

Voldtektsmyter blant ungdom i Norge

Et multifaktorielt surveyeksperiment

Marie Wessel Egge

Høst 2023

Masteroppgave i sosiologi

Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi

Det samfunnsvitenskapelige fakultet

Sammendrag

De siste årene har vært preget av en økning i antallet rapporterte voldtekter. I februar 2023 publiserte Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress en rapport som avslørte at én av fem norske kvinner rapporterer å ha blitt utsatt for voldtekt. Over halvparten av dem var under 18 år da overgrepene skjedde. Denne utviklingen understreker viktigheten av å utforske de underliggende mekanismene som kan bidra til seksuell vold mot kvinner og jenter. Denne masteroppgaven undersøker i hvilken grad ungdom aksepterer voldtektsmyter, som representerer stereotypiske holdninger til voldtekt, voldtekts ofre og gjerningspersoner, samt hvilke faktorer som kan bidra til disse holdningene. Voldtektsmyter har fått begrenset oppmerksomhet i norsk forskning, og globalt sett er ungdom en lite undersøkt gruppe i denne sammenhengen. I lys av debatten om å innføre en samtykkelov i Norge, defineres voldtekt som seksuelle situasjoner uten tydelig samtykke i denne oppgaven. Dette gir muligheten til å utforske hvordan ungdommer forstår voldtekt og samtykke i dag.

Ved å samle inn data fra 183 videregående elever på Østlandet, gjennomfører jeg et multifaktorielt surveyeksperiment som tester i hvilken grad ulike faktorer knyttet til voldtektsmyter påvirker evalueringer av en voldtektsituasjon. Dette inkluderer å undersøke hvor alvorlig de vurderer voldtektsituasjonen, i hvilken grad de definerer situasjonen som en voldtekt og i hvilken grad de tillegger offeret skyld. Jeg undersøker også forskjeller i evalueringene mellom gutter og jenter, samt mellom de med og uten foreldre med høyere utdanning. Som et supplement til eksperimentet undersøker jeg utbredelsen av slike myter blant ungdommene ved hjelp av et standardisert mål på voldtektsmyter. Dette ses i sammenheng med kjønn og foreldrenes utdanningsnivå, samt sjåvinistiske holdninger rettet mot både kvinner og menn.

Resultatene viser en generell lav aksept for voldtektsmyter blant ungdommene. De vurderer voldtektsituasjonen som alvorlig, de definerer situasjonen i høy grad som en voldtekt og de tildeler offeret lav grad av skyld. Funnene viser likevel at det er en viss grad av aksept for voldtektsmyter innenfor spesifikke områder. Ungdommene vurderer voldtektsituasjonen som mindre alvorlig når relasjonen mellom gjerningsperson og offer er gode venner, sammenlignet med når de er fremmede. De vurderer også voldtektsituasjonen som mindre alvorlig når gjerningspersonen beskrives som veldig full fremfor edru, og de tillegger offeret mindre skyld

når offeret gjør fysisk motstand sammenlignet med å fryse i situasjonen. I likhet med tidligere forskning viser resultatene at gutter har en større aksept for voldtektsmyter sammenlignet med jenter. Det ble imidlertid ikke funnet noen effekt av foreldrenes utdanningsnivå på evalueringene. Videre viser analysene at ulike former for sjåvinistiske holdninger til kvinner og menn er assosiert med høyere aksept for voldtektsmyter.

Selv om resultatene viser en generell lav aksept for voldtektsmyter, er det likevel forskjeller i evalueringer knyttet til sentrale områder. Ettersom det er mest vanlig at voldtekt skjer i relasjoner hvor offeret og gjerningspersonen kjenner hverandre, at voldtekt ofte inkluderer alkohol, og at det å fryse til er en vanlig responsreaksjon i slike situasjoner, belyser disse funnene viktigheten og behovet for å utforske disse områdene nærmere.

Forord

Gjennom arbeidet med denne oppgaven ligger det mange arbeidstimer bak, masse frustrasjon og mange hindringer på veien. Likevel har det vært en ekstremt givende prosess, og jeg er takknemlig for muligheten til å ha fått jobbe med dette prosjektet. Kvantitativ metode var ikke et fagområde jeg var spesielt interessert i tidligere, men det endret seg etter at jeg begynte på masterstudiet, spesielt etter en inspirerende forelesningsdag i emnet SOS4022. Det var da jeg bestemte meg for å ta sjansen på å gjennomføre et eksperiment i masteroppgaven min, og i dag er jeg svært glad for at jeg gjorde det.

Jeg vil først og fremst takke Trude og Sara for veldig god veiledning og støtte gjennom hele prosessen. Videre vil jeg takke mine medstudenter og venner for nyttige tilbakemeldinger og støtten dere har gitt meg. Jeg vil rette en liten ekstra oppmerksomhet til Torunn, Tuva, Caroline og Sigrid. Tusen takk!

Til slutt ønsker jeg å gi en spesiell takk til Martin for en ekstrem tålmodighet gjennom denne lange prosessen, og for masse støtte og omsorg.

Marie Wessel Egge

Oslo, november 2023

Innholdsfortegnelse

1.0 introduksjon	8
1.1 Hvorfor studere voldtektsmyter?	8
1.2 Hva er voldtektsmyter?	9
1.3 Hva kan forklare aksept for voldtektsmyter?	10
1.4 Avgrensninger	11
1.5 Problemstillinger	12
1.6 Betydningen av å studere voldtektsmyter blant ungdom i Norge	13
1.7 Masteroppgavens oppbygning	13
2.0 Bakgrunn	15
2.1 Innledning	15
2.2 Hvordan måle voldtekt?	15
2.3 Definisjon på voldtekt i norsk lov	17
2.4 Forekomsten av voldtekt i Norge	18
2.5 Kritikk av definisjonen av voldtekt uttrykt i den norske straffeloven	19
2.6 Begrepet voldtekt i masteroppgaven	21
2.6.1 Et kontinuum av seksuell vold	21
2.6.2 Operasjonaliseringen av voldtekt	23
3.0 Teori og tidligere forskning	24
3.1 Innledning	24
3.2 Voldtektsmyter i feministisk teori	24
3.3 Voldtektsmyter	26
3.3.1 Definisjon av voldtektsmyter	27
3.3.2 Kategorier innenfor voldtektsmyter	28
3.3.3 Tidligere forskning på voldtektsmyter	30
3.3.4 Utfallsvariabler, elementer av voldtektsmyter, hypoteser og teoretiske forventninger	34
3.4 Ambivalent sjåvinisme i relasjon til voldtektsmyter	38
3.4.1 Tidligere forskning på ambivalent sjåvinisme	39
3.4.2 Hypoteser og teoretiske forventninger	40
3.5 Oppsummering	41
4.0 Metode og data	42
4.1 Innledning	42
4.2 Eksperimenter	43
4.2.1 Hvorfor eksperiment?	43
4.2.2 Hva er et eksperiment?	43
4.2.3 Det eksperimentelle designets hovedprinsipper	44
4.3 Det multifaktorielle surveyeksperimentet	45
4.3.1 Utvalgsstørrelsen	46
4.3.2 Utvalget i relasjon til intern og ekstern validitet	46

4.4 Utformingen av det eksperimentelle oppsettet	47
4.4.1 Dimensjoner og verdier.....	47
4.4.2 Et D-efficient design	49
4.5 Utformingen av spørreskjemaet.....	51
4.5.1 Vignetten.....	51
4.5.2 Evalueringsskalaene.....	55
4.5.3 Fremgangsmåten	56
4.6 Indekser for voldtektsmyter og ambivalent sjåvinisme	57
4.7 Gjennomføringen av surveyeksperimentet	59
4.8 Oversikt over variablene	60
4.8.1 Bakgrunnsvariabler	60
4.8.2 Utfallsvariabler.....	61
4.8.3 Standardiserte mål på voldtektsmyter og ambivalent sjåvinisme	62
4.9 Analysemetode.....	63
4.9.1 «Random intercept»	64
5.0 Resultater og analyse.....	66
5.1 Innledning	66
5.2 OLS, klyngerobuste standardfeil og «random intercept»	67
5.3 Vignettvariablene.....	69
5.4 Kjønn og foreldrenes utdanningsnivå	73
5.4.1 Varierer evalueringene etter kjønn?.....	73
5.4.2 Varierer evalueringene etter foreldrenes utdanningsnivå?.....	79
5.5 Oppsummering av del 1	84
5.6 Illinois Rape Myth Acceptance Scale (IRMA).....	85
5.6.1 Ungdommenes svar på IRMA.....	86
5.6.2 Regresjoner av aksept for voldtektsmyter basert på kjønn og foreldrenes utdanningsnivå.....	88
5.6.3 Sammenhengen mellom aksept for voldtektsmyter og ambivalent sjåvinisme	90
5.6.4 Aksept for voldtektsmyter og fiendtlig og velvillig sjåvinisme.....	93
5.6.5 Oppsummering av resultatene.....	95
5.7 Vignettevalueringene, bakgrunnsvariabler, IRMA, ASI og AMI	96
6.0 Diskusjon	98
6.1 Innledning	98
6.2 Hovedfunn fra eksperimentet.....	98
6.2.1 Kjønnforskjeller i vignettevalueringene	98
6.2.2 Foreldrenes utdanningsnivå i vignettevalueringene.....	99
6.3 Hovedfunn fra del 2	99
6.3.1 Kjønnforskjeller og foreldrenes utdanningsnivå	100
6.3.2 Ambivalent sjåvinisme og aksept for voldtektsmyter.....	100
6.4 Vignettevalueringer, bakgrunnsvariabler, IRMA og ambivalent sjåvinisme	100
6.5 Diskusjon av resultatene	101
6.5.1 Relasjonen mellom gjerningsperson og offer	101
6.5.2 Alkohol.....	102
6.5.3 Vold og motstand.....	102

6.5.4	Ambivalent sjåvinisme og aksept for voldtektsmyter.....	104
6.5.5	Kjønnsforskjeller.....	105
6.5.6	Foreldrenes utdanningsnivå	105
6.6	«Jenter lyver om voldtekt»	106
6.7	Lav aksept for voldtektsmyter	107
6.8	Begrensninger	108
6.8.1	Operasjonalisering	108
6.8.2	Valg av respondentvariabler	109
6.8.3	Heteroseksualitet og menn som gjerningspersoner.....	110
6.8.4	Styrker og svakheter knyttet til Intern og ekstern validitet	110
6.9	Forslag til videre forskning	111
7.0	Konklusjon	113
8.0	Referanser	114
9.0	Vedlegg	123
9.1	Vedlegg A - Etiske retningslinjer	123
9.2	Vedlegg B – Spørreskjemaet	124

Tabelliste

Tabell 1 Oversikt over vignett dimensjoner, verdier og variabelnavn.....	48
Tabell 2 D-efficiency skår på det mest effektive designet ut fra de utvalgte dimensjonene og verdiene, hvor 100 indikerer det mest effektive designet.....	50
Tabell 3 Deskriptiv statistikk over utvalget basert på bakgrunnsvariablene, N = 183.....	61
Tabell 4 Deskriptiv statistikk for Illinois Rape Myth Acceptance Scale (IRMA), Ambivalence Sexism Inventory (ASI) og Ambivalence Toward Men Inventory (AMI) for deskriptive analyser, samt regresjonsanalyser.	62
Tabell 5 Regresjonstabell av voldtektens alvorlighetsgrad, med OLS, klyngerobuste standardfeil og random intercept.....	67
Tabell 6 Regresjonstabell av hovedeffekter av dimensjonene på voldtektens alvorlighetsgrad, definisjon og skyldfordeling på offeret.....	70
Tabell 7 Regresjonstabell av evalueringer på voldtektsvignettens alvorlighetsgrad (nivå 1) med random intercept-modeller med kjønn som respondentvariabel (nivå 2), gruppeforskjeller, og interaksjoner mellom vignettnivå og respondentnivå.....	73
Tabell 8 Regresjonstabell av evalueringer på voldtektsvignettens definisjon (nivå 1) med random intercept-modeller med kjønn som respondentvariabel (nivå 2), gruppeforskjeller, og interaksjoner mellom vignettnivå og respondentnivå.....	76
Tabell 9 Regresjonstabell av evalueringer på skyld tilskrevet offeret (nivå 1) med random intercept-modeller med kjønn som respondentvariabel (nivå 2), gruppeforskjeller, og interaksjoner mellom vignettnivå og respondentnivå.....	77
Tabell 10 Regresjonstabell av evalueringer på voldtektsvignettens alvorlighetsgrad (nivå 1) med random intercept-modeller med foreldrenes utdanningsnivå som respondentvariabel (nivå 2), gruppeforskjeller, og interaksjoner mellom vignettnivå og respondentnivå.....	80
Tabell 11 Regresjonstabell av evalueringer på skyld tilskrevet offeret (nivå 1) med random intercept-modeller med foreldrenes utdanningsnivå som respondentvariabel (nivå 2), gruppeforskjeller, og interaksjoner mellom vignettnivå og respondentnivå.....	82
Tabell 12 Prosentvis frekvensfordeling på aksept for voldtektsmyter på IRMA.	86
Tabell 13 Gjennomsnitt for utbredelsen av voldtektsmyter blant jenter og gutter på IRMA.	87
Tabell 14 Gjennomsnitt for utbredelsen av voldtektsmyter blant ungdommer med og uten en forelder med høyere utdanning på IRMA.	88
Tabell 15 Regresjon av aksept for voldtektsmyter og kjønn.....	89
Tabell 16 Regresjon av aksept for voldtektsmyter og foreldrenes utdanningsnivå.....	89
Tabell 17 Prosentvis frekvensfordeling på Ambivalence Sexism Inventory (ASI).	90
Tabell 18 Prosentvis frekvensfordeling på Ambivalence Toward Men Inventory (AMI).....	91
Tabell 19 Regresjon av aksept for voldtektsmyter og ambivalent sjåvinisme samlet.....	92
Tabell 20 Regresjon av aksept for voldtektsmyter og fiendtlig og velvillig sjåvinisme mot kvinner og menn.....	93
Tabell 21 Regresjon av aksept for voldtektsmyter og fiendtlig og velvillig sjåvinisme mot kvinner og menn, med kjønn som interaksjonsledd.	94
Tabell 22 Regresjon med random intercept, som ser på sammenhengen mellom aksept for voldtektsmyter på IRMA, fiendtlig sjåvinisme mot kvinner og menn, kjønn, foreldrenes utdanningsnivå, og vignettevalueringene på voldtektens alvorlighetsgrad, definisjon og skyld på offer på tvers av dimensjoner.....	96

Figurliste

Figur 1 Prosentvis frekvensfordeling på vignettevalueringene.	61
Figur 2 Oversikt over hypoteser knyttet til elementene innenfor voldtektsmyter.....	69

1.0 introduksjon

1.1 Hvorfor studere voldtektsmyter?

I denne masteroppgaven undersøker jeg aksept for voldtektsmyter blant ungdommer i Norge. Å studere myter om voldtekt, voldtekts ofre og gjerningspersoner er av stor betydning, ettersom holdninger til voldtekt kan ha en direkte påvirkning på hvordan samfunnet forstår, forebygger og håndterer voldtektstilfeller. En aksept for voldtektsmyter innebærer oppfatninger som undervurderer alvorligheten av voldtekt, frikjenner gjerningspersonen for ansvar, tillegger offeret bestemte egenskaper og legger skyld på offeret for voldtekten (Persson og Dhingra, 2022a, s. 796). Dette er et viktig tema å studere, spesielt i lys av den økende rapporteringen av voldtekter i Norge de siste årene. Dette understreker betydningen av å utforske de underliggende faktorene som kan bidra til å forklare disse holdningene, som potensielt kan opprettholde seksuell vold mot kvinner.

I februar 2023 kom Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (NKVTS) med en ny rapport som viste at 22 prosent av norske kvinner har blitt utsatt for voldtekt. Halvparten var under 18 år da overgrepet skjedde. Til tross for at både kvinner og menn blir utsatt for vold og overgrep, er det en markant overvekt av kvinner som blir voldtatt. Blant kvinnene under 29 år har det vært en dobling som sier de har blitt voldtatt, sammenlignet med NKVTS-rapporten i 2014. Én av fem kvinner har opplevd voldtekt ved makt og tvang, eller sovevoldtekt¹. For menn gjelder dette for 3 prosent. Rapporten til NKVTS viser at overgriperen som regel er kjent for offeret fra før, og er ofte en partner, ekspartner, eller en venn. Dette er også tilfellet på tvers av kulturer (Dale mfl., 2023). Globalt anslår FN at 30 prosent av alle kvinner fra 15 år og oppover har blitt utsatt for fysisk eller seksuell vold (UN Women, 2021). De aller fleste voldtekter blir gjort av menn, noe som fremhever at seksuell vold er et resultat av, og bidrar til kjønnsulikhet (Persson og Dhingra, 2022b, s. 1).

Tallene kan være en underestimering, ettersom de fleste kvinner som har blitt utsatt for voldtekt ikke søker hjelp fra offentlige institusjoner. NKVTS-rapporten viser at kun én av ti oppsøkte helsehjelp etter voldtekten (Dale mfl., 2023). Globalt er kvinner som blir utsatt for voldtekt av noen de kjenner, minst tilbøyelige til å søke støtte fra politiet. Dette er en stor utfordring

¹ Sovevoldtekt tilsier at personen som blir voldtatt ikke er i stand til å motsette seg handlingen fordi man sover eller er ruset (Dale mfl., 2023).

ettersom 90 prosent av voldtektsforbryterne er kjent for offeret fra før (Persson og Dhingra, 2021). Ullman (1996) foreslår at dette henger sammen med manglende tillit til offentlige institusjoner, frykten for stigma eller andre former for negativ respons, eller behovet for kontroll over opplevelsen. Negative reaksjoner mot voldtekts ofre er ikke begrenset til ofrenes egne bekymringer. En betydelig mengde forskning støtter opp om at kvinner som kjenner overgriperen, konsekvent blir tilskrevet mer skyld enn kvinner som ikke gjør det (Gravelin, Biernat og Bucher, 2019; Suarez og Gadalla, 2010).

1.2 Hva er voldtektsmyter?

Omfanget av voldtekt begått mot kvinner understreker behovet for å utforske hvordan slik seksuell vold kan vedvare. I denne masteroppgaven undersøker jeg aksept for voldtektsmyter som en måte å forklare den sosiokulturelle konteksten av disse negative reaksjonene. Voldtektsmyter omfatter i hovedsak *en trivialisering av voldtektens alvorlighetsgrad, unnskyldte gjerningspersonen, tillegge voldtekts ofre bestemte egenskaper og pålegge offeret skyld* (Persson og Dhingra, 2022a, s. 796). Voldtektsmyter inkluderer blant annet oppfatninger om at kvinner lyver om voldtekt, at menn ikke har til hensikt å voldta, at det ikke anses som voldtekt med mindre det er bruk av fysisk makt, og at kvinner «ber om det» ved å sende blandede signaler (Bendixen og Kennair, 2017). Slike oppfatninger er ofte knyttet til stereotypiske forestillinger om hva en «ekte» voldtekt er. Dette innebærer vanligvis en ukjent gjerningsperson som angriper kvinnen i en bakgate sent på kvelden, der kvinnen rapporterer voldtekten til politiet med tydelige bevis på overfallet og offerets aktive motstand (Maier, 2008). Oppfatninger om at voldtekt ikke er så alvorlig eller skadelig, ser ut til å øke jo mer omstendighetene rundt voldtekten avviker fra beskrivelsen av hva en «ekte» voldtekt er (Hockett mfl., 2016). De fleste rapporterte tilfellene av voldtekt er betydelig mer komplekse enn den stereotypiske oppfatningen av voldtekt. Slike situasjoner kan involvere alkohol, datingkontekster eller ungdomsmiljøer der klare retningslinjer for samtykke og grensesetting ikke alltid er etablert.

Voldtektsmytene har utviklet seg over tid. Tradisjonelle stereotypiske oppfatninger om voldtekt og voldtekts ofre, som at «*En kvinne som er prippet og tror hun er for god til å snakke med menn på gata, fortjener å få seg en lærepenge*» (Burt, 1980, s. 223, min oversettelse), har gradvis fått mindre aksept i takt med en mer opplyst kultur (Bendixen, Henriksen og Nøstdahl, 2014). Innenfor litteraturen på voldtektsmyter har det vært et fokus på å identifisere og forstå

mer subtile og skjulte former for slike myter. McMahon og Farmer (2011) har dokumentert en nedadgående trend når det gjelder aksepten for voldtektsmyter i vestlige kulturer. Denne trenden har også blitt observert i norske studier (Bendixen, Henriksen og Nøstdahl, 2014; Bendixen og Kennair, 2017), selv om forskningen på dette området er noe begrenset. Formålet med denne masteroppgaven er å utforske subtile voldtektsmyter blant dagens ungdom i Norge, og undersøke noen av de variablene som kan bidra til å forklare disse holdningene.

1.3 Hva kan forklare aksept for voldtektsmyter?

I denne oppgaven skal jeg undersøke hvordan kjønn, foreldrenes utdanningsnivå og sjåvinistiske holdninger til kvinner og menn påvirker aksepten for voldtektsmyter. Studier har vist at menn er mer tilbøyelig til å akseptere slike myter enn kvinner, og de har også en tendens til å tillegge offeret mer skyld. En lignende trend gjelder for personer med lavere sosioøkonomisk status, der de med lavere utdanning ofte aksepterer voldtektsmyter i større grad enn de med høyere utdanning (Anderson, Cooper & Okamura, 1997; Suarez og Gadalla, 2010). Bendixen, Henriksen og Nøstdahl (2014) finner også at dette gjelder i en norsk kontekst. De finner at kjønnsforskjeller i aksept for voldtektsmyter blant norske menn og kvinner, er like sterke som de som er rapportert i en kultur med mindre likestilling mellom kvinner og menn (2014, s. 181). Sterkest assosiert med voldtektsmyter på tvers av kulturer er imidlertid ambivalent sjåvinisme, som er et mål på sjåvinistiske holdninger til kvinner og menn.

Ambivalent sjåvinisme er et konsept utviklet av Glick og Fiske, som belyser sjåvinisme som et multidimensjonalt fenomen som omfatter både fiendtlige og velvillige sjåvinistiske holdninger rettet mot både kvinner og menn (Glick og Fiske, 1996; 1999). Denne tilnærmingen fanger opp at sjåvinisme ikke begrenser seg til kun fiendtlige holdninger mot kvinner, men inkluderer også tilsynelatende «positive» følelser rettet mot kvinner. Disse «positive» følelsene er imidlertid problematiske, ettersom de fremmer sjåvinistiske holdninger gjennom stereotypiske oppfatninger om kvinnens begrensede rolle (Glick og Fiske, 1996). Gjennom historien har menn hatt større tilgang til makt og kontroll over viktige sosiale, økonomiske og politiske institusjoner, mens kvinner har blitt tilskrevet sentrale roller som koner, mødre og romantiske partnere. Denne historiske ubalansen har ført til utviklingen av ambivalente sjåvinistiske holdninger rettet mot både kvinner og menn (Glick og Fiske, 1999, s. 520). Velvillig sjåvinisme mot kvinner involverer en idealisering av kvinner som «rene vesener» som skal beskyttes og beundres av menn. På den annen side innebærer fiendtlig sjåvinisme mot kvinner negative

oppfatninger som nedvurderer kvinner og legitimerer mannens dominans. Når det gjelder ambivalente sjåvinistiske holdninger overfor menn, kan kvinner også uttrykke fiendtlig sjåvinisme som reaksjon på sin underdanige stilling. Samtidig kan kvinner uttrykke velvillige sjåvinistiske holdninger som plasserer kvinnens rolle som «omsorgstaker» og en avhengighet til menn som forsørgere og romantiske partnere (Glick og Fiske, 1999).

1.4 Avgrensninger

I denne masteroppgaven undersøker jeg ungdommers aksept for voldtektsmyter ved å samle inn egne data bestående av 183 tredjetrinns elever i videregående skoler på Østlandet. Mye av litteraturen innenfor voldtektsmyter fokuserer på studenter som forskningsobjekter (Persson og Dhingra, 2022b). Jeg ønsker å utforske voldtektsmyter i et yngre utvalg. Det er flere grunner til at jeg har valgt å undersøke aksept for voldtektsmyter blant ungdommer fremfor studenter, eller eldre i befolkningen for øvrig. For det første viser NKVTS-rapporten fra 2023 at halvparten av de som har blitt utsatt for voldtekt var under 18 år. Dette er en av grunnene til at ungdommer i denne alderen er en relevant målgruppe å undersøke. For det andre er ungdomstiden en periode hvor man er i en utvikling generelt, og hvor holdninger og oppfatninger er en del av denne utviklingen. Tiltak som er ment til å utfordre og endre destruktive holdninger til seksuell vold, kan være mer effektivt i denne tiden fremfor senere i utviklingen. Videregående skoler er også gode arenaer for å iverksette tiltak som forhindrer seksuell vold, i en tid hvor flere enda ikke har seksuelle eller romantiske erfaringer (Sex og samfunn, 2022).

Denne oppgaven tar utgangspunkt i menn som voldtar kvinner. Avgrensningen er ikke for å overse det faktum at også menn, og andre kjønnsidentiteter, opplever voldtekt. Særlig er det viktig å anerkjenne at individer med andre kjønnsidentiteter og kjønnsuttrykk kan være blant de mest sårbare i samfunnet vårt. Siden forskningen innenfor voldtektsmyter har fokusert på menn som voldtar kvinner, og ettersom jeg undersøker en aldergruppe som tidligere er lite studert, anser jeg det som viktig å legge meg tett på eksisterende forskning. Videre baseres forskningen innenfor voldtektsmyter seg på en juridisk forståelse av voldtektsbegrepet med klare skiller mellom samtykke og voldtekt. Hvordan vi forstår voldtekt og samtykke i Norge i dag er i endring, som kommer til uttrykk gjennom den offentlige debatten om å innføre samtykkelov i Norge. I denne masteroppgaven forstår jeg voldtekt som seksuelle situasjoner uten tydelig samtykke, som befinner seg på et kontinuum av seksuell vold, fra samtykkende sex til det ytterste punktet, voldtekt. Begrepet om et kontinuum av vold utfordrer en binær forståelse

av enten samtykkende sex eller voldtekt. Dette blir nærmere forklart i oppgavens bakgrunnskapittel.

1.5 Problemstillinger

I denne oppgaven undersøker jeg to overordnede problemstillinger. Første del av analysen utgjør hoveddelen av oppgaven, og i denne delen blir følgende problemstillinger undersøkt: 1) *I hvilken grad påvirker elementer innenfor voldtektsmyter ungdommenes evalueringer når det gjelder A. hvor alvorlig de vurderer en voldtekt, B. hvorvidt de definerer situasjonen som en voldtekt, og C. i hvor stor grad de tilskriver offeret skyld?* 2) *Variere evalueringene etter kjønn og foreldrenes utdanningsnivå?*

I den andre delen av analysen bruker jeg et standardisert mål på voldtektsmyter, og kobler det til ambivalent sjåvinisme rettet mot kvinner og menn. Dette bidrar til å komplementere og validere utforskningen av ungdommers aksept for voldtektsmyter. I denne delen undersøkes andre del av den overordnede problemstillingen: 1) *Hvor utbredt er aksepten for voldtektsmyter blant ungdommene?* 2) *Variere denne aksepten etter kjønn og foreldrenes utdanningsnivå?* 3) *Predikerer sjåvinistiske holdninger i form av ambivalent sjåvinisme mot kvinner og menn aksept for voldtektsmyter?*

For å undersøke første del av den overordnede problemstillingen, gjennomfører jeg et multifaktorielt surveyeksperiment² som tester hvorvidt ungdommer aksepterer bestemte elementer innenfor litteraturen på voldtektsmyter. Eksperimentet innebærer at ungdommene vurderer tre hypotetiske scenarioer om en voldtektsituasjon, og skal vurdere disse etter hvor alvorlig de anser voldtekten, i hvilken grad de definerer voldtektsituasjonen som en voldtekt, og i hvilken grad de tilskriver offeret skyld. I det multifaktorielle designet kalles de hypotetiske scenarioene for vignetter, og disse består av ulike dimensjoner som representerer voldtektsmytene. Metoden gjør at jeg kan estimere effekten av de ulike elementene av voldtektsmytene på ungdommenes evalueringer. For å undersøke andre del av den overordnede problemstillingen, benyttes en forkortet versjon av «*Illinois Rape Myth Acceptance Scale*» (IRMA) som er tilpasset en kultur kjennetegnet av mer subtile former for voldtektsmyter. Evalueringene ses i sammenheng med kjønn og foreldrenes utdanningsnivå, og forkortede

² Et multifaktorielt surveyeksperiment innebærer å teste effekten av flere elementer på respondentenes evalueringer. Dette beskrives inngående i metodekapittelet.

versjoner av holdningsmålene «*Ambivalence Sexism Inventory*» (ASI), som et mål på sjåvinistiske holdninger til kvinner, og «*Ambivalence Toward Men Inventory*» (AMI), som et mål på sjåvinistiske holdninger til menn.

1.6 Betydningen av å studere voldtektsmyter blant ungdom i Norge

Forskningen på voldtektsmyter i Norge er begrenset. Formålet med denne masteroppgaven er å tilføre innsikt i faktorer som kan bidra til opprettholdelsen av stereotypiske forestillinger om voldtekt, voldtekts ofre og gjerningspersoner. Samtidig gir oppgaven verdifulle indikasjoner om hvordan dagens ungdom generelt forstår begrepene voldtekt og samtykke. Det er også viktig å avdekke om voldtektsmyter eksisterer i Norge, i et land som preges av høy grad av likestilling mellom kvinner og menn. Selv om den norske kulturen er kjent for høy grad av likestilling, betyr ikke det nødvendigvis at voldtektsmyter er fraværende. Slike holdninger kan manifestere seg på subtile måter, og kan derfor være vanskelig å oppdage. Dette kan føre til misforståelser og forvirring når det gjelder sentrale temaer som grensesetting og samtykke. Det er akkurat det aspektet denne oppgaven søker å belyse og utforske nærmere. Tematikken er spesielt relevant for unge mennesker, ettersom de ofte befinner seg i en fase av livet preget av eksperimentering og utforskning av grenser.

1.7 Masteroppgavens oppbygning

Kapittel 1 er et bakgrunnskapittel. Her presenteres ulike måter å måle voldtekt på, hvordan voldtekt defineres i den norske straffeloven og forekomsten av voldtekt i Norge. Videre vil jeg beskrive kritiske innvendinger mot den juridiske definisjonen av voldtekt, og hvordan jeg forstår og anvender begrepet voldtekt i denne oppgaven.

I kapittel 2 vil teori og tidligere forskning presenteres. Her vil jeg fremlegge hypotesene som er basert på eksisterende teori og empiri på feltet innenfor voldtektsmyter. Jeg vil først plassere voldtektsmyter innenfor en feministisk sammenheng, og deretter presentere hovedkategorier innenfor litteraturen. Videre vil jeg utføre en gjennomgang av tidligere forskning, som vil danne grunnlaget for fem hypoteser som undersøker ungdommenes aksept av spesifikke elementer innenfor voldtektsmyter. Deretter introduseres ambivalent sjåvinisme som et mål for

sjåvinistiske holdninger rettet mot både kvinner og menn. Til slutt presenteres hypotesene som er relatert til sammenhengen mellom ambivalent sjåvinisme og aksept for voldtektsmyter.

Kapittel 3 omhandler metoden jeg legger til grunn, og her redegjør jeg for det multifaktorielle surveyeksperimentet. Jeg vil først begrunne hvorfor et slikt design er hensiktsmessig i utforskningen av voldtektsmyter blant ungdommene. Deretter beskrives logikken innenfor eksperimenter og multifaktorielle surveyeksperimenter, etterfulgt av en gjennomgang av prosessen for utformingen av spørreskjemaene. Videre beskrives selve gjennomføringen av eksperimentet. Avslutningsvis vil jeg forklare metoden bak de standardiserte målene på voldtektsmyter og ambivalent sjåvinisme. En oversikt over datamaterialet blir deretter fremstilt, før jeg redegjør for analysestrategiene.

I Kapittel 4 presenteres resultatene fra studien, og dette kapittelet er delt inn i to hoveddeler. Den første delen inkluderer det multifaktorielle surveyeksperimentet. Her vil jeg presentere resultatene fra eksperimentet, som avslører hvordan ulike elementer innenfor voldtektsmytene påvirker ungdommenes evalueringer. Videre vil jeg utforske hvordan kjønn og foreldrenes utdanningsnivå påvirker ungdommenes evalueringer når det gjelder voldtektsituasjonens alvorlighetsgrad, definisjon og grad av skyld tilskrevet offeret. I den andre delen av kapittelet vil jeg presentere resultatene av ungdommenes evalueringer på det standardiserte målet for voldtektsmyter, og undersøke om kjønn og foreldrenes utdanningsnivå påvirker disse resultatene. Deretter vil jeg utforske sammenhengen mellom voldtektsmyter og ambivalent sjåvinisme rettet mot både kvinner og menn. Som en avslutning på analysekapittelet vil jeg presentere en analyse som robustsjekker forventningen om at økt aksept for voldtektsmyter og ambivalent sjåvinisme i de standardiserte målene, er assosiert med lavere vurderinger på voldtektens alvorlighetsgrad og definisjon, samt høyere vurderinger av skyld på offeret.

Kapittel 5 utgjør diskusjonskapittelet, og her vil jeg først presentere hovedfunnene i analysene, og hvordan disse ses i sammenheng med tidligere forskning. Deretter vil jeg diskutere mulige forklaringer på funnene og redegjøre for begrensingene i masteroppgaven. Til slutt vil jeg gi forslag til mulige retninger for videre forskning på feltet.

2.0 Bakgrunn

2.1 Innledning

Temaet i denne masteroppgaven er i hvilken grad ungdommer aksepterer myter om voldtekt, voldtekts ofre og gjerningspersoner. For å kunne snakke om voldtektsmyter er det relevant å se til hva voldtektsbegrepet innebærer, og hvordan voldtekt har blitt målt. Voldtektsmyter har ikke vokst frem i et vakuum, og ulike måter å måle voldtekt på gjenspeiler hvordan voldtekt har blitt ansett kulturelt. Definisjonene av hva voldtekt og samtykke skal omfatte er i endring, og Norge er i gang med å implementere en samtykkelov. Dette setter rammer for hvordan jeg forstår og anvender begrepet voldtekt i min masteroppgave. Jeg vil først redegjøre for hvordan voldtekt har blitt målt, etterfulgt av definisjonen av voldtekt som er uttrykt i straffeloven. Deretter beskrives forekomsten av voldtekt i Norge, og kritiske innvendinger på den juridiske definisjonen av voldtekt. Avslutningsvis beskriver jeg begrepet et kontinuum av seksuell vold, som representerer hvordan jeg forstår og anvender voldtektsbegrepet.

2.2 Hvordan måle voldtekt?

Spørsmålet om hvordan man skal måle voldtekt har vært særlig viktig i arbeidet med å utvikle forebyggende tiltak mot voldtekt og andre former for seksuell vold. I Norge, blant andre land, har det vært viktig å etablere estimater for voldtekt som kan belyse gapet mellom voldtekter rapportert inn til politiet, og det reelle omfanget av problemet (Stefansen, Løvgren og Frøyland, 2019, s. 66). Staten har ansvar i å holde oversikt over utbredelsen av voldtekt, og dette er innlemmet i overstatlig politikk slik som Europakonvensjonen som arbeider for å forebygge og bekjempe vold mot kvinner og vold i hjemmet (Stefansen, Løvgren og Frøyland, 2019, s. 66).

Den metodologiske utviklingen innenfor studier av voldtekt, er nært knyttet til den amerikanske psykologen Mary P. Koss sitt arbeid med Sexual Experiences Survey (SES) fra 1980-årene. Surveyen omfatter et sett med atferdsspesifikke spørsmål om voldtekt og seksuelle overgrep, hvor målet var å fange opp alle handlinger som hadde blitt kriminalisert som voldtekt (Stefansen, Løvgren og Frøyland, 2019, s. 67). Det inkluderte mindre voldelige overfall og voldtekt i intime relasjoner, inkludert voldtekt innenfor ekteskap, som tidligere ikke var ansett som voldtekt (Persson og Dhingra, 2022b). Studier som var basert på SES i løpet av 80- og 90-årene målte betydelig større volum av voldtekter og seksuelle overgrep enn generelle

kriminalitetsundersøkelser og politistatistikk hadde antydnet. Studiene basert på SES ble utsatt for kritikk for å blant annet ha en for vid definisjon av voldtekt, og for å inkludere spørsmål som ikke møtte den juridiske definisjonen.

Fisher og Cullen (2000) gjennomgår forekomststudier av voldtekt opp til år 2000, og støtter Koss sin avvisning til å stille direkte spørsmål om man har blitt utsatt for voldtekt, eller tvunget til samleie i spørreundersøkelser (Stefansen, Løvgren og Frøyland, 2019, s. 68). Det var enighet om at slike spørsmål mangler validitet og er for snevre i formuleringene, og vil føre til store mørke tall ved at respondenter ofte knytter voldtekt til stereotypier, og eksempelvis kan overse det faktum at voldtekter også skjer i nære relasjoner. Fisher og Cullen anerkjenner særlig Koss sitt bidrag med å omformulere mer generelle spørsmål om voldtekt til atferdsspesifikke spørsmål, som fokuserte på spesifikke handlinger fremfor å anta at respondentene visste hva handlingen (voldtekten) gikk ut på. En slik tilnærming introduserte en alternativ vei utenfor den kulturelle oppfatningen om voldtekt og «voldtektsmenn» (Stefansen, Løvgren og Frøyland, 2019, s. 68).

Koss med kollegaer utviklet Sexual Experiences Survey (SES) som et forsøk på å håndtere mangelen på et standardisert måleinstrument for voldtekt og andre former for seksuelle overgrep (Fisher og Cullen, 2000, s. 340). Koss påpekte at det eksisterte langt flere tilfeller av seksuelle overgrep enn studiene som lente seg på politirapporter, og at et dimensjonalt måleinstrument i større grad ville kunne fange opp de skjulte tilfellene. Formålet med SES var å utvide hva som skulle falle innenfor begrepet seksuelle overgrep, og skulle representere et kontinuum basert på et «dimensjonalt syn» (Koss og Oros, 1982, s. 455). Kontinuumet av seksuelle overgrep, eller seksuell aggresjon som det også ble kalt, representerte et spekter fra penetrering oppnådd gjennom verbal tvang og truende makt, til penetrering oppnådd gjennom fysisk makt, definert som voldtekt. Voldtekt forutsatte altså fysisk makt, og ble ansett som en ekstrem atferd på et kontinuum av normal mannlig atferd innenfor kulturen (Koss og Oros, 1982, s. 455).

Mye av forskningen i løpet av 1980 og deler av 1990-årene har hatt hovedfokus på voldtekt som en form for seksuelle overgrep. Gjennom at forskningsfeltet har blitt større, har spørsmålet om hvordan vi skal måle voldtekt vært særlig viktig for å kunne estimere i hvilken grad voldtekt skjer. Det har vært varierende hvordan forskere har gått frem for å måle voldtekt og overgrep. Noen studier unnlater å definere begrepene i spørreundersøkelsene, som kan åpne for

alternativer tolkninger. Det er også varierende hvorvidt studier inkluderer bruk av alkohol og andre rusmidler som et element i voldtektssaker. Andre benytter en bredere definisjon av voldtekt og seksuelle overgrep som ikke nødvendigvis er avledet fra juridiske definisjoner (Fisher og Cullen, 2000, s. 339).

Siden Koss med kollegaer sitt arbeid med Sexual Experiences Survey, har det vært flere forsøk på å komme nærmere det reelle omfanget av voldtekt og seksuelle overgrep. Som Fisher og Cullen påpeker handler det ikke om å finne metoder som gir høyere eller lavere estimater for voldtekt, men å finne måter som måler mest mulig nøyaktig (2000, s. 377). Dette er en utfordring ettersom ulike mål baserer seg på ulike inngangsvinkler til definisjonene av voldtekt og overgrep, og de metodologiske valgene fører med seg svakheter og tolkninger. Særlig er dette relevant når vi måler på tvers av kulturer og tidsperioder.

I Norge er det få representative surveyundersøkelser om forekomsten av voldtekt. Siden 2010 har det blitt gjennomført tre nasjonalt representative studier av voldtekt og seksuelle overgrep (Steine mfl., 2012; Thoresen og Hjemdal, 2014), og i februar 2023 kom Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (NKVTS) med den nyeste rapporten (Dale mfl., 2023). Alle de nasjonale undersøkelsene baserer seg på den juridiske definisjonen av voldtekt og seksuelle overgrep. Til forskjell fra definisjonen av voldtekt som Koss med kollegaer benyttet, med en forutsetning om at fysisk makt er involvert, inkluderer norsk lov i dag også truende atferd og seksuell omgang med en som ikke er i stand til å motsette seg handlingen³ som en del av voldtektsbegrepet.

2.3 Definisjon på voldtekt i norsk lov

Norsk lov definerer voldtekt ved penetrering med bruk av vold eller truende atferd, eller mot noen som ikke kan motsette seg handlingen (Voldtekt, 2009, § 291). Definisjonen inkluderer tilfeller hvor det har skjedd en direkte kontakt mellom gjerningspersonens kjønnsorgan, finger eller gjenstand, og offerets skjede- eller endetarmsåpning, og innføring av penis i offerets munn. Loven omfatter også tilfeller av å tvangsmessig få noen til å utføre seksuelle handlinger med andre eller seg selv (Voldtekt, 2009, § 292). I straffeloven uttrykkes det slik:

³ På grunn av rus eller at den fornærmede sover.

§ 291.Voldtekt

Med fengsel inntil 10 år straffes den som

a. skaffer seg seksuell omgang ved vold eller truende atferd,

b. har seksuell omgang med noen som er bevisstløs eller av andre grunner ute av stand til å motsette seg handlingen, eller

c. ved vold eller truende atferd får noen til å ha seksuell omgang med en annen, eller til å utføre handlinger som svarer til seksuell omgang med seg selv.

(Voldtekt, 2009, § 291).

2.4 Forekomsten av voldtekt i Norge

I de nasjonale undersøkelsene fra 2012 og 2014 rapporteres det om tilsvarende forekomst av voldtekt. Steine og kollegaer (2012) bruker et mål som omfatter seksuelle overgrep, erfaringer med å føle seg presset til samleie uten bruk av trusler eller makt, og også tvangsmessig eller truende penetrering med et kjønnsorgan, finger eller objekt. Studien inkluderer både mål på seksuelle overgrep og voldtekt. Thoresen og Hjemdal (2014) bruker et mål som ikke inkluderer spørsmålet om man har blitt presset til samleie, men som inkluderer ulike former for penetrering med bruk av tvang eller trusler og andre seksuelle overgrep. Steine og kollegaer (2012) rapporter om at 16.3% av kvinner har blitt utsatt for voldtekt etter fylte 16 år, mens andelen for menn er 1.6%. I samme studie rapporter 11.6% av kvinner at de har opplevd å føle seg presset til samleie. I Thoresen og Hjemdal (2014) sin undersøkelse tar utgangspunkt i et livsløpsperspektiv, og rapporter at 9.4% av kvinner og 1.1% av menn har blitt utsatt for voldtekt gjennom livet.

Den nyeste rapporten fra NKVTS legger seg tett opp til den juridiske definisjonene av voldtekt, og hviler på mye av grunnlaget fra 2014-undersøkelsen. Rapporten angir at 14% av kvinner har vært utsatt for voldtekt med bruk av makt eller tvang minst én gang i livet, og at 1 av 5 kvinner har vært utsatt for voldtekt med makt eller tvang, sovevoldtekt eller begge. For menn gjelder dette for henholdsvis 2% og 3%. Tallene viser at det har skjedd en dobling av kvinner under 29 år som sier de har blitt voldtatt, til forskjell fra 2014 (Dale mfl., 2023). Tallene for voldtekt har aldri vært så høye som i 2023. Til forskjell fra undersøkelsen i 2014, er metodologien basert på å beskrive atferdsspesifikke spørsmål i likhet med SES, fremfor å benytte begreper som

«voldtekt», «vold» eller «overgrep». Dette kan ha medført en underrapportering i forrige nasjonale undersøkelser (Dale mfl., 2023, s. 35).

2.5 Kritikk av definisjonen av voldtekt uttrykt i den norske straffeloven

I arbeidet om å få alle samfunnets medlemmer til å endre holdninger som opprettholder seksuell vold mot kvinner, krever Istanbul-konvensjonen en større likestilling mellom kvinner og menn. Dette er på bakgrunn av at vold mot kvinner har dype røtter i ulikheter mellom kvinner og menn, og opprettholdes i en kultur av aksept for, og fornektelse av denne ulikheten (Istanbul-konvensjonen, u.å.). Gjennom at Norge sluttet seg til konvensjonen, er Norge forpliktet til å etterleve arbeidet med å forebygge og bekjempe slik vold. Istanbul-konvensjonen opprettet «Group of Experts on Action against Violence against Women and Domestic Violence» (GREVIO), som skal fungere som et uavhengig overvåkningsorgan og følge opp medlemslandenes gjennomføring av konvensjonen (Regjeringen, 2022).

I november 2022 kom komitéen ut med den første offentlige rapporten om Norges implementering av konvensjonen. GREVIO bemerker at verken minstestraft for voldtekt⁴, eller de ytterligere seksuallovbruddene⁵ baseres på mangel på samtykke, som er det mest sentrale aspektet i hvordan Istanbul-konvensjonen fremstiller seksuell vold. Seksualforbrytelsene kategoriseres i følge GREVIO etter hvilken grad fysisk vold eller trusler er benyttet, og graden av offerets hjelpeløshet, manglende evne til å yte motstand, eller uttrykke sitt samtykke eller vilje (GREVIO, 2022, s. 53). GREVIO konstaterer at denne tilnærmingen ikke fanger opp realiteten til de kvinnene som opplever seksuell vold, og hvordan de kan respondere til trussel⁶. Konsekvensene er ifølge komitéen at ikke alle former for seksuell vold blir kriminalisert som konvensjonen krever, og at det krever høyere standarder for bevis på offerets fysiske motstand. Det påpekes videre at det å fryse til er en vanlig reaksjon hos ofre, og som ofte er forbundet med påfølgende posttraumatisk stresslidelse og alvorlig depresjon (GREVIO, 2022, s. 53). Selv om lovbruddet i henhold til § 297 anser manglende samtykke som tilstrekkelig for påtale,

⁴ § 292. Minstestraft for voldtekt til samleie mv. Straffen er fengsel fra 3 inntil 15 år dersom voldtekten som nevnt i § 291 omfatter: a. innføring av penis i skjede- eller endetarmsåpning, b. innføring av penis i fornærmedes munn, c. innføring av gjenstand i skjede- eller endetarmsåpning, eller d. dersom lovbrøtteren har fremkalt en tilstand som nevnt i § 291 bokstav b for å oppnå seksuell omgang (Voldtekt, 2009, § 292).

⁵ Med unntak av § 297. Seksuell handling uten samtykke. Med bot eller fengsel inntil 1 år straffes den som foretar seksuell handling med noen som ikke har samtykket i det (Voldtekt, 2009, § 297).

⁶ I en trusselsituasjon kan vanlige responsreaksjoner være: flukt, kjempe, fryse, resignere, eller gjøre seg til venn/befriend.

fremhever GREVIO at det er uklart hva slags atferd som faller innenfor bestemmelsen (GREVIO, 2022, s. 53).

Samtidig som disse internasjonale vurderingene pågår, har også nasjonale og internasjonale organisasjoner arbeidet målrettet for å reformere lovgivningen knyttet til seksuelle overgrep og voldtekt. Organisasjoner som FN, Amnesty og SNU⁷ har i mange år jobbet for at Norge skal implementere en samtykkelov. Denne lovgivningen tar sikte på å sikre at straffeloven er i tråd med internasjonale menneskerettigheter, med det grunnleggende prinsippet om at all seksuell omgang alltid skal være frivillig (Amnesty, 2022), og at enhver form for ufrivillig sex skal betraktes som voldtekt i loven (Samtykkelov, u.å.). I tråd med dette har den norske regjeringen i sin Hurdalsplattform annonsert at de vil fremlegge et forslag til en samtykkelov (Regjeringen, 2022).

Den 19. desember i 2022 overleverte straffelovrådet sin utredning av straffelovens bestemmelser om seksuelle krenkelser, «Strafferettslig vern av den seksuelle selvbestemmelsesretten» (NOU 2022: 21). Her foreslår de en ny bestemmelse om seksuell omgang uten samtykke, som innebærer en prinsipiell utvidelse av straffeansvaret. Rådet har vurdert om begreper som «samtykke» eller «frivillighet» bør brukes som betingelser i noen av straffebestemmelsene, og foreslår at loven også skal straffe «den som har seksuell omgang med noen som ikke vil det, og som gir uttrykk for dette i ord eller handling» (NOU 2022: 21, s. 21). Videre vurderer de at det er tilstrekkelig for straffansvar at den ene parten gir uttrykk for at den seksuelle omgangen ikke er ønsket på en forståelig måte ut fra situasjonen. Dette inkluderer små ikke-verbale tegn fra den fornærmede, som for eksempel å stivne til (NOU, 2022: 21, s. 23).

I utredningen skisserer straffelovrådet to ulike modeller som gjør seg gjeldende i forbindelse med kriminaliseringen av voldtekt. Den ene omtales som «bare ja betyr ja»-modell, som fremhever at straffelovgivningen bør ramme seksuelle aktiviteter med noen som ikke har uttrykt et ønske om det. Den andre modellen omtales som en «nei betyr nei»-modell, som legger til grunn at loven bør baseres på en uttrykt motvilje (NOU, 2022: 21, s. 20). Etter en grundig gjennomgang av modellene, hevder rådet at det ikke vil ha noe praktisk betydning hvilken modell voldtektslovgivningen tar utgangspunkt i (NOU, 2022: 21, s. 20). Straffelovrådets

⁷ Seksualpolitisk nettverk for ungdom.

utredning har skapt mange reaksjoner, hvor blant annet Amnesty har kritisert dem for å legge ansvaret over på den som blir utsatt for en seksuell krenkelse. De mener det ikke er tilstrekkelig at den utsatte må uttrykke sin motvilje i form av ord eller handling før det kan defineres som voldtekt, og at et samtykke er langt mer enn retten til å si nei (Amnesty, 2023).

2.6 Begrepet voldtekt i masteroppgaven

2.6.1 Et kontinuum av seksuell vold

Forskningen på voldtektsmyter baserer seg på en juridisk definisjon av voldtekt, og inkluderer derfor i hovedsak vold, makt og truende atferd i beskrivelser av voldtektsmyter. Voldtektsmytene har imidlertid endret seg med tiden. Stereotypiske oppfatninger om voldtekt, som at voldtekt trolig ikke har skjedd dersom offeret ikke har sår eller merker etter overfallet, har fått mindre aksept i takt med en mer opplyst kultur (Bendixen, Henriksen og Nøstdahl, 2014). I litteraturen på voldtektsmyter har det derfor vært et fokus å fange opp mer skjulte og subtile former for voldtektsmyter (McMahon og Farmer, 2011). Denne utviklingen av mer subtile former for myter, følger naturligvis endringer i vår forståelse av voldtektsbegrepet. For eksempel rammet voldtektbestemmelsen bare tvang som fremkalte frykt for noens liv eller helse, før lovrevisjonen i 2000. Etter revisjonen ble «truende atferd» inkludert i voldtektbestemmelsen i straffeloven (NOU 2022: 21, s. 49). I Norge er det nå mye diskusjon rundt hva voldtekt og samtykke innebærer som i stor grad problematiserer ytterpunktene samtykkende sex og voldtekt. Flere har utfordret tanken om at seksuell omgang som ikke er voldtekt, er samtykkende (Amnesty; SNU; Samtykkealliansen), og at dette ikke fanger opp realiteten til mange ofre som opplever den seksuelle omgangen som misbruk. At vår forståelse og bruk av begrepet voldtekt er i endring, tyder på at det er et komplekst begrep, og at erfaringer med voldtekt ikke nødvendigvis har samsvart med en gjeldende juridisk definisjon av begrepet.

Innenfor det feministiske rammeverket, introduserte Liz Kelly (1987) konseptet om *et kontinuum av seksuell vold mot kvinner*. Begrepet er inspirert av hvordan Koss og Oros (1982) anser seksuelle overgrep gjennom et «dimensjonalt syn». Definisjonen av et kontinuum er et felles grunnleggende trekk i mange ulike situasjoner, og en kontinuerlig rekke av elementer som går over i hverandre, og som ikke uten videre kan adskilles (Kelly, 1987, s. 48). Konseptet er ment å belyse det faktum at seksuell vold finnes i alle kvinners liv, men hvordan volden tar form, hvordan kvinner mottar den og hvilken innvirkning den har på kvinners liv varierer.

Kelly legger til grunn at en ikke kan anta at det finnes en felles definisjon av seksuell vold, og at et kontinuum av hendelser som er vanskelig å skille fra hverandre, impliserer at kvinner kanskje ikke deler samme erfaringer basert på like hendelser. Begrepet et kontinuum av vold åpner opp for å se voldtekt som en del av et komplekst system av vold mot kvinner, og kan i større grad kan fange opp subtile former for seksuell vold, som på mange måter representerer realiteten til mange kvinner i dagens samfunn. Det er vanlig at voldtekt skjer i nære relasjoner, og at slike situasjoner kan oppstå i forbindelse med alkohol i sosiale sammenhenger (Tutenges, Sandberg og Pedersen, 2020). Dette kan føre til tvetydige situasjoner hvor den utsatte ikke klarer å si nei, eller ikke gir et tydelig samtykke. Fra et feministisk perspektiv som fremhever en samfunnsmessig ulikhet mellom kvinner og menn, kan man heller ikke anta at kvinner kan gi et fritt samtykke i en truende situasjon. Dette handler om at det kan oppleves som press, og at å nekte sex kan ha en pris (Smith, 2018, s. 109).

I et kontinuumsperspektiv anses ikke voldtekt som en enten/eller-situasjon, men som en slags skala av seksuell vold som varierer i intensitet og omfang (Kelly, 1987). En nyansert forståelse av voldtekt og seksuell vold er relevant i utforskningen av voldtektsmyter blant ungdommer, ettersom mange situasjoner kan inkludere uklare skiller mellom samtykke og ufrivillighet, og hvor opplevelsen av å føle seg presset til sex kan være til stede.

Kelly illustrerer at sex er på et kontinuum fra valg til press til tvang til makt (Kelly, 1987, s. 54). Kelly henviser til Dworkin (1983) og MacKinnon (1982) som utfordrer antakelsen om at all seksuell omgang som ikke defineres som voldtekt er samtykkende. Som en respons på dette argumentet, trekker Kelly frem Bart (1983) som teoretiserer oppfatningen av heteroseksuell sex som et kontinuum som beveger seg fra samtykkende sex for begge parter, til altruistisk sex (hvor kvinnen føler seg skyldig i å ikke gjøre det, eller fordi de synes synd i mannen), til ettergivende sex (konsekvensene ved å ikke gjøre det er verre enn konsekvensene ved å gjøre det), til voldtekt (Kelly, 1987, s. 55).

Perspektivet om et kontinuum av seksuell vold samsvarer med endringer i hvordan voldtekt forstås både juridisk og kulturelt, med stadig mer oppmerksomhet på mer subtile former for seksuell vold. Kellys studie fra 1987 finner at mange kvinner opplever former for seksuell vold som ikke nødvendigvis ble kategorisert som «voldtekt» i tradisjonell forstand, men som likevel

har dyptgripende negative effekter for de involverte. I sammenheng med den aktuelle debatten i Norge rundt definisjonene av voldtekt og samtykke, gir Kellys teori en relevant ramme for å utforske hvordan ungdom oppfatter disse aspektene. Siden også ungdom kan være mer utsatt for subtile former for press eller tvang i seksuelle situasjoner, kan et kontinuumsperspektiv på voldtekt i større grad belyse slike opplevelser fremfor helt klare voldtektsituasjoner.

2.6.2 Operasjonaliseringen av voldtekt

Når det henvises til myter om voldtekt i eksperimentet, vil de hypotetiske scenarioene ikke alltid falle innenfor den juridiske definisjonen av voldtekt som uttrykt i norsk straffelov. Voldtekt plasseres i denne masteroppgaven tettere opp mot hvordan Istanbul-konvensjonen fremstiller seksuell vold, som baseres på mangel på samtykke. I tillegg anser jeg voldtekt som et komplekst begrep, som befinner seg på et kontinuum av seksuell vold som ikke uten videre kan adskilles som enten voldtekt eller samtykkende sex.

Voldtektsmytene som undersøkes er basert på etablert teori og forskning på feltet. På denne måten er studien «testende», ved å studere hvordan elementer innenfor voldtektsmyter påvirker ungdommenes evalueringer av voldtektsituasjoner. På den andre siden er studien også utforskerende ved at jeg utforsker hvorvidt ungdommene definerer seksuelle scenarioer uten tydelig samtykke som voldtekt, og det er et forsøk på å implementere atferdsspesifikke beskrivelser av en truende og påtvingende seksuell situasjon, også kalt «gråsoner» i mangel på et mer passende begrep. Dette reflekteres også i diskusjonen om innføringen av en samtykkelov i Norge. Det betyr ikke at de fleste voldtektbeskrivelsene ikke vil kunne kriminaliseres.

3.0 Teori og tidligere forskning

3.1 Innledning

I denne oppgaven er forskningsdesignet tett knyttet til teori og litteratur om voldtektsmyter. Hypotesene mine er avledet fra fire hovedkategorier som omfatter ulike voldtektsmyter, i stedet for å være forankret i ett overordnet teoretisk rammeverk. Likevel plasserer jeg voldtektsmytene innenfor en bredere feministisk kontekst, som rammer inn hvordan myter om voldtekt, voldtekts ofre og gjerningspersoner hovedsakelig har blitt studert og forstått. Gjennom oppgaven benytter jeg uttrykket «aksept for voldtektsmyter» for å beskrive oppfatninger som uttrykker stereotypiske holdninger knyttet til voldtekt, voldtekts ofre og gjerningspersoner.

Teorikapittelet er delt inn i to hoveddeler. I den første delen beskriver jeg hva voldtektsmyter er, og hvordan de kan forstås fra et feministisk perspektiv. Videre redegjør jeg for ulike definisjoner av voldtektsmyter og hvilken definisjon som legges til grunn for denne oppgaven. Deretter beskrives de mest fremtredende voldtektsmytene, før jeg presenterer tidligere forskning på feltet innenfor voldtektsmyter. Avslutningsvis presenteres hypoteser og teoretiske forventninger.

I den andre delen av kapittelet introduseres ambivalent sjåvinisme som et mål på fiendtlige og velvillige holdninger overfor kvinner og menn. Videre presenteres tidligere forskning på sammenhengen mellom ambivalent sjåvinisme og voldtektsmyter. Til slutt fremlegges hypotesene knyttet til denne sammenhengen, i tillegg til teoretiske forventninger.

3.2 Voldtektsmyter i feministisk teori

I løpet av 1960- og 70-årene vokste den andre bølgen innen organisert feminisme frem. Frigjøringsbevegelsen handlet nå om at kvinner skulle ha rett til å råde over, og definere egen seksualitet. Det inkluderte blant annet en frigjøring fra truende eller voldelig atferd overfor kvinner, men også en slutt på alle lover og institusjoner som fremmer mannens dominans og aggresjon mot kvinner (Persson og Dhingra, 2022b). I denne perioden var voldtekt utenfor ekteskapet ulovlig i den vestlige verdenen, men feministene rettet fokuset på at loven ikke omfavnet ekteskapeleg voldtekt, som på den tiden fremdeles ikke var forankret i loven i USA og Storbritannia (Persson og Dhingra, 2022b, s. 9). I den andre bølgen var det å fremme

samfunns holdninger knyttet til voldtektstereotyper viktige for å synliggjøre seksuell vold mot kvinner, og rette fokus på likestilling mellom kvinner og menn.

Innen feministisk teori har forekomsten av kvinner som blir voldtatt, og den samfunnsmessige responsen til voldtekt og voldtekts ofre vært en sentral og integrert del av feltet. Det har blitt løftet frem for å vekke oppmerksomhet rundt et høyst aktuelt tema, og belyse mangelen på rettferdighet blant kvinner som blir utsatt for voldtekt (Persson og Dhingra, 2022b, s. 9). Seksuell vold mot kvinner er fremdeles utbredt i dag, og er et av de mest systematiske og utbredte menneskerettighetsbruddene i verden (FN-sambandet, u.å.). Seksuell vold er en kjønnet forbrytelse både nasjonalt og globalt. Dette betyr at det er en stor overvekt av menn som anses som gjerningspersoner, og kvinner som anses som ofre i voldtektssaker. I den feministiske konteksten er det derfor et viktig aspekt å studere hvordan den seksuelle volden opprettholdes og hvordan den blir møtt i samfunnet (Persson og Dhingra, 2022b, s. 10). Ved å undersøke i hvilken grad ungdommer aksepterer voldtektsmyter, er dette én måte å studere hvordan seksuell vold mot kvinner kan opprettholdes.

Å begrepsfeste stereotypiske oppfatninger om voldtekt, voldtekts ofre og gjerningspersoner som *myter*, har vært viktig i den feministiske tradisjonen. Myter refererer til historier som i stor grad er basert på tradisjon. Selv om de kan være bygget på fakta, er de stort sett overdrevne. Myter fyller samfunnsmessige og kulturelle funksjoner ved å opprettholde oppfatninger som etablerer visse atferdsmønstre og måter å tenke på (Persson og Dhingra, 2022b, s. 14-15). Fra et feministisk perspektiv har begrepet voldtektsmyter bidratt til å fremme feministisk bevisstgjøring og utdanning rundt kvinners rolle i samfunnet, og rette fokus på realiteten og omfanget av seksuell vold som menn begår mot kvinner. Å øke bevisstgjøringen rundt omfanget av voldtekt, og avkrefte vanlige misoppfatninger som at voldtekt ikke skjer i kjente eller nære relasjoner, var en sentral del i utviklingen av begrepet (Persson og Dhingra, 2022b, s. 15). Utviklingen av begrepet har også plassert voldtektsmyter som et element i en større kulturell patriarkalsk kontekst. En konseptualisering av stereotypiske oppfatninger om voldtekt som *myter*, belyser og «korrigerer» det dominante kulturelle narrative om voldtekt. Ved å legge vekt på voldtektsmyter som noe mytisk og falskt, tok forskerne og aktivistene et politisk standpunkt, og la føringer for å kollektivt fremme kvinners rettigheter knyttet til voldtekt og seksuell vold (Persson og Dhingra, 2022b, s. 15).

3.3 Voldtektsmyter

Voldtektsmyter ble av Susan Brownmiller (1975) omtalt som påstander om voldtekt som legger skyld og ansvar på offeret, men som frikjenner gjerningspersonen for ansvar, og trivialiserer alvorligheten av voldtekt. Å alminneliggjøre eller bagatellisere voldtekt betyr at det blir ansett som mindre skadelig og alvorlig enn det egentlig er, og ofrene kan oppleve å ikke bli trodd. Slike negative holdninger til voldtekts ofre viser seg å øke jo mer ofrene skiller seg fra individens stereotypiske oppfatninger om hva en «ekte» voldtekt er (Hockett mfl., 2016, s. 140). Et «ekte» voldtektsoffer blir stereotypisk oppfattet som en ikke-beruset kvinne som plutselig blir overfalt av en fremmed på et øde offentlig sted, som har tydelige fysiske og psykiske skader etter overfallet, og som rapporterer om forbrytelsen til politiet med klare bevis på angrepet og på offerets aktive motstand (Maier, 2008).

Få rapporterte voldtekter faller innenfor en slik beskrivelse. Eksempelvis utgjør voldtekter begått av noen kjent for offeret 80-90% av rapporterte seksuelle overgrep blant kvinnelige college studenter (Fisher, Cullen og Turner, 2000), og NKVTS-rapporten fra 2023 viser at voldtektutøverne i stor grad var kjent for offeret i alle formene for voldtekt⁸. 29% av kvinnene rapporterte om ukjente utøvere både ved voldtekt ved makt eller tvang, og ved sovevoldtekt (Dale mfl., 2023, s. 75-76). De fleste rapporterte tilfellene av voldtekt er vesentlig mer komplekse enn den stereotypiske oppfatningen om hva en «ekte» voldtekt innebærer.

For ungdom kan for eksempel tvetydelige seksuelle situasjoner oppstå hvor alkohol er en stor del av miljøet. For å bruke Stefansen og Solstad sitt begrep (2021) er *festens dobbelthet* som sosial arena viktig å ha med i forståelsen av seksuelle overgrep blant ungdom. På den ene siden står behovet for å skape en plass i det sosiale fellesskapet sterkt. Ungdom finner ofte glede i å drikke, og ser denne arenaen som en mulighet til å skaffe seg erfaringer på det seksuelle området (Fjær, Pedersen og Sandberg, 2015). På den andre siden skaper sosiale settinger, og særlig rus, sårbarhet for å bli utnyttet og for å utnytte (Stefansen og Solstad, 2021).

I litteraturen omfatter voldtektsmyter i hovedsak en trivialisering av voldtektens alvorlighetsgrad, unnskyldte gjerningspersonen, tillegge voldtekts ofre bestemte egenskaper og pålegge offeret skyld (Persson og Dhingra, 2022a, s. 796). Mange ofre for voldtekt blir pålagt

⁸ Voldtekt ved makt/tvang, sovevoldtekt, og voldtekt av barn <13 år.

skyld og ansvar for forbrytelsen. Innenfor litteraturen om voldtektsmyter har det derfor vært viktig å undersøke hvilke holdninger folk har til voldtekts ofre (Hockett mfl., 2016, s. 139).

Voldtektsmyter har endret seg gjennom tidene, samtidig som de omfatter de samme dimensjonene som tidligere. Påstander som «*En kvinne som er prippen og tror hun er for god til å snakke med menn på gata, fortjener å få seg en lærepenge*», eller «*Mange kvinner har et ubevisst ønske om å bli voldtatt, og kan derfor ubevisst utsette seg for en situasjon hvor det er sannsynlig å bli overfalt*» (Burt, 1980, s. 223, min oversettelse), er påstander som ikke får like mye støtte i en mer moderne kontekst. McMahon og Farmer (2011) påpeker at tidligere anvendte mål på voldtektsmyter ikke fanger opp mer subtile og skjulte former for voldtektsmyter som har utviklet seg de senere årene. Ettersom flere av videregående skoler, høyskoler og universiteter tilbyr en eller annen form for utdanning når det gjelder seksuell vold, har flere fått større bevissthet rundt at visse tradisjonelle voldtektsmyter ikke er sosialt akseptert. Det er derfor grunn til å tro at voldtektsmytene i mitt utvalg er mer subtile enn for eksempel påstander som skissert over.

3.3.1 Definisjon av voldtektsmyter

Siden Brownmiller (1975) benyttet begrepet voldtektsmyter for første gang, er det foreslått flere ulike definisjoner som er mye brukt i litteraturen (Burt, 1980; Lonsway og Fitzgerald, 1994). Felles for disse definisjonene er at de ikke forklarer hva mytene innebærer, og at de ikke tar hensyn til at mytene kan endre seg over tid. En som har tatt høyde for dette, er Gerd Bohner (mfl., 2009). Med kollegaer, kritiserte Bohner tidligere definisjoner for å betegne myter som *falske* eller *utbredte*. En forklaring på dette er at det er vanskelig å vurdere om en myte er falsk, og at *utbredte* og *falske* oppfatninger er noe man må ha støtte for empirisk. Dette betyr at oppfatninger om voldtekt som tidligere var utbredt, men som ikke er det lengre, vil falle utenfor en slik definisjon. Bohner med kollegaer foreslår følgende definisjon på voldtektsmyter: «... deskriptive oppfatninger om voldtekt (for eks. om dens årsak, kontekst, konsekvens, gjerningspersoner, voldtekts ofre og deres interaksjon) som tjener til å avvise, undervurdere eller rettferdiggjøre seksuell vold som menn begår mot kvinner» (Bohner mfl., 2009, s. 19, min oversettelse).

Bohner (mfl., 2009) sin definisjon av voldtektsmyter er nyttig fordi den tar høyde for at vår forståelse av et konsept kan endre seg. På lik linje som vår forståelse av voldtekt er i endring,

vil mytene om voldtekt kunne følge denne endringen, men uten at det trenger å være utbredt og vedvarende for å dekkes av definisjonen. I denne masteroppgaven bruker jeg Bohner sin definisjon på voldtektsmyter. Definisjonen inkluderer ikke seksuell vold mot menn, men fordi fokuset i denne oppgaven er rettet mot menn som voldtar kvinner, anser jeg denne som tilstrekkelig for oppgavens formål.

3.3.2 Kategorier innenfor voldtektsmyter

I litteraturen kan voldtektsmyter deles inn i fire kategorier: Å trivialisere voldtektens alvorlighetsgrad, unnskyldte gjerningspersonen, pålegge voldtekts ofre bestemte egenskaper og å legge skyld på offeret (Persson og Dhingra, 2022a, s. 796).

Den første kategorien handler om oppfatninger som betviler voldtektens alvorlighetsgrad. Dette knyttes til hva voldtektsmyter kjennetegner, som handler om å oppfatte voldtekt som mindre vanlig og alvorlig (Persson og Dhingra, 2022a, s. 796). Mer spesifikke oppfatninger kan være at falske voldtektsanklager er vanlige, eller at kvinner har en tendens til å overdrive hvor mye voldtekt påvirker dem. Disse oppfatningene henger sammen med en generell antakelse om at kvinner lyver om voldtekt (Lonsway og Fitzgerald, 1994). Typiske påstander er «*Mange ganger har jenter som påstår de er blitt voldtatt bare emosjonelle problemer*», og «*Mange ganger når jenter sier de er blitt voldtatt, har de først villet ha sex og så angret på det etterpå*» (Bendixen og Kennair, 2017).

Den neste kategorien handler om å frikjenne gjerningspersonen for ansvar. Dette knyttes til to aspekter i litteraturen på voldtektsmyter. Det ene handler om å unnskyldte gjerningspersonens atferd gjennom å beskrive gjerningspersonen med en overaktiv mannlig sexlyst. Det andre aspektet handler om gjerningspersonen i beruset tilstand. En oppfatning om en overaktiv mannlig sexlyst inngår i en fundamental og biologisk kulturell oppfatning som kobler aksept for voldtektsmyter med mer generelle kjønnsstereotyper (Persson og Dhingra, 2022b, s. 19). Oppfatninger knyttet til når gjerningspersonen er påvirket av alkohol, handler om å unnskyldte atferd som normalt ikke ville vært til stede i edru tilstand. Disse aspektene kan imidlertid knyttes sammen. Alkohol kan indirekte kobles til mannens seksuelle atferd, hvor alkohol oppfattes som en bidragsyter til seksuell opphisselse. Dette knyttes til forestillinger om mannens sexdriv og lyst som noe ukontrollerbart (Persson og Dhingra, 2022b, s. 20). I litteraturen argumenteres det for at alkohol i seg selv ikke er av avgjørende betydning, men at rus er en del av sterke kulturelle

imperativer til å unnskyldes menns oppførsel. Rus blir med andre ord brukt som en naturlig forklaring på mannlig seksuell vold både av overgripere selv, men også av samfunnet. Dette åpner opp for at menn som utsetter kvinner for seksuelle overgrep i beruset tilstand ikke definerer seg som overgripere, men som gjorde noe «dumbt» da de var fulle (Persson og Dhingra, 2022b, s. 20). En typisk oppfatning er «*Det bør ikke regnes som voldtekt hvis en gutt er full og ikke visste hva han gjorde*» (Bendixen og Kennair, 2017).

Den neste kategorien innenfor voldtektsmyter handler om å tillegge offeret bestemte egenskaper. Dette handler om stereotypiske oppfatninger om at kvinner som blir utsatt for voldtekt skiller seg fra andre kvinner. Det kan være basert på oppfatninger om hvordan de oppfører seg, eller andre personlige karakteristikk som gjelder en minoritetsgruppe av kvinner (Persson og Dhingra, 2022b, s. 21). På denne måten blir kvinner posisjonert som mer eller mindre utsatt for voldtekt. Ofte kobles oppfatninger om voldtekts ofre til kvinner som kjenner gjerningspersonen, har sex utenfor ekteskapet, personer som ikke identifiserer seg innenfor en tradisjonell kjønnsrolle⁹, eller til kvinner som er beruset (Persson og Dhingra, 2022b, s. 22). En typisk oppfatning knyttet til offeret som alkoholpåvirket er «*Hvis en jente blir voldtatt mens hun er full er hun i det minste litt ansvarlig for at ting kom ut av kontroll*» (Bendixen og Kennair, 2017). Mens alkohol et element som bidrar til å «frikjenne» gjerningspersonen, er det noe som bidrar til at offeret pålegges mer skyld (Persson og Dhingra, 2022, s. 20). Lonsway og Fitzgerald påpeker at myten om at det kun er bestemte kvinner som blir voldtatt, fungerer som en måte å skjule og benekte en sårbarhet overfor alle kvinner (1994, s. 136).

Å legge skyld på voldtektsofferet er kanskje det mest fremtredende i litteraturen av voldtektsmyter, og knyttes til den fjerde kategorien. Gravelin, Biernat og Bucher påpeker at det er tilstrekkelig støtte i litteraturen til å hevde at offeret tilskrives mindre skyld dersom gjerningsperson er en fremmed, fremfor en som er kjent for offeret (2019, s. 9). Persson og Dhingra (2021) påpeker at loven ikke kriminaliserte voldtekt innenfor ekteskap frem til 1993 for alle de amerikanske statene, og at dette har grobunn i samfunnets mannlige dominans som loven gjenspeilte. De foreslår at grunnen til at offeret i større grad blir pålagt skyld i en «bekjentskapsvoldtekt», kan være knyttet til oppfatninger om at voldtekt ikke skjer i nære relasjoner, og en generell motvilje til å holde menn som voldtar i intime forhold, fullstendig ansvarlig.

⁹ For eksempel ikke-binære.

Videre er å pålegge offeret skyld assosiert med oppfatninger om offerets atferd. Eksempelvis at offeret «legger opp til det», eller «ber om det» gjennom å kle seg på en viss måte, eller ved å være flørtende eller pågående. Kvinnes atferd kan bli sett på som en «trigger» til voldtekt, og blir derfor pålagt mer skyld. For mannens del blir voldtekt ansett som et resultat av en overaktiv sexlyst og/eller på bakgrunn av rus, som bidrar til å frikjenne gjerningspersonen for ansvar (Persson og Dhingra, 2022b, s. 22). Å legge skyld på offeret handler også om hvorvidt offeret gjør fysisk motstand, og om fysisk makt er involvert. Offeret kan tilskrives mer skyld dersom det ikke blir gjort fysisk motstand, og dersom offeret ikke har synlige skader etter overgrepet. Dersom gjerningspersonen benytter fysisk makt, tilskrives offeret mindre skyld (Gravelin, Biernat og Bucher, 2019). Typiske voldtektsmyter relatert til fysisk makt og fysisk motstand er «*Hvis en jente ikke kjemper imot fysisk kan man ikke si at det var voldtekt*», og «*Hvis en jente ikke har fysiske merker eller sår etter hendelsen har det trolig ikke skjedd en voldtekt*» (Bendixen og Kennair, 2017).

3.3.3 Tidligere forskning på voldtektsmyter

De aller fleste studiene som undersøker holdninger til voldtekt, har blitt utført i Nord-Amerika blant studenter. Disse studiene antyder at amerikanere lever i et voldtektutsatt samfunn med utbredt seksuell diskriminering av kvinner og høy aksept for voldtektsmyter (Bendixen, Henriksen og Nøstdahl, 2014, s. 171).

En metaanalyse fra 1997 omfatter 72 studier av voldtektsmyter, i hovedsak blant amerikanske utvalg (Anderson, Cooper og Okamura, 1997). De generelle funnene viser at menn er mer tilbøyelig til å akseptere slike myter enn kvinner. Funnene viser også at menn viser mindre empati overfor ofre for voldtekt, og at de unnskylder gjerningspersonen i større grad enn kvinner. Aksepten for voldtektsmyter er også moderat høyere blant de med lavere sosioøkonomisk status (Anderson, Cooper og Okamura, 1997).

En nyere metastudie av Suarez og Gadalla (2010) består av 37 studier blant den amerikanske befolkningen (og to fra Canada). Resultatene støtter opp under funnene til Anderson, Cooper og Okamura (1997). Resultatene i denne studien indikerer at menn aksepterer voldtektsmyter i større grad enn kvinner, og at høyere grad av utdanning predikerer lavere grad av aksept for voldtektsmyter. Forfatterne påpeker at den sterke assosiasjonen mellom kjønn og aksept for

voldtektsmyter støtter den feministiske tankegangen om at kjønnsulikhet opprettholder voldtektsmyter. Med andre ord vil et samfunn hvor menn «dominerer» trolig rettferdiggjøre voldtekt og pålegge ofrene skyld (Suarez og Gadalla, 2010, s. 2025).

I en studie fra England undersøkes voldtektsmyter blant 2,176 voksne i den generelle populasjonen. Resultatene viser at flestparten uttrykker mer enighet med påstandene som representerer ulike voldtektsmyter enn ikke. Dette indikerer at det er mer aksept for voldtektsmyter i den generelle befolkningen i England enn ikke (Persson og Dhingra, 2022b, s. 3).

Bendixen, Henriksen og Nøstdahl (2014) har undersøkt holdninger til voldtekt og tilskrivelse av ansvar til voldtekts ofre i norsk kontekst. Utvalget bestod av 475 innbyggere i Midt-Norge. De fant at en betydelig andel var enige i påstandene «*Enhver kvinne som seksuelt pirrer en mann og ikke fullfører hva hun startet på, fortjener alt hun får*», og «*Når en kvinne tillater at befølingen når et visst punkt, sier hun implisitt at hun har lyst på sex*» (s. 174-175, min oversettelse). Påstandene som fikk minst aksept var «*Voldtekten skjedde antakeligvis ikke hvis ikke kvinnen har sår eller blåmerker*», «*Når en kvinne blir voldtatt har hun vanligvis gjort noe uforsvarlig som setter henne i den situasjonen*», og «*Kvinner pleier å overdrive hvor mye voldtekt påvirker dem*» (s. 175, min oversettelse). De generelle funnene i studien er i tråd med den tidligere forskningen gjort i USA (Anderson, Cooper og Okamura, 1997; Suarez og Gadalla, 2010). I likhet med disse studiene, viser resultatene at menn var mer aksepterende til voldtektsmyter, og tildelte offeret ansvar i større grad enn kvinner. Det var generelt lavere grad av aksept blant høyt utdannede respondenter. Til tross for at den norske kulturen kjennetegnes av høy grad av likestilling, er kjønnsforskjellene i voldtektsmytene blant de norske respondentene like sterke som rapportert i en mindre likestilt amerikansk kultur (Bendixen, Henriksen og Nøstdahl, 2014, s. 181).

I Bendixen og Kennair (2017) sin studie av 1381 respondenter på videregående skoler i Norge, har de oppdatert et standardisert mål på subtile voldtektsmyter, kalt Illinois Rape Myth Acceptance (IRMA). Dette målet på aksept for voldtektsmyter benyttes i del 2 i analysen i denne oppgaven. Skalaen strekker seg fra 0 = «*Svært uenig*» til 5 = «*Svært enig*», hvor høyere skår indikerer større aksept for voldtektsmyter. På denne skalaen skårer guttene i gjennomsnitt 2.27 og jentene 1.96. Ungdommene uttrykker mer uenighet enn enighet med voldtektsmyter. Resultatene støtter tidligere studier, og viser at gutter signifikant aksepterer voldtektsmyter i

større grad enn jenter. De viser også til at elever som går yrkesfag som studieretning har høyere grad av aksept for voldtektsmyter. Forskerne foreslår at en forklaring kan være at de yrkesfaglige elevene sosialiseres inn i et mer tradisjonelt miljø når det gjelder kjønnsroller enn de fra andre studieretninger. Dette kan også gjelde innenfor familien og innad i vennemiljøet (Bendixen og Kennair, 2017, s. 8).

Ettersom fordeling av skyld på offeret er det mest fremtredende i litteraturen innenfor voldtektsmyter, baserer forskningen i hovedsak seg på dette (Persson og Dhingra, 2022b). Påfølgende studier er derfor knyttet direkte til aspektet om å tilskrive offeret skyld. En rapport med 1,095 tilfeldige voksne fra England og Wales, avslørte at 30% mente at kvinnen var delvis eller fullstendig ansvarlig for voldtekten dersom hun var full. Mer enn en tredjedel (37%) hevdet det samme dersom hun ikke sa tydelig nei til gjerningsmannen, og en tredjedel mente offeret var delvis eller fullstendig ansvarlig dersom hun var flørtende (Amnesty International, 2005). Disse funnene var imidlertid ikke bygget på etablerte og validerte mål på voldtektsmyter som gjør det vanskelig å sammenligne med andre studier. De sier likevel noe om en eksisterende «skyldkultur».

Flere studier knytter fordelingen av skyld på offeret til hvorvidt gjerningspersonen og offeret kjenner hverandre (Gravelin, Biernat og Bucher, 2019). I Persson og Dhingra sin metastudie (2022a) tyder resultatene på at ofre som blir utsatt for voldtekt av en kjent for offeret, blir tilskrevet mer skyld enn ofre utsatt for voldtekt av fremmede. Resultatene indikerer at en kvinne som så vidt kjenner til gjerningspersonen, blir signifikant tilskrevet mer skyld enn noen som ikke kjenner til gjerningspersonen. Studien fant ikke støtte for en modererende effekt av graden av bekjentskapet, som vil si at en nærmere relasjon mellom gjerningsperson og offer, resulterte ikke automatisk i at offeret ble tildelt mer skyld (Persson og Dhingra, 2022a. s. 804).

Gravelin, Biernat og Bucher (2019) sin metastudie viser at offeret tilskrives mer skyld dersom hun er påvirket av alkohol, mens det pålegges mindre skyld på gjerningspersonen nå han er påvirket. De henviser også til tidligere forskning som antyder at graden av alkohol har en effekt: ofre som er fulle får mer skyld enn de som er edru, og noen studier viser til en lineær økning av skyld med økt alkoholpåvirkning. En motsatt effekt antydes i evalueringer om gjerningspersonen: jo fullere gjerningspersonen er, desto mindre skyld pålegges ham (Gravelin, Biernat og Bucher, 2019, s. 9). Metastudien viser også til at forskning som inkluderer offerets

fysiske karakteristikker, indikerer at jo mer «avslørende» klesstil, og «lokkende» atferden er, desto mer sannsynlig vil hun pålegges mer skyld (Gravelin, Biernat og Bucher, 2019, s. 13).

I en norsk kontekst undersøker Tokle (mfl., 2023) hvordan ungdommer forstår og navigerer risikofylte situasjoner i drikkemiljøer. Utvalget er basert på 185 kvalitative intervjuer av norske ungdommer i alderen 15-19 år. Kjønn spiller en vesentlig rolle, hvor berusede gutter ble assosiert som seksuelt aggressive og jentene som sårbare bytter. Blant jentene ble risikoen for seksuelle overgrep ansett som et faktum, som vil si at det sjeldent ble utfordret eller stilt spørsmål ved. Narrativene fremstiller seksuelle overgrep i drikkemiljøer som en generell risiko for jenter, berusede gutter som potensielle gjerningspersoner og alkohol som den utløsende faktoren (Tokle mfl., 2023, s. 6). Resultatene indikerer at betydningen av alkohol i sosiale settinger er svært forskjellig blant jenter og gutter i Norge i dag, til tross for at vi forventer og «tillater» at jenter i større grad er mer seksuelt frigjorte enn tidligere.

En annen kjent faktor i relasjon til skyld på voldtektsofferet, er graden av makt og motstand benyttet av gjerningsperson og offer. Ofre som gjør motstand, blir tildelt mindre skyld for voldtekten enn de som ikke gjør det, og det tilskrives mindre skyld dersom gjerningspersonen benytter stor grad av makt, og når offeret har skader etter overgrepet (Gravelin, Biernat og Bucher, 2019, s. 13). Gravelin, Biernat og Bucher viser til Idsis og Edoute sin studie fra 2017, som antyder at ofre blir vurdert som mindre ansvarlig dersom de gjør fysisk motstand fremfor verbal motstand, og dersom motstanden ble ansett som sterk fremfor svak. Andre studier indikerer at offeret anklages i mindre grad dersom gjerningspersonen benytter fysisk makt, og offeret gjør motstand (Gravelin, Biernat og Bucher, 2019, s. 11). Gravelin, Biernat og Bucher påpeker at offerets «motstandsstrategi» kombinert med gjerningspersonens varierende bruk av makt, er viktig i forståelsen av å tilskrive offeret skyld i en voldtektssak (Gravelin, Biernat og Bucher, 2019, s. 11).

Å si noe om hvilke «type» personer som har en tendens til å skylde på offeret, er begrenset på grunn av manglende forskning på etniske og nasjonale forskjeller, og et fokus på respondenter på høyskolealder i vestlige omgivelser (Persson og Dhingra, 2022b). Det er som tidligere nevnt likevel tilstrekkelig forskning som antyder at menn i større grad enn kvinner tilskriver offeret skyld (Gravelin, Biernat og Bucher, 2019, s. 9).

Den tidlige forskningen innenfor voldtektsmyter viste at gjennomsnittet var nærmere en aksept og enighet med voldtektsmyter (Burt, 1980). Mer nylig forskning viser at denne trenden har avtatt, og vi ser at gjennomsnittet er nærmere en uenighet enn enighet med voldtektsmytene (McMahon og Farmer, 2011). Spørsmålet er om denne trenden faktisk representerer en holdningsendring, eller om man har blitt mer bevisst på at det å uttrykke slike holdninger er mindre sosialt akseptert, og at man derfor er mindre villige til å støtte slike oppfatninger til tross for at de er der. McMahon og Farmer (2011) foreslår også at det kan være metodiske utfordringer som gjør at man ikke fanger opp de mer subtile og skjulte formene for voldtektsmyter.

3.3.4 Utfallsvariabler, elementer av voldtektsmyter, hypoteser og teoretiske forventninger

Første del av problemstillingen omfatter *1) I hvilken grad påvirker elementer innenfor voldtektsmyter ungdommenes evalueringer når det gjelder A. hvor alvorlig de vurderer en voldtekt, B. hvorvidt de definerer situasjonen som en voldtekt, og C. i hvor stor grad de tilskriver offeret skyld? 2) Varierer evalueringene etter kjønn og foreldrenes utdanningsnivå?*

I litteraturen innenfor voldtektsmyter er alvorlighetsgraden av voldtekten knyttet til å trivialisere eller bagatellisere seksuell vold mot kvinner. I ulike mål på voldtektsmyter blir en trivialisering av voldtektens alvorlighetsgrad benyttet som et kjennetegn på voldtektsmyter i seg selv. Jeg ønsker å fange opp i hvilken grad ungdommer vurderer voldtekt basert på ulike elementer innenfor voldtektsmyter som alvorlig. Derfor inkluderes et spørsmål om voldtektens alvorlighetsgrad som et evalueringsmål. Hensikten med å inkludere definisjonsspørsmålet, er å utforske om ungdommene faktisk definerer en seksuell situasjon uten samtykke som en voldtekt. I tillegg ønsker jeg å undersøke hvorvidt elementer innenfor voldtektsmyter har en effekt på om de kategoriserer situasjonen som en voldtekt. Det siste aspektet jeg ønsker å inkludere er skyldspørsmålet rettet mot voldtektsofferet. Dette er det mest brukte området innenfor forskningen på voldtektsmyter, og er noe jeg ønsker å undersøke blant ungdommer.

For å undersøke i hvilken grad elementer innenfor voldtektsmyter påvirker ungdommenes evalueringer når det gjelder alvorlighetsgrad, definisjon og skyld, valgte jeg ut seks elementer innenfor kategoriene for voldtektsmyter. De utvalgte elementene er tilpasset en moderne kultur, og kjennetegnes av subtile former for voldtektsmyter. Jeg mener også at de kan gjenspeile

situasjoner som ungdommene kan relatere til. Elementene ble valgt for å undersøke eventuelle forskjeller i evalueringene når:

- 1) Gjerningspersonen og offeret er gode venner sammenlignet med når de er fremmede.
- 2) Offeret er veldig beruset sammenlignet med edru.
- 3) Gjerningspersonen er veldig beruset sammenlignet med edru.
- 4) Offeret tar initiativ til intim kontakt sammenlignet med en situasjon der det ikke er intim kontakt i forkant av hendelsen.
- 5) Gjerningspersonen ikke bruker fysisk eller verbal vold sammenlignet med en situasjon der fysisk og verbal vold er involvert.
- 6) Offeret responderer ved å fryse i situasjonen i stedet for å gjøre fysisk eller verbal motstand.

Ettersom de fleste voldtekter skjer i kjente og nære relasjoner (Dale mfl., 2023), er dette et område jeg ønsker å undersøke blant unge. Dette elementet er inkludert for å undersøke hvordan ungdommene vurderer og forstår voldtekt i nære relasjoner. Jeg vil undersøke om ungdom aksepterer voldtektsmyter som at voldtekt ikke skjer i nære relasjoner, at den anses som mindre alvorlig hvis gjerningspersonen er en venn, eller om de tilskriver offeret mer skyld når relasjonen er nære venner.

Alkohol var ønskelig å inkludere for å undersøke om betydningen av alkohol utspiller seg forskjellig for jenter som voldtekts ofre og gutter som gjerningspersoner. Dette er et relevant område å utforske, ettersom festsituasjoner er en kjent arena for ungdommer til å teste grenser (Fjær, Pedersen og Sandberg, 2015)..

Når det gjelder offerets initiativ til intim kontakt, knyttes dette til kategorien om å pålegge offeret bestemte egenskaper. Her undersøkes hvorvidt offerets atferd som «pågående» skaper variasjon i evalueringene. Dette er assosiert med voldtektsmyten om at «*hun ba om det*», som kan gjøre at offeret tilskrives mer skyld. Samtidig som det har blitt mer fokus på likestilling og åpenhet rundt kjønn og seksualitet, og at jenter i større grad er mer seksuelt frigjorte, kan det fremdeles henge igjen oppfatninger om jenters rolle som «passiv» fremfor offensiv. Begrepet «luremus» har eksempelvis vært et etablert begrep om jenter som «lurer» gutter ved å delta i en intim interaksjon, for så å trekke seg, og at dette har vært en upopulær atferd blant gutter.

Elementene fysisk og verbal vold, og fysisk og verbal motstand er relevant å undersøke ettersom voldtektsbegrepet er i endring. Det har blitt et økt fokus på samtykke, og en samtykkelov er i ferd med å forankres i straffeloven. Spørsmålet er hvorvidt ungdommer aksepterer myter som at voldtekt kun involverer fysisk makt, eller om de tilskriver mindre skyld dersom offeret gjør fysisk motstand, eller om de er mer bevisste rundt hva samtykke kan innebære, og ulike former for responsreaksjoner.

Videre stiller jeg spørsmålet om aksept for voldtektsmyter varierer etter kjønn og foreldrenes utdanningsnivå, som et mål på sosioøkonomisk status. I forskningen har kjønnsforskjellene vært tydelige, hvor gutter aksepterer voldtektsmyter i større grad enn jenter. De tilskriver også gjennomgående mer skyld på voldtektsofferet enn jenter gjør. Tilsvarende trend gjelder for ulike mål på sosioøkonomisk status, som indikerer at de med lavere utdanning har større aksept for voldtektsmyter. Jeg forventer derfor å finne samme trend i mitt utvalg.

I første del av analysen undersøker jeg fem hovedhypoteser. De tre første har seks¹⁰ underhypoteser knyttet til de seks elementene innenfor voldtektsmytene. De to siste er knyttet til variablene kjønn og foreldrenes utdanningsnivå, som kan bidra til å forklare aksept for voldtektsmyter. Følgende hypoteser blir undersøkt:

H1: Voldtekten vurderes som mindre alvorlig dersom:

- a: gjerningsperson og offer er gode venner.
- b: offeret er veldig full.
- c: gjerningspersonen er veldig full.
- d: offeret initierer til intim kontakt.
- e: gjerningspersonen ikke bruker fysisk eller verbal vold.
- f: offeret fryser til.

H2: Voldtekten vurderes i mindre grad som en voldtekt dersom:

- a: gjerningsperson og offer er gode venner.
- b: offeret er veldig full.
- c: gjerningspersonen er veldig full.
- d: offeret initierer til intim kontakt.

¹⁰ H3 har fem underhypoteser, ettersom det mangler teoretisk grunnlag til å forvente at offeret tilskrives mer skyld dersom gjerningspersonen er veldig full. H3c er derfor ikke inkludert.

e: gjerningspersonen ikke bruker fysisk eller verbal vold.

f: offeret fryser til.

H3: Offeret tilskrives mer skyld dersom:

a: gjerningsperson og offer er gode venner.

b: offeret er veldig full.

d: offeret initierer til intim kontakt.

e: gjerningspersonen ikke bruker fysisk eller verbal vold.

f: offeret fryser til.

H4: Gutter aksepterer voldtektsmyter i større grad enn jenter.

H5: Ungdommer uten en forelder med høyere utdanning uttrykker større grad av aksept for voldtektsmyter.

Siden de fleste studier på voldtektsmyter baserer seg på studenter, kan resultatene se annerledes ut blant et yngre utvalg som dette. På den ene siden kan det tenkes at ungdommer har fått mer bevissthet rundt samtykke og grensetting i takt med en mer åpenhetskultur som legger til rette for å kunne snakke om, og stille spørsmål ved temaer som tidligere ble ansett som tabubelagte. Det har vært en utvikling i en bevisstgjøring og forståelse rundt en rekke sosiale rettferdighetsspørsmål, eksempelvis når det gjelder mangfold og aksept for menneskers seksualitet og kjønnsuttrykk. Dette har blitt kalt en «woke»-kultur som refererer til en økning i samfunnets oppmerksomhet og følsomhet overfor ulike former for sosial urettferdighet og ulikhet, rasisme og andre former for diskriminering. På den andre siden viser befolkningsanalysen gjennomført av Respons analyse (Hegg, 2023) at seks av ti mener «woke»-kulturen har gått for langt. Dette kan potensielt skape negative følelser overfor rettferdighetsspørsmål knyttet til voldtekt. Eksempelvis kan en såkalt «kanselleringskultur» skape destruktive eller fiendtlige holdninger til minoritetsgrupper som fremstår diskriminert, slik som kvinner i voldtektssaker. En undersøkelse om voldtekt i en «årvåken» kultur kan også føre til at folk ikke tør å ytre hva de egentlig mener, til tross for studiens anonymitet. Samme undersøkelse finner at unge menn i aldergruppen 18-24 år sytes at «woke» har gått for langt, og 67% i den samme gruppen har unngått å si noe i frykt for å si noe politisk ukorrekt (Hegg, 2023).

3.4 Ambivalent sjåvinisme i relasjon til voldtektsmyter

I dette delkapittelet presenteres ambivalent sjåvinisme, som måler fiendtlige og velvillige holdninger til både kvinner og menn. Jeg vil først redegjøre for begrepet ambivalent sjåvinisme rettet mot kvinner og mot menn, før jeg fremlegger tidligere forskning på feltet. Deretter presenteres hypotesene knyttet til aksept for voldtektsmyter og ambivalent sjåvinisme, og teoretiske forventninger.

I litteraturen har det vært interesse for å identifisere underliggende ideologier som forklarer og opprettholder voldtektsmyter, og ambivalent sjåvinisme har vist seg å være en utbredt predikator. Også i en norsk kontekst har ambivalent sjåvinisme vist seg å være den sterkeste forklaringsfaktoren for aksept for voldtektsmyter (Bendixen, Henriksen og Nøstdahl, 2014). Glick og Fiske (1996, 1999) konseptualiserte sjåvinisme til å bestå av både stereotypiske negative oppfatninger og tilsynelatende velvillige oppfatninger mot kvinner og menn, kjent som ambivalent sjåvinisme. De anså sjåvinisme som et multidimensjonalt konsept bestående av både fiendtlige sjåvinistiske holdninger og tilsynelatende «positive» (velvillige) sjåvinistiske oppfatninger. Begge aspektene setter kvinnen som den underdanige og mannen som den dominante.

Fiendtlig sjåvinisme rettet mot kvinner rettferdiggjør mannens makt ved å nedsette kvinner. Dette handler om oppfatninger som setter kvinnens rolle i en underdanig posisjon i det patriarkalske samfunnet, og en forventning om at kvinner skal slå seg til ro med den kjønnsrollen de er ment til å tjene (Glick og Fiske, 1996). Typiske uttalelser som blir brukt for å måle fiendtlig sjåvinisme er at kvinner lett føler seg krenket, stiller urimelige krav, søker kontroll over menn, eller overdriver problemer (Bendixen og Kennair, 2017). Velvillig sjåvinisme mot kvinner anerkjenner mannens avhengighet til kvinnen ved å idealisere dem som «rene» vesener som skal beskyttes av menn (Glick og Fiske, 1999, s. 520). Denne former for sjåvinisme handler om å belønne kvinner som kjenner sin plass, og ikke forsøker å oppnå mannens makt (Chapleau, Oswald og Russell, 2007, s. 132). Glick og Fiske påpeker at velvillig sjåvinisme ikke er en god ting, til tross for eventuelle positive følelser hos mottakeren, fordi dens fundament ligger i en tradisjonell stereotypisering av mannens dominans og kvinnen som den avhengige (Glick og Fiske, 1996, s. 491-492). Typiske påstander er at mannen ikke er fullstendig uten at han er elsket av en kvinne, og at menn skal forsørge kvinner selv om det går utover hans egen helse (Bendixen og Kennair, 2017).

Den ambivalente sjåvinismen rettet mot menn handler om at kvinner også responderer på mannens strukturelle makt og kvinnens dyadiske posisjon (som fortrolig og eksklusiv), gjennom å ha både fiendtlige og velvillige oppfatninger til menn (Glick og Fiske, 1999, s. 520). Ambivalensen handler om kvinners konfliktfylte relasjon til mannens overordnede posisjon. Fiendtlige sjåvinistiske oppfatninger om menn handler om kvinners misnøye overfor mannens høyere sosiale status. Typiske påstander omhandler at menn er belærende, at menn ikke takler en likestilt kvinne og at de fleste menn trakasserer kvinner seksuelt (Bendixen og Kennair, 2017).

Velvillige sjåvinistiske oppfatninger om menn handler om at heteroseksuelle kvinner er avhengige av menn som beskyttere, forsørgere og romantiske partnere (Chapleau, Oswald og Russel, 2007, s. 132). Velvillig sjåvinisme mot menn forsterker mannens status gjennom å tillegge kvinnen ansvar til å ta vare på mannen sin hjemme. Typiske oppfatninger kan være at kvinner ikke er tilfreds uten en mann i livet, og at enhver kvinne trenger en mannlig beskytter (Bendixen og Kennair, 2017).

3.4.1 Tidligere forskning på ambivalent sjåvinisme

Forskning tyder på at individer som slutter seg til sjåvinistiske oppfatninger om kjønn er mindre avvisende til voldtekststereotyper og seksuell vold (Bendixen, Henriksen og Nøstdahl, 2014; Bendixen og Kennair, 2017; Anderson, Cooper og Okamura, 1997). Funnene har også vist seg å være gjeldende i norske utvalg, selv om Norge er en av de mest sekulære og seksuelt liberale kulturene, og som stadig rangeres på toppen av internasjonale likestillingsindekser (Bendixen og Kennair, 2017). Aksept for ulike mål på sjåvinistiske holdninger er også sterkt og positivt assosiert med fordeling av ansvar til offeret i voldtektsscenarioer (Bendixen og Kennair, 2017, s. 2). Ambivalent sjåvinisme mot kvinner er mye hyppigere brukt enn ambivalent sjåvinisme mot menn. Forskningen er derfor i hovedsak rettet mot sammenhengen mellom aksept for voldtektsmyter og ambivalent sjåvinisme mot kvinner.

Chapleau, Oswald og Russel (2007) undersøker imidlertid relasjonen mellom ambivalent sjåvinisme mot både kvinner og menn og aksept for voldtektsmyter. De finner at fiendtlig sjåvinisme mot kvinner er assosiert med høyere aksept for voldtektsmyter blant kvinner og menn. Velvillig sjåvinisme mot kvinner er også assosiert med aksept for voldtektsmyter, men i

mindre grad. Når det gjelder ambivalent sjåvinisme mot menn, hadde de en hypotese om at fiendtlig sjåvinisme mot menn predikerte mindre aksept for voldtektsmyter. Hypotesen ble begrunnet med at kvinner som viser frustrasjon over sin underdanige posisjon, trolig også vil ha mer medfølelse overfor voldtekts ofre og negative oppfatninger til seksuelle utnytttere av kvinner. Tilsvarende kan menn være bevisst andre menns mindre ærefulle intensjoner med andre kvinner (Chapleau, Oswald og Russell, 2007, s. 133). Resultatene viste imidlertid at det ikke var noen sammenheng. Forskerne påpeker at funnet var overraskende, ettersom en misnøye eller avvisning til mannlig makt og dominans ikke var negativt assosiert med aksept for voldtektsmyter. Det betyr at selv om noen av respondentene var enige i påstander som karakteriserer menn som utnytttere av kvinner, så var ikke det overførbart til at man viste sterk misnøye og forargelse mot gjerningspersonen (Chapleau, Oswald og Russel, 2007, s. 135). Påstandene innenfor velvillig sjåvinisme mot menn var derimot assosiert med høyere grad av aksept for voldtektsmyter blant kvinner og menn. Den sterkeste predikatoren var påstanden om at en kvinne er ukomplett uten en manns kjærlighet (Chapleau, Oswald og Russel, 2007, s. 136).

Tidligere forskning på sammenhengen mellom ambivalent sjåvinisme og aksept for voldtektsmyter har hatt varierende resultater. Flere studier viser likevel støtte til at fiendtlig sjåvinisme mot kvinner predikerer høyere grad av aksept for voldtektsmyter, men funnene er ikke like konsekvente når det gjelder velvillig sjåvinisme mot kvinner. Persson og Dhingra (2022a) foreslår at dette henger sammen med at mål på både voldtektsmyter og fiendtlig sjåvinisme innebærer oppfatninger om at det å fremme en «utgruppe» sine rettigheter (kvinner rettigheter), går på bekostning av en annen gruppes rettigheter (menns rettigheter), i tillegg til negative oppfatninger om kvinner generelt.

3.4.2 Hypoteser og teoretiske forventninger

I likhet med tidligere studier (Bendixen, Henriksen og Nøstdahl, 2014; Bendixen og Kennair, 2017; Anderson, Cooper og Okamura, 1997; Chapleau, Oswald og Russel, 2007; Persson og Dhingra, 2022a) har jeg en forventning om at ambivalent sjåvinisme mot kvinner har en sammenheng med større aksept for voldtektsmyter. En mulig sammenheng mellom velvillig sjåvinisme mot kvinner og aksept for voldtektsmyter, kan handle om at voldtekts ofre skiller seg fra kvinners rolle som «rene vesener». Dette kan knyttes til myten om at det kun er bestemte kvinner som blir voldtatt. Oppfatninger om at kvinner som blir voldtatt drikker alkohol, kler seg utfordrende, eller har en «lokkende» atferd, skiller seg fra andre kvinner, og derfor kan

miste den velvillige beskyttelsen. Det kan videre føre til at kvinner som blir voldtatt selv blir beskyldt for overgrepet (Persson og Dhingra, 2022a).

Når det gjelder skillet mellom fiendtlig og velvillig sjåvinisme mot kvinner, har jeg en antakelse om at fiendtlig sjåvinisme er mer utbredt, ettersom flere studier viser støtte til denne sammenhengen. Jeg forventer med andre ord at fiendtlig sjåvinisme mot kvinner predikerer høyere aksept for voldtektsmyter enn velvillig sjåvinisme. I skillet mellom fiendtlig og velvillig sjåvinisme mot menn, forventer jeg i likhet med Chapleau, Oswald og Russell (2007) at fiendtlig sjåvinisme mot menn er assosiert med lavere grad av aksept for voldtektsmyter. Velvillig sjåvinisme mot menn støtter opp under og rettferdiggjør mannlig dominans, og jeg forventer derfor at velvillig sjåvinisme mot menn predikerer høyere grad av aksept for voldtektsmyter.

Hypotesene relatert til sammenhengen mellom ambivalent sjåvinisme og aksept for voldtektsmyter er som følger:

H6: Ambivalent sjåvinisme er assosiert med høyere grad av aksept for voldtektsmyter.

H7: Fiendtlig sjåvinisme mot kvinner har en sterkere sammenheng med økt aksept for voldtektsmyter enn velvillig sjåvinisme.

H8: Fiendtlig sjåvinisme mot menn er assosiert med lavere grad av aksept for voldtektsmyter.

3.5 Oppsummering

I dette kapittelet har jeg etablert det teoretiske rammeverket for denne oppgaven. Teorien og forskningen innenfor voldtektsmyter er tett knyttet opp mot forskningsdesignet. De utvalgte elementene som representerer utbredte voldtektsmyter, er avledet fra hovedkategoriene i litteraturen. Elementene representerer 1) relasjonen mellom gjerningsperson og offer, 2) offerets alkoholpåvirkning, 3) gjerningspersonens alkoholpåvirkning, 4) offeret som «pågående», 5) gjerningspersonens bruk av fysisk eller verbal vold, og 6) offerets motstand. Variablene kjønn og foreldrenes utdanning, og holdningsmålene ambivalent sjåvinisme mot kvinner og menn, blir benyttet som mulige forklaringer på aksept for voldtektsmyter. I neste kapittel vil jeg redegjøre for hvordan jeg går frem for å undersøke aksept for voldtektsmyter blant ungdommene.

4.0 Metode og data

4.1 Innledning

I tråd med det teoretiske rammeverket som ble etablert i forrige kapittel, vil jeg nå beskrive metoden jeg bruker for å undersøke aksept for voldtektsmyter blant ungdommene i utvalget. I dette kapitlet vil jeg først redegjøre for valget av eksperimentmetoden, hva eksperimenter omfatter, og dets grunnleggende hovedprinsipper. Deretter beskriver jeg logikken bak det multifaktorielle designet, og formålet med studien i henhold til intern og ekstern validitet. Videre vil jeg gi en grundig beskrivelse av alle trinnene i forskningsprosessen, før jeg gir en presentasjon av dataene som er anvendt i analysene. Avslutningsvis presenteres en beskrivelse av de benyttede analysemetodene. Konstruksjonen av designet er basert på prinsippene i Katrin Auspurg og Thomas Hinz sin bok fra 2015 om faktorielle surveyeksperimenter.

Denne masteroppgaven består av to analysedeler. I den første delen undersøker jeg problemstillingene: 1) *I hvilken grad påvirker elementer innenfor voldtektsmyter ungdommenes evalueringer når det gjelder A. hvor alvorlig de vurderer en voldtekt, B. hvorvidt de definerer situasjonen som en voldtekt, og C. i hvor stor grad de tilskriver offeret skyld?* 2) *Varyerer evalueringene etter kjønn og foreldrenes utdanningsnivå?* For å besvare disse problemstillingene, gjennomfører jeg et multifaktorielt surveyeksperiment som tester seks utbredte elementer innenfor voldtektsmyter på elever i videregående skole. I den andre delen av analysen undersøkes problemstillingene: 1) *Hvor utbredt er aksepten for voldtektsmyter blant ungdommene?* 2) *Varyerer denne aksepten etter kjønn og foreldrenes utdanningsnivå?* 3) *Predikerer sjåvinistiske holdninger i form av ambivalent sjåvinisme mot kvinner og menn aksept for voldtektsmyter?* For å besvare disse spørsmålene benyttes et standardisert mål på subtile voldtektsmyter, som er validert og testet på norske utvalg. Dette ses i sammenheng med kjønn og foreldrenes utdanning, og standardiserte holdningsmål på ambivalent sjåvinisme rettet mot kvinner og menn.

4.2 Eksperimenter

4.2.1 Hvorfor eksperiment?

Bakgrunnen for at jeg valgte å gjennomføre et eksperiment fremfor standard surveyundersøkelse, er at jeg ønsker å fange opp holdninger til voldtekt og voldtekts ofre som kan være vanskelig å avdekke i spørreundersøkelser. Grunnen til dette er at voldtekt er et sensitivt tema som kan være vanskelig å undersøke gjennom å stille direkte spørsmål. Et av problemene med å stille slike direkte spørsmål, er at svarene trolig henger sammen med sterke normative oppfatninger. Dette kan gjøre at man ikke fanger opp respondentenes reelle holdninger, men holdninger som er sosialt akseptert (Auspurg og Hinz, 2015, s. 4). I tillegg er forskningen på voldtektsmyter i Norge hovedsakelig basert på standardiserte mål på voldtektsmyter. En utforsking av voldtektsmyter ved bruk av eksperimentelle metoder, vil kunne teste hvilke mekanismer som ligger til grunn for en slik aksept.

Et eksperiment gir gode muligheter for å få et dypere innblikk i respondenters faktiske oppfatninger om et sårbart tema som voldtekt, samt utforske mer subtile spørsmål som er mindre utsatt for «sosial ønskerverdighet»; hva respondenten mener er sosialt akseptert atferd (Gravdal og Sandal, 2004). En stor fordel med det eksperimentelle designet er at respondentenes uobserverte heterogenitet (ulikhet) «nøytraliseres» (Auspurg og Hinz, 2015, s. 9). Dette er basert på prinsippet om randomisering, som vil redegjøres for i 4.2.3 om det eksperimentelle designets hovedprinsipper. Gjennom randomisering fjerner vi mye av effekten av respondentens karakteristikk på evalueringene som skal måles. Siden det er umulig å kontrollere for alle mulige konfunderende variabler, som kan ha en effekt på hvorvidt ungdommer aksepterer voldtektsmyter, er et eksperiment basert på randomisering en mer robust metode for å undersøke mine problemstillinger.

4.2.2 Hva er et eksperiment?

Én måte å definere et eksperiment på, er en undersøkelse hvor effekten av en rekke alternative tilstander, eller behandlinger sammenlignes (Jackson og Cox, 2013, s. 28). Denne formen for eksperimentering er avhengig av at behandlingene er forårsaket av «eksperimentatoren» med vilje; nøkkelordet er manipulasjon (Cunningham og Wallraven, 2012, s. 4). Et eksperiment innebærer at man konstruerer to eller flere situasjoner som er ment til å være identiske – bortsett

fra ett aspekt, eller variabel. Ideen er at eventuelle forskjeller i situasjonene kan tilskrives en bestemt variabel (Colburn, 2008, s. 10).

Forskningsspørsmålet er kjernen i det eksperimentelle designet, og det har derfor vært essensielt å utforme tydelige hypoteser. Grunnen til dette er at dersom vi utfører en rekke handlinger (utfører eksperimentet) uten å ha en antakelse om hva utfallet kan være, vil vi kunne ende opp med falske positive funn. Med andre ord, hvis vi utfører nok analyser vil vi til slutt få signifikante funn som er fullstendig basert på tilfeldigheter (Cunningham og Wallraven, 2012, s. 4-5).

4.2.3 Det eksperimentelle designets hovedprinsipper

Det er spesielt fire grunnleggende prinsipper som bør følges i utformingen av eksperimentet. Det første prinsippet (1) handler om å eliminere mulige systematiske feil. Dette kan oppnås ved å sikre at store og forutsigbare kilder til uønsket variasjon påvirker alle behandlinger likt. Det betyr at det må være en tilfeldig fordeling av behandlinger til enhetene i studien, og at hver enhet er like sannsynlig å motta hver behandling (Jackson og Cox, 2013, s. 33). Prinsippet om randomisering representerte et skille i vitenskapens historie, som anerkjente at uansett hvor detaljert og gjennomtenkt et design er, så er det umulig å forhindre alle mulige systematiske forskjeller mellom behandlingsgruppen (de som mottar behandling) og kontrollgruppen (de som ikke mottar behandling) (Gerber og Green, 2012, s. 6). Randomiseringen sikrer at observerte og uobserverte faktorer som påvirker utfallet har like stor sannsynlighet for å opptre i både behandlings- og kontrollgruppen (Gerber og Green, 2012, s. 8).

Det andre prinsippet (2) henger sammen med ideen om randomisering, som gjør at vi sammenligner «like» med «like». Enhetene er gruppert inn i blokker som forskeren forventer vil respondere likt, og oppsettet er arrangert slik at hver behandling opptrer like mange ganger i hver blokk. Ideen er at man sammenligner opp mot en kontrollgruppe for å fastslå at en viss intervensjon produserer en bestemt effekt (Jackson og Cox, 2013, s. 33). For det tredje (3) er det å kunne replikere en studie viktig, både for å bekrefte tidligere konklusjoner, men også for å øke presisjon og empirisk teste påliteligheten til de estimerte behandlingseffektene (Jackson og Cox, 2013, s. 33). Det fjerde konseptet (4) handler om logikken bak multifaktorielle design som er utgangspunktet for denne studien.

4.3 Det multifaktorielle surveyeksperimentet

I et multifaktorielt eksperiment presenteres flere elementer samtidig, og hvert enkelt element, kalt dimensjon, varieres i designet. Alle kombinasjoner av disse dimensjonene tildeles til de eksperimentelle enhetene, som utgjør ungdommene i mitt utvalg. Dimensjonene i designet representerer elementene innenfor voldtektsmyter. Ut fra hvordan designet er bygget opp, kan jeg estimere hovedeffekter av dimensjonene, og statistiske interaksjoner som kan være nyttig i tolkningen av resultatene. I mitt tilfelle utforsker jeg interaksjonen mellom dimensjonene og respondentvariablene kjønn og foreldrenes utdanningsnivå. Hensikten med faktorielle surveyer er å presentere stimuli til respondentene i undersøkelsen som ligner virkelige evalueringer, og å tvinge dem å gjøre avveininger mellom flere dimensjoner. Mer teknisk er faktorielle surveyer implementeringen av et multidimensjonalt eksperimentelt design i en standard survey (Auspurg og Hinz, 2015, s. 1).

Respondentene blir spurt om å vurdere beskrivelser av hypotetiske situasjoner, objekter eller personer med forskjellige egenskaper (dimensjoner). Disse hypotetiske beskrivelsene kalles vignetter. I mitt design utgjør vignettene hypotetiske voldtektsituasjoner som omfatter kombinasjoner av de seks elementene innenfor voldtektsmytene. Dimensjonenes verdier, eller nivåer, blir eksperimentelt variert på tvers av vignettene, slik at vi kan estimere effekten av verdiene på respondentenes evalueringer (Auspurg og Hinz, 2015, s. 1-2). Dette vil bli beskrevet nærmere i gjennomgangen av det eksperimentelle oppsettet. Den multidimensjonale tilnærmingen gjør at jeg kan utforske hvilke elementer innenfor voldtektsmyter skal skaper eventuelle forskjeller i respondentenes evalueringer av voldtektsituasjonens alvorlighetsgrad, definisjon og skyld på offeret.

Faktorielle surveyer følger tydelig prinsippene for eksperimentell forskning. Jeg manipulerer en stimuli, eller behandling, som består av de utvalgte elementene innenfor voldtektsmyter med tilhørende verdier. Utfallet, som utgjør respondentenes evalueringer, kan kausalt tolkes i relasjon til denne manipulasjonen (Auspurg og Hinz, 2015, s. 10). Som et forsøk på å kontrollere at forutsigbare kilder til uønsket variasjon påvirker alle behandlinger likt, er ungdommene i utvalget tilknyttet videregående skoler som reduserer forskjellene mellom respondentene. Hovedkilden til å best mulig kontrollere uønsket variasjon er imidlertid prinsippet om randomisering. Randomiseringen tilfredsstill standarden om at hver enhet skal være like sannsynlig til å motta en behandling. En tilfeldig tildeling av vignettene til

respondentene, gjør at dimensjonene i vignettene ikke er korrelert med respondentenes karakteristikk. For å sammenligne «like» med «like» er oppsettet bygget på et såkalt D-efficient design¹¹ som sikrer at hver dimensjon opptrer like mange ganger i hver blokk, og at de ikke er korrelert med hverandre. Dette er en stor fordel når det gjelder utfordringer knyttet til konfundering.

4.3.1 Utvalgsstørrelsen

Respondentutvalget består av 183 elever tilknyttet to videregående skoler i tredjetrinn på Østlandet. Ungdommene evaluerer tre vignetter hver, og er derfor basert på et innen-subjekt design. Til forskjell fra prinsippet i det eksperimentelle designet om å sammenligne effekten av en intervensjon mot en kontrollgruppe, fungerer respondentene i et innen-subjekt design som sin egen kontrollgruppe (Auspurg og Hinz, 2015). Dette betyr at respondentene får tildelt ulike kombinasjoner av vignetter med og uten dimensjoner som representerer voldtektsmytene. For å kunne oppnå mer presise estimater, og øke den statistiske styrken i analysene, er det ønskelig med flere observasjoner per vignett. Siden jeg også samlet inn egne data, var det mest hensiktsmessig å tildele flere vignetter til hver respondent. Utvalget består av 548 vignetteevalueringer uten å ta høyde for effekten av kjønn og foreldrenes utdanning, og 513 vignetteevalueringer når disse respondentvariablene undersøkes.

4.3.2 Utvalget i relasjon til intern og ekstern validitet

Fokuset i denne masteroppgaven er å teste kausale teorier. Et steg i denne prosessen er å fjerne mye av den kompleksiteten den virkelige verdenen innebærer, og rette oppmerksomheten mot bestemte kausale mekanismer (Auspurg og Hinz, 2015). Det multifaktorielle designet er kjennetegnet av å kunne oppnå høy grad av intern validitet. Dette innebærer å sikre at variasjonen i respondentenes evalueringer er et resultat av den eksperimentelle behandlingen.

Utvalget består av ungdommer på samme videregående skoler, og er i samme aldersgruppe. Dette antyder at utvalget er mer homogent enn hva man ville funnet i den generelle befolkningen. Med et relativt homogent utvalg, reduserer jeg variasjonen i respondentenes karakteristikk som kan påvirke vurderingene av vignettene. Dette gjør at jeg lettere kan

¹¹ Designet bygget på D-efficiency beskrives i 4.4.2.

avdekke effekten av de ulike dimensjonene, samtidig som jeg kontrollerer for kjønn og foreldres utdanningsnivå. Med andre ord vil et relativt homogent utvalg styrke studiens interne validitet. Høy grad av intern validitet oppnås imidlertid primært gjennom randomisering (Auspurg og Hinz, 2015).

Når det gjelder ekstern validitet, refererer dette til muligheten til å generalisere til andre grupper eller situasjoner. Oppgavens hovedfokus er imidlertid å teste kausale teorier, spesifikt blant ungdommer. Målet er ikke å generalisere en spesifikk atferd, men å avdekke de underliggende mekanismene bak atferden (Aronson, Wilson og Brewer, 1998). Eksempelvis søker jeg ikke å forklare hvorfor antallet voldtekter blant kvinner øker, men jeg undersøker i hvilken grad det finnes voldtektsmyter, som kan bidra til at seksuell vold mot kvinner opprettholdes. Forholdet mellom intern og ekstern validitet problematiseres ytterligere i diskusjonskapittelet.

4.4 Utformingen av det eksperimentelle oppsettet

4.4.1 Dimensjoner og verdier

Det første steget i oppsettet av det multifaktorielle designet var å bestemme hvilke dimensjoner og verdier jeg skulle inkludere. Hovedformålet med eksperimentet er å teste elementene innenfor voldtektsmyter presentert i forrige kapittel, og de utvalgte dimensjonene er en operasjonalisering av fremtredende kategorier innenfor voldtektsmyter i litteraturen. Auspurg og Hinz (2015) anbefaler å velge rundt syv dimensjoner (pluss/minus to), både for å unngå at respondenter blir overbelastet med for mange elementer, og for å unngå at respondentene evaluerer veldig like vignetter på grunn av få variasjoner, som kan føre til kjedsomhet og automatiske responser. Jeg har valgt ut seks dimensjoner med tre verdier innenfor hver dimensjon. Grunnen til dette er at jeg ønsker å fange opp nyanser i ungdommenes evalueringer av voldtektsvignettene. Å inkludere tre verdier vil gjøre at jeg kan fange opp eventuelle lineære effekter, slik som tidligere forskning indikerer med graden av alkohol, og gjerningspersonens bruk av makt og offerets motstand. Det er ikke alle de utvalgte dimensjonene som forventes å ha en lineær effekt, ettersom de er utformet som distinkte kategorier på nominalnivå. I tillegg anbefales det å ha like mange verdier for hver dimensjon, for å unngå «number-of-levels effect». Dette betyr at hvis jeg har dimensjoner med flere verdier enn andre dimensjoner, får disse mer betydning for evalueringene ettersom de har høyere varians i verdiene (Auspurg og Hinz, 2015, s. 127).

I tabell 1 presenteres de utvalgte dimensjonene i studien, dimensjonenes verdier og variabelnavnene. Variablene med 1 som verdi benyttes som referansekategorien. Dette vil si at jeg sammenligner effekten av variablene som har verdiene 2 og 3 i forhold til effekten av variablene med verdi 1 på ungdommenes evalueringer. Operasjonaliseringen av dimensjonene med tilhørende verdier beskrives i 4.5.1 om utformingen av vignetten.

Tabell 1

Oversikt over vignett dimensjoner, verdier og variabelnavn

	Dimensjoner	Verdi	Variabelnavn
1	Relasjon mellom gjerningsperson og offer	1	Fremmede
		2	Bekjente
		3	Gode venner
2	Offerets alkoholpåvirkning	1	Edru
		2	Brisen
		3	Veldig full
3	Gjerningspersonens alkoholpåvirkning	1	Edru
		2	Brisen
		3	Veldig full
4	Handlingsforløpet	1	Ingen intim kontakt i forkant av hendelsen
		2	Offer initierer til intim kontakt
		3	Gjerningsperson initierer til intim kontakt
5	Bruken av vold	1	Ingen tydelig bruk av fysisk eller verbal vold
		2	Fysisk vold
		3	Verbal vold
6	Offerets motstand	1	Fryser til
		2	Fysisk motstand
		3	Verbal motstand

4.4.2 Et D-efficient design

Med et utvalg av seks dimensjoner med tre verdier, består vignettuniverset av $3^6 = 729$ mulige kombinasjoner. I mitt tilfelle, som i mange andre vignettstudier, inkluderer vignettuniverset flere vignetter enn det som skal tildeles respondentene i utvalget. Jeg trekker derfor et utvalg av vignetter. Ettersom jeg samler inn egne data, måtte jeg ta hensyn til hvor mange respondenter det er rimelig å få tak i gjennomføringen av eksperimentet. Ambisjonen var å teste eksperimentet på over 100 respondenter.

Ved å trekke et utvalg fra universet mister vi fordelene ved at alle kombinasjonene av dimensjonenes verdier eksisterer, og i mer tekniske termer at alle dimensjoner og interaksjoner er fullstendig ortogonale¹², som betyr at og vi ender opp med korrelasjoner mellom dimensjonene (Auspurg og Hinz, 2015, s. 16). Videre vil et uttrekk fra universet føre til at noen verdier opptrer flere ganger enn andre, som fører til ubalanse i utvalget. Med andre ord blir noe av styrken i det eksperimentelle designet borte ved at effekten av de eksperimentelle dimensjonene ikke lenger kan separeres fullstendig, og innvirkningen av disse på respondentenes evalueringer måles med mindre presisjon. Ved å benytte et D-efficient design, vil jeg kunne minimere korrelasjonen mellom dimensjonene og interaksjonene, samtidig som jeg kan maksimere variasjonen av verdiene. Mer presist optimaliseres designets ortogonalitet og balanse mellom verdiene¹³ (Auspurg og Hinz, 2015, s. 28).

For å optimalisere designet gjennom D-efficiency bruker jeg dataalgoritmen SAS macro %Mktex. Her spesifiserte jeg vignettuniverset med alle dimensjonene og verdiene, og ønsket utvalg av vignetter som tilsvarte 120 vignetter. Programmet viser det mest optimale og effektive designet ut fra utvalgte dimensjoner og verdier, og som resulterer i en D-efficiency skår. D-efficiency skåren strekker seg fra 0-100, hvor 100 indikerer det mest effektive designet. En skår på 100 krever imidlertid fullstendig ortogonalitet og balanse i verdiene, som er sjeldent i relativt små utvalg slik som i mitt tilfelle. Auspurg og Hinz (2015) påpeker at en grenseverdi for en D-efficiency skår bør over 90 for å ha tilstrekkelig statistisk styrke til å kunne teste sosiale teorier (Auspurg og Hinz, 2015, s. 29). I tabellen nedenfor er D-efficiency skåren ut fra SAS macro illustrert.

¹² Effekter av dimensjonene estimeres uavhengig av hverandre.

¹³ Verdiene opptrer like mange ganger.

Tabell 2

D-efficiency skår på det mest effektive designet ut fra de utvalgte dimensjonene og verdiene, hvor 100 indikerer det mest effektive designet.

Design Nummer	D-Efficiency	A-Efficiency	G-Efficiency	Average Prediction Standard Error
1	93.1954	86.2310	90.9725	0.7800

Som vist i tabell 2 er effektivitetsverdien 93.20 nådd. Programmet gir også alternative mål på designets effektivitet, men det er D-efficiency skåren som er mest utbredt og fleksibelt. Dette er blant annet fordi man ikke behøver å spesifisere kodene for de ulike dimensjonene. For å oppnå ortogonalitet i designet er det vanlig å spesifisere antatte interaksjoner mellom de utvalgte dimensjonene. I mitt design ser jeg ingen åpenbare korrelasjoner mellom dimensjonene, og jeg bruker derfor et såkalt V-design som tar høyde for alle mulige toveis-interaksjoner mellom dimensjonene (Auspurg og Hinz, 2015). Med andre ord gjør designet at alle toveis-interaksjoner er ortogonale, i tillegg til ortogonalitet av alle hovedeffekter. Det er imidlertid viktig å påpeke at ikke alle konfunderinger blir oppdaget med et V-design, ettersom vi har å gjøre med bivariate korrelasjoner; det kan finnes multikollinearitet som følge av lineære kombinasjoner av tre eller flere dimensjoner (Auspurg og Hinz, 2015, s. 37).

D-efficiency designet ble også benyttet til å dele inn vignettutvalget i 40 sett i SAS macro, også kalt dekk i litteraturen, med tre vignetter innenfor hvert dekk. Hensikten med dette er å maksimere variasjonen av hver dimensjon innenfor hvert av spørreskjemaene (Seehuus, 2021). Vignettutvalget er en multiplisering av antallet vignetter innenfor hvert dekk, og består derfor nøyaktig 120 vignetter. Alle vignettene ble evaluert av minst fem respondenter som er det anbefalte grensesnittet i litteraturen (Auspurg og Hinz, 2015). Dette er for å sikre at ikke respondentenes karakteristikk konfunderes med vignetten. Rekkefølgen på vignettene i spørreskjemaene ble randomisert for å unngå «rekkefølgeeffekter». Det betyr at vignettens rekkefølge kan ha betydning for hva respondentene svarer i spørreskjemaundersøkelser (Bakken, mfl., 2019). Det eksperimentelle designet ble eksportert til statistikkprogrammet Stata for videre konstruksjon av det multifaktorielle surveyeksperimentet.

4.5 Utformingen av spørreskjemaet

4.5.1 Vignetten

I konstruksjonen av vignetten var det viktig å forsøke å beskrive en situasjon som ungdommer kan relatere seg til. Etersom festing og alkohol er en stor del av ungdomstiden for veldig mange, ønsket jeg å inkludere dette i de hypotetiske voldtekstsituasjonene. Alkohol er også direkte knyttet til litteraturen innfor voldtektsmyter, og en festsituasjon er derfor nærliggende at representerer konteksten i en voldtekstsituasjon. Det måtte flere justeringer til i utformingen av vignetten for at det skulle være flyt i teksten, og at vignetten skulle fremstå naturlig. Jeg brukte mye tid på formuleringene for å unngå at respondentene skulle uttrykke frustrasjon eller distraheres av andre aspekter enn de eksperimentelle dimensjonene. I tillegg var det viktig at formuleringene av dimensjonene samsvarte med informasjonen som var konstant på tvers av vignettene. Som inspirasjon så jeg etter hvordan andre forskere har utformet vignetter i tidligere eksperimenter, og merket meg masteroppgaven til Alyssa M. Campbell (2017) fra universitetet i Kentucky. Vignetten fremsto kortfattet og presis, samtidig som det var nok informasjon til å danne seg et inntrykk av konteksten. Vignetten i min studie følger samme struktur, men inkluderer andre dimensjoner. Strukturen består i at jeg først beskriver relasjonen til vignettpersonene, etterfulgt av konteksten (på en fest), før jeg beskriver selve voldtekten.

Jeg gjennomførte to pretester i forkant av eksperimentet. En pretest, eller pilotstudie, har til hensikt å teste hvordan respondentene erfarer vignettene, og hvorvidt det er variasjon i evalueringene. Dersom respondentene opplever vignettene som kunstige, eller at dimensjonene misforstås vil dette kunne gå utover validiteten i studien; dimensjonene måler ikke det de skal måle. Dette vil i så fall også gå utover reliabiliteten i evalueringene, som svarer til målets evne til å produsere lignende resultater under identiske forhold med gjentatte målinger (Bordens og Abbot, 2017, s. 130). I tillegg kan respondentene oppleve vignettene som ekstreme tilfeller som gjør at de oftere kan bruke ytterpunktene av skalaene. Dette fører til mindre variasjon i evalueringene og dermed lavere statistisk styrke (Auspurg og Hinz, 2015, s. 82).

Nedenfor presenteres den opprinnelige vignetteksten og utfallsvariablene, som var utgangspunktet for gjennomføringen av den første pretesten. Understrekingen og teksten i kursiv representerer dimensjonene med tilhørende verdier, mens resten av teksten fremstiller den konstante informasjonen på tvers av alle vignettene. Teksten i kursiv med understreking er

kun for å illustrere de eksperimentelle dimensjonene i denne sammenhengen. Alle vignettene ble presentert som ren tekst. De første verdiene for hver dimensjon representerer referanse kategorier.

Julie er 18 år, og er på fest hos en venn fra videregående. Der møter hun Anders som hun *ikke kjenner fra før/er en bekjent/er en venn*. Julie er *edru/brisen/veldig full* og Anders er *edru/brisen/veldig full*, og de tilbringer mesteparten av kvelden sammen. *De blir interessert i hverandre, og/Julie legger an på Anders, og de/Anders legger an på Julie, og de* har en flørtende tone gjennom kvelden. Mot slutten av festen ender Julie opp på et gjesterom sammen med Anders. Julie sovner, men våkner av at Anders legger seg oppå henne. Anders har sex med henne *imens han holder henne fast/imens han ber henne være stille/har sex med henne uten å bruke makt*. Julie *kjemper imot/ber Anders om å slutte/fryser til*.

1. I hvilken grad vurderer du dette som en voldtekt?
2. Hvor alvorlig vurderer du denne situasjonen?
3. I hvilken grad hadde Julie kontroll over situasjonen?
4. I hvilken grad er Julie ansvarlig for det som skjedde?
5. I hvilken grad er det som skjedde Julie sin skyld.
6. I hvilken grad hadde Anders kontroll over situasjonen?
7. I hvilken grad er Anders ansvarlig for det som skjedde?
8. I hvilken grad er det som skjedde Anders sin skyld?

Den første pretesten ble utført på syv medstudenter fra masterprogrammet i sosiologi. Formålet med denne testen var å få tilbakemeldinger på hvordan de opplevde vignettene og spørsmålene knyttet til vignetten, og hvor lang tid undersøkelsen tok. Formålet var altså ikke å teste variasjonen i evalueringene, ettersom flere var bevisst eksperimentet.

Det helhetlige inntrykket var at det var god flyt i teksten, og at situasjonen representerte en realistisk beskrivelse av en voldtektsituasjon. Studentene opplevde imidlertid vignettene som veldig like, noe som gjorde det vanskelig å besvare spørsmålene knyttet til vignettene. De opplevde også at det var for mange og for like spørsmål å besvare for tre vignetter.

Undersøkelsen tok omtrent 10 minutter, og etter gjennomføringen av spørreskjemaet hadde vi en muntlig gjennomgang av tilbakemeldingene.

Hensikten med å inkludere disse spørsmålene er basert på studiene til Persson og Dhingra (2021; 2022b), som viser en viktig distinksjon mellom å direkte skylde på offeret, og en tildeling av kontroll eller ansvar på offeret. Forskningen tyder på at voldtekts ofre kan tildeles mer kontroll eller ansvar for voldtekten enn å bli direkte skyldt på. Pretesten viste imidlertid utfordringer med disse distinksjonene. I tillegg mente studentene at spørsmålene knyttet til gjerningspersonen (Anders) burde ekskluderes, ettersom de i høy grad korreleres med spørsmålene om offeret. Basert på tilbakemeldingene ble spørsmålene knyttet til gjerningspersonen ekskludert for å unngå overflødig korrelasjon og for å redusere respondentenes potensielle forvirring. Selv om det er argumentert for at skyld, kontroll og ansvar kan tilskrives begge parter i en voldtektsituasjon (Persson og Dhingra, 2022b), vurderte jeg det som essensielt at respondentene ga gjennomtenkte svar. Videre ble vignettene revidert for å gjøre skillet mellom vignettene tydeligere ved å tildele unike navn til vignettpersonene for hver av de tre vignettene, basert på populære norske navn fra 2004 som er fødselsåret til respondentene. De reviderte vignettspørsmålene inkluderte:

1. I hvilken grad vurderer du dette som en voldtekt?
2. Hvor alvorlig vurderer du denne situasjonen?
3. I hvilken grad har *Julie/Ida/Maria* skyld i det som skjedde?

Hensikten med **den andre pretesten** var å teste variasjonen i respondentevalueringene blant et utvalg som lignet målgruppen. Den opprinnelige planen var at elevene skulle utføre testen digitalt og individuelt, men grunnet tekniske problemer måtte testen utføres samlet. Testen ble utført ved at en av elevene leste opp spørsmålene, hvorpå elevene ga svar fortløpende. Samtaler og diskusjoner skjedde også underveis og i etterkant av undersøkelsen. Utvalget bestod av 10-12 elever på en skole i Oslo i aldergruppen 18-19 år. Resultatene viste at det var lite variasjon i vurderingene, som vil si at de aller fleste svarte i ytterskalaene. Det er mulig resultatene hadde vist annerledes dersom hver enkelt hadde utført undersøkelsen selvstendig. Selv om gruppen bestod av elever som kjente hverandre godt, kan det være vanskelig å uttrykke en individuell mening i en gruppesituasjon. Dimensjonen om initiativ, hvor hensikten var å måle effekten av at offeret legger an på gjerningspersonen, ble ikke oppfattet av elevene. Alle de andre

dimensjonene ble nevnt. En dimensjon som tok mye plass i diskusjonen, var offerets alkoholpåvirkning. Flere mente at offeret har noe skyld i voldtekten dersom hun blir altfor full.

Gruppen ga tilbakemelding på at det var to aspekter i historien som var utslagsgivende for at de brukte ytterskalaene i undersøkelsen. Disse aspektene var på dette tidspunktet uttrykt som konstant informasjon på tvers av vignettene. Det ene var at offeret i historien sovner, men våkner av at gjerningspersonen legger seg oppå henne. Dette ble tolket som en såkalt sovevoldtekt hvor offeret ikke var i stand til å uttrykke samtykke til hendelsen. Sovevoldtekt var ikke en dimensjon jeg skulle teste i eksperimentet. De stusset også på formuleringen «*Anders/Kristian/Jonas har sex med henne...*». Formuleringen å ha «sex med» var et forsøk på å unngå begreper som «seksuell omgang» for å redusere ordlyden, i tillegg til at jeg ønsket å tilpasse språket til ungdommer. Formuleringen er imidlertid ikke riktig når man snakker om voldtekt, i tillegg til at sex betyr flere ting enn seksuell omgang. Etter ytterligere justeringer i etterkant av pretesten, ble den ferdigstilte vignetten uttrykt slik:

Julie/Ida/Maria er 18 år, og er på fest hos en venninne fra videregående. Der møter hun Anders/Kristian/Jonas som hun *ikke kjenner fra før/er en bekjent/er en veldig god venn*. Hun er *edru/brisen/veldig full* og han er *edru/brisen/veldig full*, og de har en flørtende tone gjennom kvelden. Mot slutten av festen ender de opp på et gjesterom sammen. *Hun sovner, men våkner av at han prøver seg/Hun begynner å kle av ham imens de kysser, men velger etter hvert å trekke seg unna/han begynner å kle av henne imens de kysser, men hun velger å trekke seg unna*. Han legger seg oppå henne, og penetrerer henne *imens han ber henne være stille/holder henne fast/uten å bruke makt*. Hun *kjemper imot/ber ham om å slutte/fryser til*.

1. Hvor alvorlig vurderer du denne situasjonen?
2. I hvilken grad vurderer du dette som en voldtekt?
3. I hvilken grad har Julie/Ida/Maria skyld i det som skjedde?

Jeg endret rekkefølgen på spørsmålene fordi jeg ikke ønsket at begrepet voldtekt skulle være det første spørsmålet de skulle svare på, og er et forsøk på å redusere evalueringer ut fra «sosial ønskverdighet». For å potensielt øke variasjon i evalueringene, og gjøre dimensjonen knyttet til relasjonen mellom gjerningspersonen og offeret tydeligere, endret jeg verdien «*en venn*» til «*veldig god venn*». Dette var ønskelig for å undersøke evalueringer av voldtekt innenfor nære relasjoner.

Ettersom elevene i pretesten ikke la merke til dimensjonen om initiativ, endret jeg aspektet om initiativ fra *interesse*: (1) *De blir interessert i hverandre*, (2) *Julie legger an på Anders*, (3) *Anders legger an på Julie*, til initiativ til intim kontakt: (1) *Hun sovner, men våkner av at han prøver seg*, (2) *Hun begynner å kle av ham imens de kysser, men velger etter hvert å trekke seg unna*, (3) *Han begynner å kle av henne imens de kysser, men hun velger å trekke seg unna*.

Hensikten med disse endringene var for det første å tydeliggjøre aspektet om offeret som «pågående» ettersom pretesten viste at denne ble oversett. For det andre måtte det tydeliggjøres at dette ikke dreier seg om en sovevoldtekt, og jeg endret det derfor til at hun våkner før gjerningspersonen legger seg oppå henne. Fra den forrige vignetten var beskrivelsen av at offeret sovner, konstant informasjon på tvers av vignettene. Nå er beskrivelsen «*Hun sovner, men våkner av at han prøver seg*», en operasjonalisering av mangel på intim kontakt i forkant av voldtekten, og representerer referansekategorien. Verdi (2) beskrives som «*Hun begynner å kle av ham imens de kysser*». Dette er en operasjonalisering av voldtektsmyten om at det kun er bestemte kvinner som blir voldtatt, og at offeret «ber om det» gjennom å være pågående. Den tredje verdien (3) representerer en intim kontakt mellom personene hvor gjerningspersonen er initiativtakeren til kontakten. At gjerningspersonen initierer inkluderes for å undersøke om det har noe å si hvem av offeret eller gjerningspersonen som tar initiativet. Oppsummert er formålet med denne dimensjonen å måle hvorvidt det er variasjon i evalueringene når det er intim kontakt i forkant av hendelsen når (2) offeret initierer, sammenlignet med (1) fraværet av intim kontakt i forkant. Jeg endret også beskrivelsen om at gjerningspersonen «*har sex med henne*» til «*penetrerer henne*» for å tydeliggjøre at det handler om seksuell omgang.

4.5.2 Evalueringsskalaene

Spørsmålene knyttet til vignettene utgjør utfallsvariablene i undersøkelsen. Ungdommenes evalueringer av vignettene inkluderer hvorvidt de definerer vignettene som en voldtekt, hvor alvorlig de anser situasjonen, og i hvor stor grad de tillegger offeret skyld. De benyttede

evalueringsskalaene inkluderer 11 verdier, hvor 0 representerer «*Ingen grad*», 5 representerer «*Middels*» og 10 representerer «*Svært høy grad*». En skala med 11 verdier er et utbredt mål i multifaktorielle spørreundersøkelser (Auspurg og Hinz, 2015). Lavere skår på alvorlighetsgraden og definisjonen av voldtektsvignetten, indikerer høyere grad av aksept for voldtektsmyter. Høyere skår på tildelingen av skyld på offeret, er assosiert med større grad av aksept for voldtektsmyter.

En ulempe med en ordnet evalueringsskala er at respondentene kan bruke sensurerte svar når det skal vurderes flere vignetter. Dette vil si at når de allerede har brukt ytterskalaen som et svar, kan de ikke velge en mer ekstrem verdi i vurderingen av de andre vignettene (Auspurg og Hinz, 2015, s. 64). I tillegg blir de tvunget til å runde av vurderingen sine slik at de er tilpasset skalaen i undersøkelsen, og de vil sannsynligvis bruke skalaene på forskjellig Intervall-måter (Auspurg og Hinz, 2015, s. 65).

Som et forsøk på å redusere denne problematikken, blir verdiene i endeskalaen og midtskalaen presisert i introduksjonsteksten til vignettene for å sikre at respondentene deler samme forståelse av evalueringsskalaen. I tillegg blir det understreket at de når som helst kan gå tilbake og endre svarene sine. Sammenhengen mellom risikoen for sensurerte svar og evalueringene av vignettene, øker i løpet av «evalueringssprosessen», og den tilfeldige rekkefølgen av vignetter per respondent bidrar til å redusere denne risikoen. I tillegg forventes det en negativ korrelasjon mellom fordelingen av skyld på offeret og de to øvrige utfallsvariablene og alvorlighetsgrad og skyld. Med andre ord er det rimelig å anta at dersom man vurderer voldtekten som svært alvorlig og i høy grad som voldtekt, er det sannsynlig at man tilskriver offeret mindre grad av skyld. Denne forventede negative sammenhengen mellom utfallsvariablene er fordelaktige med tanke på automatiske svar, ettersom det forventes at ytterskalaen benyttes ulikt for utfallsvariablen om skyld enn for alvorlighetsgrad og definisjon.

4.5.3 Fremgangsmåten

Undersøkelsen ble gjennomført på papir. Dette var fordi jeg ikke hadde tilgang til et dataprogram som var tilpasset det multifaktorielle designet. Å utføre undersøkelsen digitalt ville spart meg for tid og hadde vært mer praktisk, ettersom jeg måtte printe ut 200 spørreskjemaer for å ha et tilstrekkelig antall, og legge inn alle svarene manuelt i etterkant.

Hovedproblemet med de tilgjengelige dataprogrammene var at de manglet egenskapen av å randomisere de ulike dimensjonene, som er forutsetningen for et vellykket eksperiment.

Det var flere steg som måtte gjøres for å konstruere spørreskjemaene i papirform. Det første steget innebar å gjøre om de numeriske dataene (dimensjoner med verdier) til vignettekst, også kalt streng-variabler. Det var nødvendig å sikre en tilfeldig rekkefølge av vignetter per respondent gjennom å (1) forberede et antall vignettdekk, (2) sikre at rekkefølgen av vignettene innenfor hvert dekk er tilfeldig, og (3) generere individuelle identifikatorer for hver av de ulike versjonene av spørreskjemaet. Videre måtte jeg arrangere en tilfeldig rekkefølge av spørreskjemaversjonene for å forsikre at vignettene blir tilfeldig fordelt til respondentene. For å sette inn vignettene i spørreskjemaene benyttet jeg utskriftsflettings-funksjonen i Word. Deretter gikk jeg gjennom dokumentet for å redigere eventuelle feil som kan oppstå i overgangen fra Stata til tekstform i Word. I tillegg måtte jeg forsikre meg om at jeg kunne identifisere hvilken respondent som skulle motta hvilke vignetter i hvilken rekkefølge. Hver spørreskjemaversjon hadde sin individuelle identifikator som ble skrevet inn i toppteksten.

4.6 Indekser for voldtektsmyter og ambivalent sjåvinisme

I andre del av analysen besvarer jeg andre del av den overordnede problemstillingen: 1) *Hvor utbredt er aksepten for voldtektsmyter blant ungdommene?* 2) *Variierer denne aksepten etter kjønn og foreldrenes utdanningsnivå?* 3) *Predikerer sjåvinistiske holdninger i form av ambivalent sjåvinisme mot kvinner og menn aksept for voldtektsmyter?* Disse spørsmålene undersøker jeg gjennom å benytte et oppdatert og validert mål på voldtektsmyter. Målet er oversatt og testet på norske utvalg blant elever på videregående og studenter på høyskole (Bendixen og Kennair, 2017). Dette målet inkluderes fordi jeg anser det som et nyttig supplement til eksperimentet, ettersom det er et standardisert og validert mål på voldtektsmyter. På denne måten fungerer dette som kvalitetssikring i utforskningen av aksept for voldtektsmyter blant ungdommer. Payne (mfl.,1999) utviklet syv distinkte kategorier av voldtektsmyter kalt «The Illinois Rape Myth Acceptance Scale (IRMA). McMahon og Farmer (2011) oppdaterte IRMA-målet slik at det var mer tilpasset en moderne kultur bestående av mer skjulte og subtile former for voldtektsmyter. De reduserte målet til å bestå av fem kategorier: 1) «*Hun ba om det*», 2) «*Det var ikke egentlig voldtekt*», 3) «*Han mente det ikke*», 4) «*Hun ville det*», og 5) «*Hun løy*». Bendixen og Kennair (2017) bruker samme kategorier, men har forkortet McMahon og Farmers mål på 22 elementer, til å bestå av åtte elementer som representerer voldtektsmyter

under hver kategori. Sværskalaen strekker seg fra 1-5, hvor 1 = «Svært uenig» og 5 = «Svært enig».

Indeksene for ambivalent sjåvinisme rettet mot kvinner (Ambivalence Sexism Inventory) og menn (Ambivalence Toward Men Inventory) er opprinnelig fra Glick og Fiske sin konseptualisering av sjåvinisme (1996;1999). Bendixen og Kennair har også forkortet disse målene fra 20 elementer til åtte elementer for hver av indeksene. Sværskalaene omfatter seks verdier, hvor 0 = «Svært uenig» og 5 = «Svært enig».

Bendixen og Kennair (2017) demonstrerer at man kan måle voldtektsmyter og ambivalent sjåvinisme med langt færre elementer uten at det går ut over de psykometriske egenskapene til originalindeksene. De påpeker at målene er tilpasset utvalg fra 16 år og oppover. Ettersom min undersøkelse kan oppleves omfattende, kan kortfattede mål være avgjørende for at respondentenes evalueringer blir mest mulig reelle.

Hensikten med å oppdatere disse målene var for å kunne tilpasse en moderne kultur kjennetegnet av mer subtile voldtektsmyter. Selv om flere av endringene av formuleringene er små, reflekterer de likevel subtile forskjeller i språk som kan være avgjørende for om en voldtektsmyte oppleves relevant eller ikke relevant for unge (McMahon og Farmer, 2011). På bakgrunn av dette gjorde jeg noen endringer i formuleringene på alle målene, for å tilpasse språket ytterligere til ungdommer. I tillegg opplevde jeg noen formuleringer som kronglete. Endringene var også basert på resultatene fra pretestene om misforståelser av enkelte påstander.

For det første endret jeg «ei jente» til «en jente» i alle målene. I IRMA endret jeg påstanden: «Mange ganger når jenter sier de er blitt voldtatt har først villet ha sex og så angret på det etterpå», til «Mange ganger når jenter sier de er blitt voldtatt, har de først villet ha sex og så angret på det etterpå». Påstanden for sjåvinisme mot kvinner (ASI) «Mange kvinner søker faktisk særfordeler, f.eks. kjønnskvolter som favoriserer dem fremfor menn under dekke av å kalle det for "likestilling"», endret jeg til «Mange kvinner ønsker fordeler, f.eks. kjønnskvolter som favoriserer dem fremfor menn, og kaller det for "likestilling"». Påstandene for sjåvinisme mot menn (AMI), endret jeg fra «I bunn og grunn er de fleste menn for barn å regne», til «I bunn og grunn er de fleste menn bare barn», og påstanden «Når de er i posisjon til det vil de fleste menn trakassere kvinner seksuelt, om enn bare på mindre åpenlyse måter»,

endret jeg til «*Når de er i posisjon til det vil de fleste menn trakassere kvinner seksuelt, om så bare på mindre åpenlyse måter*».

I de deskriptive analysene benyttes gjennomsnittskårer på tvers av påstandene i de standardiserte målene. I regresjonsanalysene benytter jeg totalskårer for målet på voldtektsmyter (IRMA), samt for holdningsmålene ambivalent sjåvinisme mot kvinner (ASI) og mot menn (AMI). Dette er i tråd med hvordan disse målene vanligvis behandles i litteraturen. For disse skalaene indikerer en høyere skår på IRMA større aksept for voldtektsmyter, og en høyere skår på ASI og AMI mer uttalte ambivalente sjåvinistiske holdninger. IRMA-skalaen omfatter fem verdier, mens skalaene for ambivalent sjåvinisme har seks verdier. Dette må tas i betraktning i tolkningen av resultatene. Selv om det kunne vært en mulighet å standardisere skalaene basert på z-skårer, opplever jeg at måleenhetene i standardavvik kan være utfordrende å tolke på en intuitiv måte.

For å vurdere påliteligheten av disse skalaene, ble en Cronbach's alfa-test utført. Denne testen gir et mål på intern konsistens, det vil si hvor godt elementene i en skala samarbeider for å måle det samme underliggende konseptet. Generelt sett blir en alfa-verdi på 0.70 eller høyere ansett som en indikasjon på akseptabel intern konsistens (Stensen og Lydersen, 2022). Målene på voldtektsmyter og ambivalent sjåvinisme samlet, oppnådde alfa-verdier over denne terskelen. I skillet mellom fiendtlig og velvillig sjåvinisme, brukes det også totalskårer for elementene som inngår i disse. Her var det kun én påstand i velvillig sjåvinisme mot menn som hadde en alfa-verdi på 0.649.

Det er viktig å merke seg at selv om Cronbach's alfa gir verdifull innsikt, er den ikke en absolutt målestokk for intern konsistens. Som påpekt av Stensen og Lydersen (2022), forutsetter testen at svarene på elementene er normalfordelt, har lik varians, og bidrar like mye til det underliggende konseptet. Det betyr at selv om en skala har høy alfa-verdi, kan den fortsatt ha begrensninger eller svakheter som kan påvirke tolkningen av resultatene.

4.7 Gjennomføringen av surveyeksperimentet

Før sommeren i 2022 sendte jeg ut en felles e-post om prosjektet mitt til 23 videregående skoler rundt om i Norge. Flere avviste forespørselen min på grunn av at etterspørselen fra masterstudenter var for stor. De som ikke ga tilbakemelding sendte jeg en oppfølgingse-post til, før jeg ringte som et tredje forsøk. Jeg klarte til slutt å lande én skole gjennom denne

metoden, før jeg brukte nettverket mitt til å få tak personer tilknyttet videregående skoler. Herfra kom jeg i kontakt med nok en skole, og til slutt utgjorde disse to skolene utvalget mitt.

Jeg hadde løpende kontakt med rektorer og kontaktlærerne på skolene, hvor jeg sendte ut et informasjonsskriv om undersøkelsen til alle de aktuelle lærerne som skulle være til stede under gjennomføringen av studien. Siden elevene er over 18 år, trengte jeg ikke godkjenning fra foreldre eller foresatte. Jeg tilbrakte 2 hele dager på den ene skolen, og en mer effektiv dag på den andre skolen i desember og januar 2022. I klasserommene var det som regel en lærer til stede underveis imens jeg introduserte temaet og delte ut spørreskjemaene. Ettersom formålet med studien var å utføre et eksperiment som tester effekten av ulike elementer innenfor voldtektsmyter, var det helt avgjørende at respondentene ikke visste om eksperimentet. De fikk beskjed om at undersøkelsen dreide seg om holdninger til kvinner og menns atferd, og at det var viktig at de fylte ut skjemaet individuelt. Grunnen til at jeg valgte å ekskludere voldtekt som tema, var risikoen for at det skulle legge føringer for «sosial ønskverdighet».

4.8 Oversikt over variablene

4.8.1 Bakgrunnsvariabler

Bakgrunnsvariablene som er benyttet i studien har som formål å måle teoretisk interessante interaksjoner mellom dimensjoner i eksperimentet. I tråd med tidligere forskning assosieres variablene kjønn og ulike mål på sosioøkonomisk status med aksept for voldtektsmyter. Ettersom mitt utvalg er elever på videregående, operasjonaliserer jeg sosioøkonomisk status til foreldrenes utdanningsnivå. Spørsmålet inkluderer om minst én forelder/foresatt har høyere utdanning fra universitet eller høyskole. Kjønn er kodet 0 for «Gutt», 1 for «Jente» og 2 for «Annet». Foreldrenes/foresattes utdanningsnivå er kodet 0 = «Nei» (forelder uten høyere utdanning), 1 = «Ja» (forelder med høyere utdanning), og 2 = «Vet ikke». Det var kun fem respondenter som oppga kjønn som «Annet», og syv respondenter som oppga «Vet ikke» for foreldrenes/foresattes utdanningsnivå. En oversikt over respondentutvalget presenteres i tabell 3.

Tabell 3

Deskriptiv statistikk over utvalget basert på bakgrunnsvariablene, N = 183

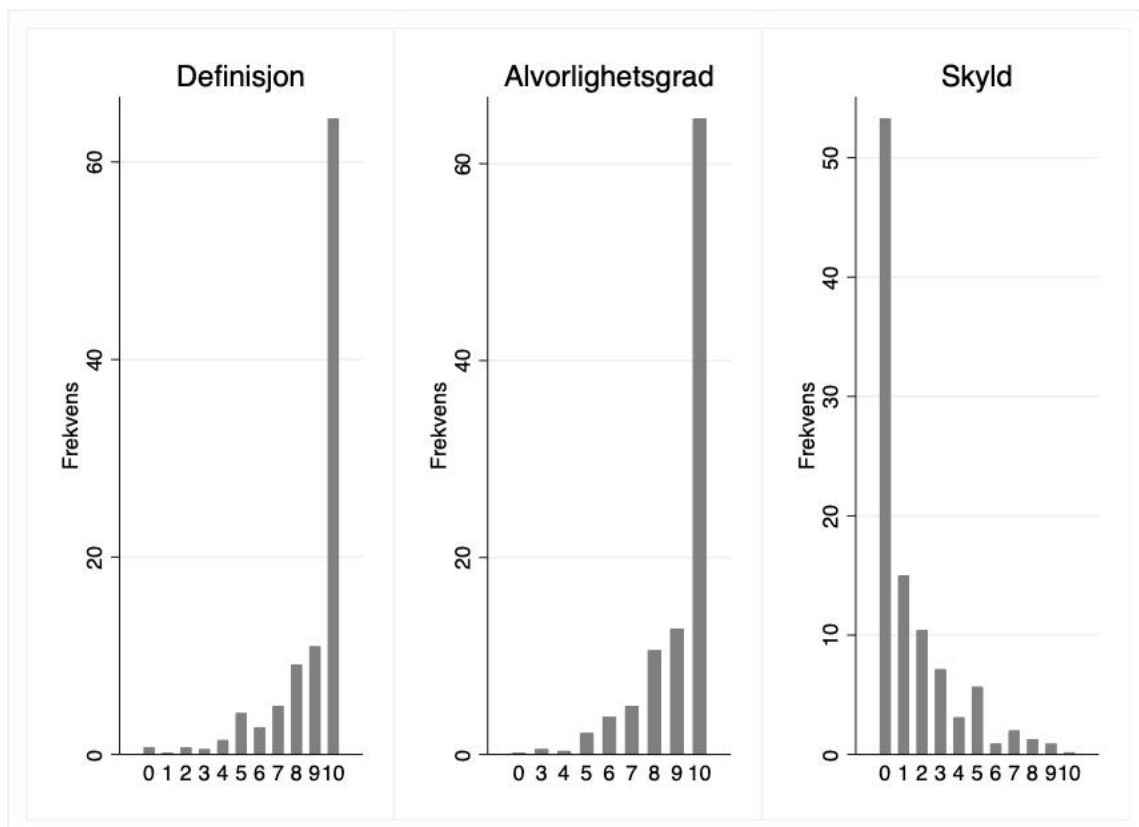
VARIABLER	VERDIER	PROSENT
Kjønn	0 = Gutt	41.5
	1 = Jente	55.7
	2 = Annet	2.7
Foresattes utdanningsnivå	0 = Forelder uten høyere utdanning	13.1
	1 = Forelder med høyere utdanning	83
	2 = Vet ikke	3.8

4.8.2 Utfallsvariabler

I den første delen av analysen benyttes evalueringmålene alvorlighetsgrad, definisjon og skyld på offeret som utfallsvariabler. Figur 1 illustrerer den prosentvise frekvensfordelingen på evalueringene på tvers alle vignettsituasjonene.

Figur 1

Prosentvis frekvensfordeling på vignettevalueringene.

Frekvensfordelingen viser en tydelig overvekt i ytterpunktene av skalaen. De aller fleste av respondentene evaluerer vignettene som voldtekt, rangerer de som alvorlige og tildeler offeret lav grad av skyld på tvers av vignettene. Det er imidlertid noe mer spredning utover skalaen i forbindelse med skyldspørsmålet. En stor overvekt av ytterskalaen reduserer den statistiske styrken, men det er fremdeles noe variasjon i evalueringene, som kan tyde på at effekten av dimensjonene er til stede.

4.8.3 Standardiserte mål på voldtektsmyter og ambivalent sjåvinisme mot kvinner og menn

I resultatkapittelet gjør jeg en deskriptiv analyse av de standardiserte målene for voldtektsmyter og ambivalent sjåvinisme. Her benyttes gjennomsnittskårer på tvers av påstander for å illustrere frekvensfordelingen. For regresjonsanalysene benyttes totalskårer på tvers av alle påstander for alle målene, hvor mulig totalskår for hvert mål er 40 poeng, som indikerer at respondenten har svart 5 på alle påstandene. Tabell 4 vises først dataene for de deskriptive analysene, og deretter for regresjonsanalysene. Tabellen inkluderer gjennomsnitt, standardavvik, minimumsverdier og totalskårer for hvert av målene.

Tabell 4

Deskriptiv statistikk for Illinois Rape Myth Acceptance Scale (IRMA), Ambivalence Sexism Inventory (ASI) og Ambivalence Toward Men Inventory (AMI) for deskriptive analyser, samt regresjonsanalyser.

Variabel	Gjennomsnitt	Standardavvik	Min	Totalskår	Mulig totalskår
IRMA	1.5	.5	1	3.3	5
ASI	1.5	1.1	0	4.8	5
AMI	.9	.8	0	3.8	5

Variabel	Gjennomsnitt	Standardavvik	Min	Totalskår	Mulig totalskår
IRMA	11.8	3.8	8	26	40
ASI	11.9	8.6	0	38	40
AMI	7.5	6.1	0	30	40

4.9 Analysemetode

I det multifaktorielle designet undersøker jeg voldtektsmytenes innvirkning, og respondentenes avveininger mellom disse, gjennom å regressere utfallsvariablene (alvorlighetsgrads-, definisjons- og skyldevalueringene) for hver enkelt vignettkombinasjon vurdert av respondentene. Den lineære regresjonsformelen uttrykkes slik:

$$Y_{ij} = \beta_0 + \beta_1 X_{ij1} + \beta_2 X_{ij2} + \dots + \beta_p X_{ijp} + Y_1 Z_{j1} + Y_2 Z_{j2} + \dots + Y_q Z_{jq} + u_j + \varepsilon_{ij}$$
$$i = 1, \dots, n_d; j = 1, \dots, n_r$$

Betaene (β_0 til β_p) utgjør regresjonskoeffisientene, ε_{ij} og u_j utgjør feiltermen i evalueringene, n_d angir antallet vignetter som presenteres for hver respondent, og n_r representerer antall respondenter. Z_1 til Z_q representerer respondentvariablene (Auspurg og Hinz, 2015, s. 88), som i mitt tilfelle er kjønn og foreldrenes utdanningsnivå. Feiltermen (u_j og ε_{ij}) består av to komponenter fordi hver respondent evaluerer flere vignetter. Regresjonskoeffisientene indikerer den additive og lineære innvirkningen av de enkeltstående dimensjonene på respondentenes evalueringer (Auspurg og Hinz, 2015, s. 7).

Variansen til den avhengige variabelen (Y_{ij}) kan dekomponeres til to kilder: variansen innad hos respondentene, og variansen mellom respondentene (Auspurg og Hinz, 2015, s. 88). Den statistiske analysen har som formål å identifisere effekten på både vignettnivå (evaluering av vignettene) og respondentnivå (effekten av respondentvariabler). Betaene i formelen (β_1, \dots, β_p) beskriver effekt-koeffisientene på vignettnivå (nivå1) og gammaene (Y_1, \dots, Y_q) representerer effekten på respondentnivå (nivå2) (Auspurg og Hinz, 2015, s. 89).

For å ta høyde for at respondentene evaluerer flere vignetter, må man ta den hierarkiske datastrukturen i betraktning. Dette betyr at vignettevalueringene varierer på nivå 1, og er «nestet» innad hos respondentene som varierer på nivå 2, som er respondentvariablene (Auspurg og Hinz, 2015, s. 126). Forutsetningen om at det skal være uavhengige observasjoner på vignettnivået blir brutt fordi respondentene vurderer flere vignetter, og hvis man velger å unngå denne forutsetningen og bruker vanlig OLS regresjoner, blir vanligvis koeffisientenes standardfeil underestimert.

For å få et empirisk inntrykk av funksjonen til denne todelte variasjonen i den avhengige variabelen, kan man beregne intraklassekoeffisienten på avhengig variabel Y_{ij} . Koeffisienten varierer fra 0 til 1 og indikerer mengden varians på Y_{ij} som skyldes respondentnivået. Intraklassekoeffisienten indikerer med andre ord hvor mye av variasjonen i utfallet som skyldes at ulike respondenter evaluerer vignettene (Auspurg og Hinz, 2015, s. 89).

4.9.1 «Random intercept»

Modellen jeg legger til grunn for min analyse er en «random intercept»-modell. Denne modellen er en multinivå- og hierarkisk regresjonsmodell som tar høyde for tilfeldig variasjon i konstantleddene på tvers av individer eller grupper, og kan estimere variasjon innad og mellom respondentene (Maydeu-Olivares og Coffman, 2006). Forsknings spørsmålet mitt inkluderer antakelsen om at evalueringene varierer på individnivå, og nærmere bestemt etter kjønn og foreldrenes utdanningsnivå. Modellen passer derfor godt til mitt design.

Alternative analysemetoder er regresjoner med bruk av «Ordinary Least Squares» (OLS), eller OLS justert for klyngerobuste standardfeil. Standard OLS antar at observasjonene er uavhengige og identisk fordelt med konstant variasjon. Når vi justerer for klyngerobuste standardfeil, tas det høyde for at observasjonene kan være korrelert innenfor en gruppe, eller *klynge* (Lee og Pustejovsky, 2023). I mitt tilfelle vil modellen med klyngerobuste standardfeil kunne estimere relasjonen mellom vignettbeskrivelsene og respondentenes evalueringer, og ta høyde for at individene er gruppert innenfor enheter på et høyere nivå. I denne studien vil respondentene være gruppert innenfor de aktuelle skolene. Grunnen til dette er at det kan være likheter mellom elever på samme skole, sammenlignet med elever på en annen skole. Estimaten vil på denne måten være mer nøyaktige enn regresjonen med standard OLS, men den vil ikke ta hensyn til individuell variasjon innenfor skolene. En «random intercept»-modell er derfor den mest optimale analysemetoden i mitt design. I resultat- og analysekapittelet presenteres en tabell som illustrerer koeffisientene innenfor de tre analysemetodene.

I andre del av analysen presenteres resultatene fra det standardiserte målet på voldtektsmyter og dets sammenheng med ambivalent sjåvinisme mot både kvinner og menn. I denne delen benyttes OLS justert for klyngerobuste standardfeil. En «random intercept»-modell er spesielt nyttig for data med hierarkiske strukturer, der observasjoner på et lavere nivå (evalueringene av vignettene) er gruppert innenfor en høyere enhet (for hver respondent). I andre del av

analysen, hvor respondentene kun vurderer én gang, er det ikke nødvendigvis hensiktsmessig å ta hensyn til den hierarkiske strukturen som er til stede i den første delen av datainnsamlingen. Likevel har vi en klyngestruktur i dataene ettersom ungdommene tilhører samme skoler. På grunn av mulige likheter blant elever innenfor samme skole, noe som indikerer at observasjonene ikke nødvendigvis er uavhengige, benyttes OLS justert for klyngerobuste standardfeil. Denne metoden er mer hensiktsmessig enn en standard OLS-analyse ettersom den tar hensyn til potensielle «klyngeeffekter».

5.0 Resultater og analyse

Del 1

5.1 Innledning

Første del av analysekapittelet representerer hoveddelen i masteroppgaven, og omfatter det multifaktorielle surveyeksperimentet. I denne delen undersøker jeg problemstillingene: *1) I hvilken grad påvirker elementer innenfor voldtektsmyter ungdommenes evalueringer når det gjelder A. hvor alvorlig de vurderer en voldtekt, B. hvorvidt de definerer situasjonen som en voldtekt, og C. i hvor stor grad de tilskriver offeret skyld? 2) Varierer evalueringene etter kjønn og foreldrenes utdanningsnivå?* For å undersøke effekten av de ulike elementene innenfor voldtektsmytene på utfallsvariablene, presenteres det analyser for hvert utfall i en samlet tabell. Deretter inkluderes separate analyser etter kjønn og foreldrenes utdanningsnivå. Disse brukes for å undersøke den statistiske signifikansen av forskjeller i effekten av dimensjonene. Innledningsvis illustreres de ulike resultatene basert på OLS-modellen, klynge robust-modellen og «random intercept»-modellen på utfallsvariabelen *Alvorlighetsgrad*.

I andre del av analysekapittelet undersøker jeg problemstillingene: *«1) Hvor utbredt er aksepten for voldtektsmyter blant ungdommene? 2) Varierer denne aksepten etter kjønn og foreldrenes utdanningsnivå? 3) Predikerer sjåvinistiske holdninger i form av ambivalent sjåvinisme mot kvinner og menn aksept for voldtektsmyter?* I denne delen fremstilles resultatene fra de standardiserte målene på voldtektsmyter og ambivalent sjåvinisme.

I avslutningen av analysekapittelet (5.7), vil jeg gjennomføre en analyse som undersøker om aksept for voldtektsmyter, slik det måles i det standardiserte målet for voldtektsmyter, er assosiert med at ungdommene vurderer voldtektsvignetten som mindre alvorlig, i mindre grad som voldtekt, og tildeler offeret større grad av skyld på tvers av dimensjonene.

5.2 OLS, klyngerobuste standardfeil og «random intercept»

For å illustrere at ulike estimeringer av vignett dimensjonene kan føre til ulike empiriske resultater, fremstilles tre ulike analysemetoder. I tabell 5 representerer den første kolonnen (1) vanlig OLS-regresjon, den andre kolonnen (2) justerer for klyngerobuste standardfeil, mens den tredje (3) utgjør «random intercept»-modellen. Illustreringen baserer seg på utfallsvariabelen *Alvorlighetsgrad*. Tabellen har til hensikt å demonstrere forskjeller i analysemetodene, og resultatene illustreres derfor kun på en av utfallsvariablene. Tolkningen av resultatene gjøres i en samlet tabell med alle de tre utfallsvariablene.

Variabelnavnene er markert med fet skrift og tilhørende koeffisienter er uttrykt ved hver variabel. Dimensjoner uten koeffisienter representerer referansekategorien. Signifikansnivået er satt til 5 og 10% ettersom jeg har et lite utvalg, og at det dermed er lite statistisk styrke.

Tabell 5

Regresjonstabell av voldtektens alvorlighetsgrad, med OLS, klyngerobuste standardfeil og random intercept.

	(1)		(2)		(3)	
	OLS		Klynge- Robust		Random intercept (RI)	
Relasjon						
Fremmede						
Bekjente	-0.113	(0.152)	-0.113	(0.115)	-0.0842	(0.132)
Gode venner	-0.266+	(0.151)	-0.266+	(0.146)	-0.271*	(0.131)
Alkohol, offer						
Edru						
Brisen	-0.0450	(0.151)	-0.0450	(0.130)	-0.0627	(0.131)
Veldig full	0.0353	(0.148)	0.0353	(0.132)	-0.00489	(0.129)
Alkohol gjerningsperson						
Edru						
Brisen	-0.200	(0.150)	-0.200	(0.125)	-0.190	(0.132)
Veldig full	-0.251+	(0.150)	-0.251+	(0.132)	-0.248+	(0.131)
Forløp						
Ingen intim kontakt før hendelsen						
Offer initierer, men trekker seg	-0.0916	(0.149)	-0.0916	(0.133)	-0.0672	(0.129)
Gjerningsperson initierer, offer trekker seg	0.0964	(0.152)	0.0964	(0.112)	0.0992	(0.131)
Bruk av vold:						
Ingen tydelig fysisk eller verbal vold						
Fysisk vold	0.0344	(0.151)	0.0344	(0.123)	0.0209	(0.133)
Verbal vold	-0.200	(0.150)	-0.200	(0.136)	-0.188	(0.132)

Motstand						
Fryser til						
Fysisk motstand	0.196	(0.151)	0.196	(0.124)	0.196	(0.132)
Verbal motstand	0.0211	(0.151)	0.0211	(0.138)	0.000947	(0.132)
Konstantledd	9.435*	(0.219)	9.435*	(0.173)	9.440*	(0.198)
Observasjoner	548		548		548	
Prob > chi2					0.18	
Standardfeil i parentes						
+ p<0.10, * p<0.05						

Den første kolonnen (1) viser parameterne for en OLS-modell uten å ta høyde for den mer komplekse feilterm-strukturen diskutert i metodekapittelet. Koeffisientene i kolonne (2) forblir de samme som i OLS-regresjonen, mens standardfeilene reduseres når vi justerer for klyngerobuste standardfeil. Vi ser at når vi tar høyde for den hierarkiske datastrukturen i det faktorielle designet i «random intercept»-modellen (RI), reduseres flere av koeffisientene. «Random intercept»-modellen antar at utgangspunktet for vignettevalueringene (alvorlighetsgrad, definisjon og tildeling av skyld på offer) kan variere mellom respondentene, selv om effekten av dimensjonene på utfallsvariablene er identiske. Dette er et nyttig aspekt i det multifaktorielle designet. En estimering av vignett dimensjonene bygget på RI-modellen er også passende ettersom den skiller mellom de sosiale (effekten av elementene innenfor voldtektsmytene) og idiosynkratiske (effekten av respondentenes karakteristikk) aspektene ved evalueringene (Auspurg og Hinz, 2015).

Gjennom kommandoen *xtreg* i Stata presenteres en p-verdi assosiert med en *likelihood ratio* test for «random intercept»-modellen. I tabellen er den uttrykt som *Prob > chi2* (0.18). Denne verdien er en indikasjon på hvorvidt RI-modellen, som tillater variasjon i konstantleddet av evalueringene, signifikant forbedrer modellen sammenlignet med en modell uten denne egenskapen. Siden jeg har satt signifikansnivået til 10% og verdien er 0.18, gir ikke dette støtte til at det er signifikant variasjon i konstantleddet på tvers av respondentene. Dette gjelder for alle utfallsvariablene. Ettersom jeg har et lite utvalg med respondenter som i stor grad benytter ytterskalaene i evalueringene på utfallsvariablene, er ikke dette et overraskende funn. Til tross for at RI-metoden ikke signifikant forbedrer modellen, anser jeg denne analysestrategien som mest hensiktsmessig. Dette er fordi den er spesielt tilpasset «nestede» eller hierarkiske datastrukturer (Auspurg og Hinz, 2015), hvor observasjonene er «nestede» innenfor grupper eller

enheter, som OLS og OLS justert for klyngerobuste standardfeil ikke nødvendigvis fanger opp. Tolkningene av resultatene baserer seg derfor på «random intercept»-modellen videre i første del av analysekapittelet.

5.3 Vignettvariablene

I denne delen presenteres en samlet tabell for hovedeffekten av de ulike dimensjonene på ungdommenes evalueringer. Kolonne (1) gjelder for utfallsvariabelen *Alvorlighetsgrad* som fremstiller i hvilken grad respondentene vurderer beskrivelsen av voldtekten som alvorlig. I kolonne (2) er den avhengige variabelen *Definisjon* som representerer i hvilken grad respondentene vurderer vignetten som voldtekt, mens i kolonne (3) utgjør utfallet spørsmålet om fordeling av skyld på offer. Referansekategoriene representerer variablene uten koeffisienter. I figur 2 presenteres en oversikt over hypotesene.

Figur 2
Oversikt over hypoteser knyttet til elementene innenfor voldtektsmyter.

Alvorlighetsgrad	Definisjon	Skyld
H1: Voldtekten vurderes som mindre alvorlig dersom:	H2: Voldtekten vurderes i mindre grad som voldtekt dersom:	H3: Offeret tilskrives mer skyld dersom:
a: gjerningsperson og offer er gode venner.	a: gjerningsperson og offer er gode venner.	a: gjerningsperson og offer er gode venner.
b: offeret er veldig full.	b: Offeret er veldig full.	b: Offeret er veldig full.
c: gjerningspersonen er veldig full.	c: gjerningspersonen er veldig full.	
d: offeret initierer til intim kontakt.	d: offeret initierer til intim kontakt.	d: offeret initierer til intim kontakt.
e: gjerningspersonen ikke bruker fysisk eller verbal vold.	e: gjerningspersonen ikke bruker fysisk eller verbal vold.	e: gjerningspersonen ikke bruker fysisk eller verbal vold.
f: offeret fryser til.	f: fryser til.	f: fryser til.

Tabell 6

Regresjonstabell av hovedeffekter av dimensjonene på voldtektens alvorlighetsgrad, definisjon og skyldfordeling på offeret.

	(1)	(2)	(3)
	Alvorlighetsgrad	Definisjon	Skyld
Relasjon			
Fremmede			
Bekjente	-0.0842 (0.132)	-0.0223 (0.174)	0.0638 (0.167)
Gode venner	-0.271* (0.131)	-0.222 (0.173)	0.251 (0.166)
Alkohol, offer			
Edru			
Brisen	-0.0627 (0.131)	-0.230 (0.173)	0.226 (0.165)
Veldig full	-0.00489 (0.129)	0.0287 (0.170)	-0.0237 (0.162)
Alkohol, gjerningsperson			
Edru			
Brisen	-0.190 (0.132)	-0.106 (0.174)	-0.144 (0.167)
Veldig full	-0.248+ (0.131)	-0.138 (0.173)	-0.141 (0.165)
Handlingsforløp			
Ingen intim kontakt før hendelsen			
Offer initierer, men trekker seg	-0.0672 (0.129)	-0.0985 (0.170)	0.127 (0.161)
Gjerningsperson initierer, offer trekker seg	0.0992 (0.131)	0.0190 (0.173)	0.134 (0.164)
Bruk av vold			
Ingen tydelig fysisk eller verbal vold			
Fysisk vold	0.0209 (0.133)	-0.119 (0.175)	0.197 (0.168)
Verbal vold	-0.188 (0.132)	-0.283 (0.174)	0.269 (0.167)
Motstand			
Fryser til			
Fysisk motstand	0.196 (0.132)	0.212 (0.174)	-0.385* (0.166)
Verbal motstand	0.000947 (0.132)	0.157 (0.174)	-0.202 (0.167)
Konstantledd	9.440* (0.198)	9.232* (0.261)	1.258* (0.261)
Observasjoner	548	548	546
Rho	0.264	0.245	0.437
Standardfeil i parentes			
+ p<0.10, * p<0.05			

Tabell 6 inkluderer 548 og 546 observasjoner. Konstantleddene viser utfallsvariablenes forventede verdi når alle de uavhengige variablene er lik 0. Verdiene viser at ungdommene vurderer voldtektsvignettene i gjennomsnitt 9.4 på alvorlighetsgrad, 9.2 på definisjon og 1.3 på tildelingen av skyld på offeret når alle vignettvariablene er lik 0. Likevel er det noen dimensjoner som skaper variasjon i evalueringene.

Resultatene viser at ungdommene vurderer voldtekten som mindre alvorlig dersom gjerningspersonen og offeret beskrives som gode venner. Mer spesifikt, vurderer de voldtekten i gjennomsnitt 0.3 poeng lavere på alvorlighetskalaen dersom relasjonen er gode venner fremfor fremmede. Denne trenden gjelder ikke når gjerningspersonen og offeret bare er bekjente. Dette funnet er signifikant på 5%-nivå, og gir støtte til H1a: *Voldtekten vurderes som mindre alvorlig dersom gjerningsperson og offer er gode venner*. Dimensjonen har kun en signifikant effekt på ungdommenes evalueringer når det gjelder voldtektsens alvorlighetsgrad, men gjelder ikke for definisjonen av voldtekten, eller tildelingen av skyld på offeret.

Når det gjelder dimensjonen om alkohol, er ingen av koeffisientene som angår offerets alkoholpåvirkning signifikante på noen av utfallsvariablene. Det betyr at ungdommene ikke vurderer vignetten signifikant forskjellig når offeret er veldig full sammenlignet med når hun er edru, når alle andre variabler holdes konstant. Resultatene indikerer imidlertid at ungdommene evaluerer voldtekten i gjennomsnitt 0.2 poeng lavere på skalaen for alvorlighetsgrad når gjerningspersonen er veldig full fremfor edru. Dette gir støtte til H1c: *Voldtekten vurderes som mindre alvorlig dersom gjerningspersonen er veldig full*. Effekten av alkohol er kun signifikant dersom gjerningsperson er veldig full fremfor edru, men gjelder ikke *graden* av alkohol, som i dette tilfellet er når gjerningspersonen er brisen fremfor edru. Funnet er signifikant på 10%-nivå.

Koeffisientene for handlingsforløpet viser at offeret som initiativtaker til intim kontakt, ikke har en signifikant effekt på hvordan respondentene vurderer voldtekten. Med andre ord, vurderer ikke ungdommene voldtekten som mer alvorlig, i større grad som voldtekt, eller pålegger offeret mer skyld når offeret tar initiativ til intim kontakt (ved å kle av gjerningspersonen), sammenlignet med en situasjon uten intim kontakt i forkant av hendelsen.

I forbindelse med voldtektsmyten om at en voldtekt forutsetter bruk av fysisk makt eller truende atferd (verbal vold), er ingen av koeffisientene på utfallsvariablene signifikante. Når det

kommer til offerets motstand, tyder resultatene på at ungdommene tillegger offeret 0.4 poeng mindre skyld i gjennomsnitt når offeret gjør fysisk motstand, sammenlignet med når hun fryser til. Dette gir delvis støtte til hypotese H3e, som foreslår at offeret tillegges mindre skyld når hun gjør fysisk motstand. Effekten av motstand gjelder imidlertid bare når offeret gjør fysisk motstand (kjemper imot) og ikke når hun gjør verbal motstand (ber gjerningspersonen om å slutte).

Intraklassekorrelasjonen, uttrykt som ρ i tabellen, viser hvor mye variasjonen i utfallsvariabelen som skyldes forskjeller mellom respondentene. På utfallsvariabelen *Alvorlighetsgrad* skyldes 26% av variasjonen i evalueringene variasjon mellom respondentene, 25% på utfallsvariabelen *Definisjon*, mens hele 44% av variasjonen på utfallsvariabelen *Skyld* forårsakes av variasjonen mellom respondentene. Evalueringene er med andre ord noe heterogent basert på hvor alvorlig respondentene vurderer vignettene, og hvorvidt respondentene vurderer vignettene som voldtekt. Utvalget er mer utpreget heterogent når det gjelder variasjonen mellom respondentene på tildelingen av skyld på offeret. Dette er en indikasjon på at RI-modellen passer godt til datastrukturen. Intraklassekorrelasjonene på henholdsvis 26, 25 og 44 %, er en indikasjon på at det finnes subgruppeforskjeller i utvalget, og det vil derfor være hensiktsmessig å utforske effekten av respondentvariablene kjønn og foreldrenes utdanningsnivå.

Oppsummering av funn:

De generelle funnene indikerer at dersom gjerningsperson og offer er gode venner, vurderes voldtekten som mindre alvorlig. Tilsvarene vurderer ungdommene voldtekten som mindre alvorlig når gjerningspersonen er veldig full. Dersom offeret gjør fysisk motstand, tilskrives hun mindre skyld enn når hun fryser til. Variasjonen i vurderingene på alvorlighetsgrad og definisjon av voldtekt skyldes delvis variasjon blant respondentene. Det er spesielt stor variasjon (44%) når det gjelder tildeling av skyld til offeret. Variasjonen i evalueringene indikerer at det er subgruppeforskjeller i utvalget. I neste del undersøker jeg hvorvidt disse variasjonene i utvalget skyldes at jenter og gutter evaluerer voldtektsvignettene forskjellig.

5.4 Kjønn og foreldrenes utdanningsnivå

5.4.1 Varierer evalueringene etter kjønn?

Neste steg inkluderer å legge til respondentvariablene i tabellen. På hvilken måte påvirker kjønn og foreldrenes utdanningsnivå resultatene? Jeg vil først undersøke hvordan kjønn kan påvirke evalueringene på voldtektsens alvorlighetsgrad, definisjon og tildeling av skyld på offeret. Deretter undersøker jeg hvorvidt foreldrenes utdanningsnivå påvirker evalueringene for hvert utfall. Hypotesene relatert til assosiasjonen mellom kjønn og voldtektsmyter er uttrykt som H4: *Gutter aksepterer voldtektsmyter i større grad enn jenter*. Med dette forventes det at effekten av dimensjonene er sterkere for gutter enn for jenter når det gjelder alvorlighetsgrad, definisjon og å pålegge offeret skyld. Ettersom kun 5 av respondentene identifiserer seg som noe *Annet* enn kategoriene «*Jente*» og «*Gutt*», bestemmer jeg meg for å ekskludere disse i interaksjonstabellene. Jentene i utvalget er kodet 1, og guttene er kodet 0 og utgjør referansekategorien.

Tabell 7 består av fire kolonner. Den første kolonnen (1) viser hovedeffekten av kjønn på vignettvariablene. Kolonne (2) og (3) representerer koeffisientene for de ulike gruppene (jenter og gutter), mens kolonne (4) utgjør interaksjonsleddet for hver vignettvariabel med respondentvariabelen kjønn. For å undersøke om effekten av dimensjonene er signifikant forskjellig mellom kjønnene, er signifikansnivået av interaksjonsleddene basert på standard t-test. Interaksjonsleddene presenteres nederst i tabellen i den fjerde kolonnen.

Tabell 7

Regresjonstabell av evalueringer på voldtektsvignettens alvorlighetsgrad (nivå 1) med random intercept-modeller med kjønn som respondentvariabel (nivå 2), gruppeforskjeller, og interaksjoner mellom vignettnivå og respondentnivå.

	(1)	(2)	(3)	(4)
	Alvorlighetsgrad Kjønn	Alvorlighetsgrad Jente	Alvorlighetsgrad Gutt	Alvorlighetsgrad Interaksjon Kjønn
Relasjon				
Bekjente	-0.0935 (0.136)	-0.190 (0.165)	0.0804 (0.230)	0.0752 (0.208)
Gode venner	-0.274* (0.136)	-0.245 (0.163)	-0.345 (0.234)	-0.339 (0.212)
Alkohol, offer				
Brisen	-0.103 (0.135)	-0.194 (0.166)	-0.0285 (0.233)	-0.0276 (0.211)
Veldig full	-0.0393 (0.133)	-0.0664 (0.160)	-0.0646 (0.227)	-0.0590 (0.205)
Alkohol, gjerningsperson				

Brisen	-0.211 (0.136)	-0.0971 (0.165)	-0.350 (0.234)	-0.351+ (0.211)
Veldig full	-0.233+ (0.136)	-0.149 (0.165)	-0.318 (0.229)	-0.319 (0.207)
Handlingsforløp				
Offer initierer, men trekker seg	-0.0368 (0.133)	-0.157 (0.161)	0.0740 (0.225)	0.0670 (0.203)
Gjerningsperson initierer, offer trekker seg	0.116 (0.135)	-0.00174 (0.164)	0.238 (0.229)	0.233 (0.208)
Bruk av vold				
Fysisk vold	0.0103 (0.137)	0.0492 (0.168)	-0.0486 (0.232)	-0.0465 (0.209)
Verbal vold	-0.197 (0.136)	0.0406 (0.164)	-0.482* (0.230)	-0.488* (0.208)
Motstand				
Fysisk motstand	0.218 (0.136)	0.159 (0.162)	0.252 (0.237)	0.247 (0.215)
Verbal motstand	-0.00870 (0.136)	0.118 (0.165)	-0.220 (0.231)	-0.214 (0.209)
Respondentenes kjønn	0.298+ (0.158)			
Bekjente # Jente				-0.259 (0.276)
Gode venner # Jente				0.0964 (0.277)
Brisen, offer # Jente				-0.167 (0.279)
Veldig full, offer # Jente				-0.0127 (0.270)
Brisen, gjerningsperson # Jente				0.261 (0.279)
Veldig full, gjerningsperson # Jente				0.175 (0.276)
Offer initierer, men trekker seg # Jente				-0.220 (0.270)
Gjerningsperson initierer, offer trekker seg # Jente				-0.237 (0.274)
Fysisk vold # Jente				0.0923 (0.280)
Verbal vold # Jente				0.529+ (0.276)
Fysisk motstand # Jente				-0.0951 (0.279)
Verbal motstand # Jente				0.325 (0.277)
Konstantledd	9.286* (0.222)	9.543* (0.239)	9.410* (0.361)	9.413* (0.322)
Observasjoner	512	290	222	512
Rho				0.282
Standardfeil i parentes				
+ p<0.10, * p<0.05				

I tabellen som kun estimerer hovedeffekter av vignettvariablene på ungdommenes evalueringer, viser resultatene at de vurderer vignettene 0.3 poeng lavere på alvorlighetsskalaen når gjerningspersonen og offeret er gode venner sammenlignet med når de er fremmede. Tilsvarende vurderte ungdommene voldtekten som mindre alvorlig når gjerningspersonen er veldig full, og de tildelte offeret mindre skyld dersom hun gjør fysisk motstand. I tabell 7 tar vi

hensyn til effekten av kjønn på evalueringene, og interaksjonsleddene for de nevnte dimensjonene er ikke signifikante. Det betyr at effekten av disse dimensjonene ikke er signifikant forskjellig mellom jentene og guttenes evalueringer.

Tabell 7 viser at jentene og guttene i utvalget vurderer vignettene forskjellig på tvers av dimensjonene. I kolonne (1) ser vi at koeffisienten for respondentenes kjønn er signifikant på 10%-nivå. Dette indikerer at jentene i utvalget vurderer vignetten i gjennomsnitt 0.3 poeng høyere på alvorlighetsgraden av voldtekten sammenlignet med guttene.

Hovedeffekten av at gjerningspersonen benytter verbal vold, var ikke signifikant på evalueringene av alvorlighetsgraden av voldtekten uten å ta hensyn til kjønn i modellen. Interaksjonstabellen viser imidlertid et interessant funn. Den absolutte verdien av koeffisienten for «Verbal vold» for gutter er betydelig større enn for jenter (-0.482 sammenlignet med 0.0406). Nederst i tabellen i kolonne (4), viser at interaksjonsleddet er signifikant på 10%-nivå. Dette tyder på at effekten av verbal vold på alvorlighetsgraden av voldtektsvignetten varierer etter kjønn. Med andre ord, evaluerer guttene voldtekten som mindre alvorlig (0.5 poeng lavere) når gjerningspersonen ber offeret om å være stille, fremfor når det ikke benyttes noen form for vold. Dette står i kontrast til forventningen om at voldtekten vurderes mer alvorlig når det benyttes verbal vold fremfor når det ikke benyttes vold. Resultatene antyder at gutter ikke nødvendigvis aksepterer voldtektsmyter i større grad enn jenter når det gjelder vurderingen av voldtektens alvorlighetsgrad. Guttene vurderer likevel vignettene som mindre alvorlig enn jentene på tvers av dimensjonene.

Når vi ser på intraklassekorrelasjonen (ρ) i tabellen, blir ikke denne redusert når vi hensyn til kjønn på utfallsvariabelen alvorlighetsgrad. I interaksjonstabellen har derimot koeffisienten økt, hvor 28% av variasjonen i utfallsvariabelen skyldes forskjeller mellom ungdommene. Dette kan være basert på at inkluderingen av et interaksjonsledd i modellen gir flere parametere som modellen må estimere. Dette kan føre til økt kompleksitet og dermed økt varians i estimatene. Ettersom utvalget er begrenset med lite variasjon i evalueringene, kan en slik kompleks modell føre til større usikkerhet i estimatene.

For å undersøke hvorvidt jenter og gutter definerer voldtektsvignettene forskjellig, inkluderes kjønn som interaksjonsledd på utfallsvariabelen *Definisjon*. Nederst i tabell 8 presenteres kun de signifikante interaksjonsleddene.

Tabell 8

Regresjonstabell av evalueringer på voldtektsvignetten definisjon (nivå 1) med random intercept-modeller med kjønn som respondentvariabel (nivå 2), gruppeforskjeller, og interaksjoner mellom vignettnivå og respondentnivå.

	(1)	(2)	(3)	(4)
	Definisjon Kjønn	Definisjon Jente	Definisjon Gutt	Definisjon Interaksjon Kjønn
Relasjon				
Bekjente	-0.0199 (0.183)	0.00688 (0.229)	-0.0433 (0.298)	-0.0406 (0.279)
Gode venner	-0.243 (0.183)	0.136 (0.226)	-0.790* (0.303)	-0.789* (0.283)
Alkohol, offer				
Brisen	-0.268 (0.182)	-0.289 (0.230)	-0.243 (0.302)	-0.244 (0.282)
Veldig full	0.0136 (0.179)	0.0289 (0.222)	-0.0249 (0.293)	-0.0276 (0.274)
Alkohol, gjerningsperson				
Brisen	-0.156 (0.182)	-0.0312 (0.230)	-0.349 (0.302)	-0.347 (0.283)
Veldig full	-0.161 (0.182)	-0.115 (0.230)	-0.184 (0.297)	-0.183 (0.278)
Handlingsforløp				
Offer initierer, men trekker seg	-0.0589 (0.178)	-0.0917 (0.224)	-0.0545 (0.291)	-0.0525 (0.272)
Gjerningsperson initierer, offer trekker seg	0.0634 (0.181)	-0.00816 (0.227)	0.180 (0.297)	0.181 (0.278)
Bruk av vold				
Fysisk vold	-0.166 (0.184)	-0.123 (0.234)	-0.228 (0.299)	-0.227 (0.280)
Verbal vold	-0.305+ (0.182)	-0.153 (0.229)	-0.473 (0.297)	-0.471+ (0.278)
Motstand				
Fysisk motstand	0.272 (0.183)	0.165 (0.225)	0.345 (0.307)	0.346 (0.287)
Verbal motstand	0.161 (0.183)	0.177 (0.229)	0.0165 (0.299)	0.0148 (0.279)
Respondentenes kjønn	0.286 (0.206)			
Gode venner # Jente				0.925* (0.371)
Konstantledd	9.054* (0.296)	9.147* (0.338)	9.389* (0.457)	9.386* (0.429)
Observasjoner	512	290	222	512
Rho				0.265
Standardfeil i parentes				
+ p<0.10, * p<0.05				

I tabell 8 viser koeffisienten for respondentenes kjønn i kolonne (1), at det ikke er en signifikant forskjell mellom jenter og gutter i evalueringene av definisjonen av voldtekten.

I kolonne (3) ser vi at gutter vurderer voldtekten i gjennomsnitt 0.8 poeng lavere på definisjonskalaen dersom relasjonen mellom gjerningsperson og offer er gode venner, fremfor fremmede. Interaksjonsleddet for koeffisienten «Gode venner # Jente» er signifikant på 5%-

nivå. Resultatet indikerer at jenter vurderer voldtekten i gjennomsnitt 0.925 poeng høyere på definisjonsskalaen enn gutter når relasjonen mellom vignettpersonene er gode venner, og er signifikant på 5%-nivå.

Som illustrert i tabell 7, viser koeffisienten for relasjonen mellom gjerningsperson og offer som gode venner, ikke en signifikant forskjell mellom kjønnene når det gjelder voldtekens alvorlighetsgrad. Med kjønn som interaksjon på definisjonen av voldtekten, viser imidlertid resultatene at effekten av vignettpersonene som gode venner, varierer etter kjønn. Med andre ord gir det støtte til H4: *Gutter aksepterer voldtektsmyter i større grad enn jenter*, når det gjelder effekten av relasjonen som gode venner fremfor fremmede.

Heller ikke her reduseres intraklassekorrelasjonen når vi tar hensyn til kjønn på definisjonen av voldtektsvignetten. I tabell 9 utforsker jeg om jenter og gutter tilskriver offeret ulik grad av skyld ut fra de forskjellige vignett dimensjonene.

Tabell 9

Regresjonstabell av evalueringer på skyld tilskrevet offeret (nivå 1) med random intercept-modeller med kjønn som respondentvariabel (nivå 2), gruppeforskjeller, og interaksjoner mellom vignettnivå og respondentnivå.

	(1) Skyld Kjønn	(2) Skyld Jente	(3) Skyld Gutt	(4) Skyld Interaksjon Kjønn
Relasjon				
Bekjente	0.0771 (0.172)	0.218 (0.169)	-0.155 (0.336)	-0.174 (0.265)
Gode venner	0.255 (0.172)	0.0889 (0.167)	0.432 (0.342)	0.418 (0.270)
Alkohol, offer				
Brisen, offer	0.255 (0.171)	0.278 (0.169)	0.172 (0.341)	0.189 (0.269)
Veldig full, offer	0.00846 (0.168)	-0.0325 (0.163)	0.0377 (0.331)	0.0463 (0.261)
Alkohol gjerningsperson				
Brisen	-0.124 (0.173)	-0.0711 (0.172)	-0.165 (0.342)	-0.180 (0.270)
Veldig full	-0.178 (0.171)	-0.229 (0.170)	-0.169 (0.335)	-0.171 (0.264)
Handlingsforløp				
Offer initierer, men trekker seg	0.0689 (0.167)	0.0234 (0.164)	0.0724 (0.328)	0.0761 (0.259)
Gjerningsperson initierer, offer trekker seg	0.145 (0.170)	0.149 (0.167)	0.115 (0.335)	0.110 (0.264)
Bruk av vold				
Fysisk vold	0.254 (0.174)	0.142 (0.173)	0.404 (0.339)	0.383 (0.268)
Verbal vold	0.341* (0.172)	0.273 (0.170)	0.388 (0.336)	0.380 (0.265)

Motstand				
Fysisk motstand	-0.396* (0.172)	-0.107 (0.166)	-0.834* (0.347)	-0.821* (0.273)
Verbal motstand	-0.177 (0.172)	0.00506 (0.170)	-0.412 (0.337)	-0.406 (0.266)
Respondentenes kjønn	-1.066* (0.242)			
Fysisk motstand # Jente				0.713* (0.355)
Konstantledd	1.816* (0.299)	0.680* (0.269)	2.033* (0.524)	2.045* (0.421)
Observasjoner	510	288	222	510
Rho				0.406
Standardfeil i parentes				

+ p<0.10, * p<0.05

Tabell 9 viser at jentene generelt sett tilskriver offeret mindre skyld enn guttene. I gjennomsnitt tilskriver jentene offeret 1.066 poeng mindre skyld enn guttene. Dette funnet er signifikant på 5%-nivå, med en p-verdi på 0.012, noe som også gjør det signifikant på 1%-nivå. Dette funnet gir viktig innsikt i hvordan kjønn påvirker vurderingen av skyld i voldtektsvignetter.

Interaksjonsleddet for koeffisienten fysisk motstand er signifikant på 5%-nivå. Dette betyr at effekten av at offeret gjør fysisk motstand fremfor å fryse til på evalueringene av skyld, varierer etter kjønn. Gutter tilskriver offeret mindre skyld på offeret dersom hun gjør fysisk motstand enn jentene. Sammenfattende gir resultatene støtte til hypotesen (H4) som antyder at gutter aksepterer voldtektsmyter i større grad enn jenter. Dette skyldes i denne sammenhengen, at gutter tilskriver offeret generelt mer skyld, og mindre skyld når offeret gjør fysisk motstand fremfor å fryse i situasjonen.

Intraklassekorrelasjonen er noe redusert sammenlignet med tabellen med hovedeffekter. I tabellen med hovedeffekter utgjorde intraklassekorrelasjonen 44% av variasjonen i tildelingen av skyld til offeret. Med kjønn som interaksjonsledd, reduseres denne andelen til 41%, noe som indikerer at 41% av variasjonen nå kan tilskrives at ulike respondenter evaluerer vignettene.

Oppsummering av funn

I interaksjonstabellen for alvorlighetsgrad, viser resultatene at gutter evaluerer voldtekten som mindre alvorlig når gjerningspersonen bruker verbal vold fremfor ingen bruk av vold. I interaksjonstabellen for definisjon, definerer guttene vignettene i mindre grad som voldtekt dersom relasjonen mellom gjerningspersonen og offeret er gode venner. Med skyld som

utfallsvariabel, viser interaksjonstabellen at guttene tilskriver offeret mindre skyld på tvers av dimensjonene, og dersom hun gjør fysisk motstand.

Samlet sett støtter funnene hypotese 4 som antyder at gutter aksepterer voldtektsmyter i større grad enn jenter. Sammenlignet med jentene i utvalget, skyldes dette at de definerer vignettene i mindre grad som voldtekt når relasjonen mellom gjerningspersonen og offeret er gode venner, de tildeler offeret generelt mer skyld for voldtekten enn jentene, og de tilskriver offeret mindre skyld når offeret gjør fysisk motstand enn når hun fryser til.

Det er viktig å påpeke at siden jeg har et lite utvalg, vil dette påvirke den statistiske styrken i analysene. Særlig gjør dette seg gjeldene når jeg estimerer interaksjonseffekter. Selv om flere av koeffisientene ikke er signifikante, betyr ikke det at det ikke finnes kjønnsforskjeller i flere av dimensjonene. I neste del skal jeg undersøke om ungdommer med foreldre med høyere utdanning vurderer vignettene forskjellig sammenlignet med de uten foreldre med høyere utdanning.

5.4.2 Varierer evalueringene etter foreldrenes utdanningsnivå?

Neste steg inkluderer å undersøke hvorvidt foreldrenes utdanningsnivå påvirker resultatene. Hypotesen som omfatter relasjonen mellom foreldrenes utdanning og voldtektsmyter knyttes til H5: *Ungdommer uten en forelder med høyere utdanning uttrykker større grad av aksept for voldtektsmyter.* Med dette forventes det at effekten av dimensjonene som representerer voldtektsmyter, er sterkere for ungdommer uten en forelder med høyere utdanning når det gjelder alvorlighetsgrad, definisjon og tildeling av skyld på offeret. I tabellene kontrolleres det for respondentenes kjønn. I likhet med interaksjonstabellene for kjønn, representerer kolonne (1) hovedeffekten av respondentvariabelen på dimensjonene, kolonne (2) gjelder for respondentene med minst én forelder med høyere utdanning, kolonne (3) utgjør koeffisientene for de uten en forelder med høyere utdanning, mens kolonne (4) representerer interaksjonen mellom kolonne (2) og (3). Nederst i tabellen er det kun de signifikante interaksjonsleddene som presenteres. Kun 7 respondenter oppga at de ikke visste om en av foreldrene har høyere utdanning. Disse er ekskludert fra tabellene.

Tabell 10

Regresjonstabell av evalueringer på voldtektsvignettens alvorlighetsgrad (nivå 1) med random intercept-modeller med foreldrenes utdanningsnivå som respondentvariabel (nivå 2), gruppeforskjeller, og interaksjoner mellom vignettnivå og respondentnivå.

	(1) Forelder med høyere utd.	(2) Forelder med høyere utd.	(3) Forelder uten høyere utd.	(4) Interaksjon Forelder høyere utd.
Relasjon				
Bekjente	-0.0927 (0.136)	-0.0688 (0.142)	-0.507 (0.508)	-0.522 (0.416)
Gode venner	-0.274* (0.136)	-0.222 (0.142)	-1.058* (0.524)	-0.950* (0.428)
Alkohol, offer				
Brisen	-0.104 (0.135)	-0.0701 (0.141)	-0.147 (0.547)	-0.0716 (0.454)
Veldig full	-0.0403 (0.133)	-0.0317 (0.139)	0.166 (0.489)	0.162 (0.397)
Alkohol, gjerningsperson				
Brisen	-0.210 (0.136)	-0.286* (0.142)	0.598 (0.530)	0.610 (0.439)
Veldig full	-0.233+ (0.136)	-0.316* (0.142)	0.523 (0.538)	0.483 (0.444)
Handlingsforløpet				
Offer initierer, men trekker seg	-0.0366 (0.133)	0.00216 (0.139)	-0.437 (0.501)	-0.503 (0.411)
Gjerningsperson initierer, offer trekker seg	0.116 (0.135)	0.0698 (0.140)	0.637 (0.526)	0.592 (0.426)
Bruk av vold				
Fysisk vold	0.00838 (0.137)	0.0113 (0.143)	0.0223 (0.517)	0.0199 (0.425)
Verbal vold	-0.198 (0.136)	-0.201 (0.142)	-0.311 (0.526)	-0.153 (0.433)
Motstand				
Fysisk motstand	0.217 (0.136)	0.211 (0.142)	0.318 (0.561)	0.322 (0.458)
Verbal motstand	-0.00970 (0.136)	-0.0520 (0.142)	0.274 (0.549)	0.358 (0.451)
Respondentenes kjønn	0.310+ (0.161)	0.384* (0.169)	-0.719 (0.505)	
Foreldrenes utdanningsnivå	0.109 (0.248)			
Brisen, gjerningsperson # Foresatt med utdanning				-0.897+ (0.462)
Veldig full, gjerningsperson # Foresatt med utdanning				-0.800+ (0.467)
Konstantledd	9.185* (0.320)	9.285* (0.230)	9.743* (0.866)	9.652* (0.799)
Observasjoner	512	452	60	512
Rho				0.263
Standardfeil i parentes				
+ p<0.10, * p<0.05				

I kolonne (1) viser koeffisienten for foreldrenes utdanningsnivå 0.109, og representerer effekten av å ha minst én forelder med høyere utdanning på alvorlighetsgraden av voldtekten. Denne koeffisienten er relativt liten, og heller ikke signifikant. Det er viktig å merke seg at utvalget er betydelig skjevt. Av de 512 observasjonene består 452 observasjoner av ungdommer med minst én forelder med høyere utdanning, mens kun 60 observasjoner består av respondenter uten en forelder med høyere utdanning. Koeffisienten for kjønn er fremdeles på 0.3 og signifikant på 10%-nivå.

Resultatene fra interaksjonstabellen indikerer at ungdommer med foreldre med høyere utdanning vurderer voldtekten som mindre alvorlig når gjerningspersonen er påvirket av alkohol sammenlignet med den andre gruppen. Interaksjonsleddene er signifikante på 10%-nivå, og tyder på at ungdommer med foreldre med høyere utdanning vurderer voldtekten i gjennomsnitt 0.9 poeng lavere på alvorlighetsskalaen når gjerningspersonen er brisen fremfor edru. Tilsvarende vurderer de voldtekten i gjennomsnitt 0.8 poeng lavere på alvorlighetsskalaen når gjerningspersonen er veldig full fremfor edru.

Disse resultatene gir ikke støtte til hypotese 5, som antyder at ungdommer med foreldre med høyere utdanning uttrykker større aksept for voldtektsmyter.

Evalueringer på voldtektsvignetens definisjon med foreldrenes utdanningsnivå som interaksjonsledd: Ingen av interaksjonsleddene med respondentvariabelen *Foreldrenes utdanningsnivå* var signifikante. Koeffisientene var svært små for begge gruppene med store standardfeil. Tabellen er derfor ikke presentert. For å undersøke hvorvidt evalueringene i fordelingen av skyld på offeret varierer etter foreldrenes utdanningsnivå, presenteres resultatene i tabell 11.

Tabell 11

Regresjonstabell av evalueringer på skyld tilskrevet offeret (nivå 1) med random intercept-modeller med foreldrenes utdanningsnivå som respondentvariabel (nivå 2), gruppeforskjeller, og interaksjoner mellom vignettnivå og respondentnivå.

	(1)	(2)	(3)	(4)
	Forelder høyere utd.	Forelder med høyere utd.	Forelder uten høyere utd.	Interaksjon Forelder høyere utd.
Relasjon				
Bekjente	0.0755 (0.172)	0.0560 (0.186)	0.488 (0.434)	0.572 (0.525)
Gode venner	0.255 (0.172)	0.202 (0.186)	0.929* (0.444)	1.015+ (0.538)
Alkohol, offer				
Brisen	0.260 (0.171)	0.277 (0.184)	-0.0111 (0.477)	0.0447 (0.574)
Veldig full	0.0108 (0.168)	0.127 (0.182)	-1.118* (0.411)	-1.119* (0.499)
Alkohol, gjerningsperson				
Brisen	-0.124 (0.173)	-0.0727 (0.186)	-0.857+ (0.460)	-0.916+ (0.555)
Veldig full	-0.177 (0.171)	-0.0929 (0.185)	-1.162* (0.464)	-1.172* (0.560)
Handlingsforløpet				
Offer initierer, men trekker seg	0.0685 (0.167)	0.0771 (0.181)	0.160 (0.428)	0.151 (0.518)
Gjerningsperson initierer, offer trekker seg	0.146 (0.170)	0.242 (0.184)	-0.664 (0.442)	-0.691 (0.536)
Bruk av vold				
Fysisk vold	0.260 (0.174)	0.255 (0.187)	0.380 (0.444)	0.417 (0.536)
Verbal vold	0.345* (0.172)	0.384* (0.187)	0.209 (0.453)	0.241 (0.547)
Motstand				
Fysisk motstand	-0.394* (0.171)	-0.346+ (0.186)	-0.732 (0.477)	-0.699 (0.577)
Verbal motstand	-0.174 (0.172)	-0.173 (0.186)	-0.142 (0.471)	-0.0782 (0.569)
Respondentenes kjønn	-1.125* (0.245)	-1.328* (0.243)	1.451 (0.961)	
Foreldrenes utdanningsnivå	-0.525 (0.378)			
Veldig full, offer # Foresatt med utdanning				1.247* (0.530)
Veldig full, gjerningsperson # Foresatt med utdanning				1.076+ (0.589)
Gjerningsperson initierer, offer trekker seg # Foresatt med utdanning				0.933+ (0.566)
Konstantledd	2.305* (0.462)	1.764* (0.311)	1.210 (1.070)	1.110 (1.082)
Observasjoner	510	450	60	510
Rho				0.382

Standardfeil i parentes
+ p<0.10, * p<0.05

Hovedeffekten av å ha minst én forelder med høyere utdanning er ikke signifikant når det kommer til hvorvidt respondentene tilskriver offeret skyld. Resultatene fra interaksjonstabellen

indikerer at ungdommer uten foreldre med høyere utdanning tilskriver offeret *mindre* skyld dersom hun blir beskrevet som veldig full, sammenlignet med situasjoner der hun er edru. Tilsvarende gjelder når gjerningspersonen blir beskrevet som veldig full, sammenlignet med situasjoner der gjerningspersonen er edru, og når gjerningspersonen tar initiativ til intim kontakt i forkant av hendelsen, sammenlignet med situasjonen uten intim kontakt i forkant. Sammenhengen mellom mindre skyld på offeret når gjerningspersonen beskrives som veldig full, og mindre skyld på offeret når gjerningspersonen tar initiativ til intim kontakt, var ikke uttrykt som forventede sammenhenger.

Resultatene viser at evalueringene av skyld varierer etter foreldrenes utdanningsnivå. Effekten av å ha foreldre uten høyere utdanning reduserer imidlertid den gjennomsnittlige skyldfordelingen på offeret i voldtektsvignettene. Dette betyr at ungdommer med foreldre med høyere utdanningsnivå tilskriver offeret mindre skyld ut fra disse dimensjonene. Jeg finner dermed ikke støtte i H5 om at ungdommer uten foreldre med høyere utdanning uttrykker større grad av aksept for voldtektsmyter på noen av utfallsvariablene.

Oppsummering av resultater

I interaksjonstabellen med alvorlighetsgrad som utfallsvariabel, viser resultatene at ungdommer med en forelder med høyere utdanning vurderer voldtekten som mindre alvorlig når gjerningspersonen er brisen og veldig full fremfor edru. I interaksjonstabellen med skyld som utfallsvariabel, viser resultatene at respondenter uten en forelder med høyere utdanning, tilskriver offeret mindre skyld i situasjonen hvor offeret er veldig full fremfor edru, når gjerningspersonen beskrives som veldig full fremfor edru, og når gjerningspersonen initierer til intim kontakt sammenlignet med en situasjon uten intim kontakt i forkant av hendelsen. Funnene finner ikke støtte i H5 om at ungdommer med en forelder med høyere utdanning uttrykker større aksept for voldtektsmyter.

5.5 Oppsummering av del 1

I denne delen av analysekapittelet har jeg besvart første del av den overordnede problemstillingen, som svarer til i hvilken grad elementer innenfor voldtektsmyter påvirker ungdommenes evalueringer av voldtektens alvorlighetsgrad, definisjon og tilskrivelse av skyld på offeret. I tillegg utforsket jeg om variasjonen i evalueringene kunne skyldes respondentvariablene kjønn og foreldrenes utdanningsnivå.

I regresjonen som kun består av vignettvariablene, evaluerer ungdommene vignettene som mindre alvorlig når relasjonen mellom gjerningspersonen og offeret er gode venner, og dersom gjerningspersonen beskrives som veldig full fremfor edru. Ingen av vignettvariablene er signifikante i relasjon til hvorvidt ungdommene definerer vignettene som voldtekt. Ungdommene tilskriver også offeret mindre skyld når det gjøres fysisk motstand sammenlignet med å fryse i situasjonen.

For å undersøke effekten av kjønn ble hypotese 4 undersøkt: *Gutter aksepterer voldtektsmyter i større grad enn jenter*. Resultatene gir støtte til H4, ettersom de definerer vignettene i mindre grad som voldtekt når gjerningspersonen og offeret er gode venner, tildeler offeret mer skyld generelt, og tilskriver offeret mindre skyld når hun gjør fysisk motstand. Hypotesen knyttet til foreldrenes utdanningsnivå uttrykkes ved H5, som antyder at ungdommer uten en forelder med høyere utdanning uttrykker større aksept for voldtektsmyter. Resultatene fra interaksjonstabellene gir imidlertid ikke støtte til denne hypotesen.

5.6 Illinois Rape Myth Acceptance Scale (IRMA)

Del 2

I den første delen av analysen undersøkte jeg hvordan elementer innenfor voldtektsmyter påvirket ungdommenes oppfatninger om voldtekt, med tanke på alvorlighetsgrad, definisjon og tilskrivelse av skyld på offeret. Denne delen av analysen fokuserer på hvor utbredt voldtektsmytene er blant ungdommene. Dette undersøkes ved å benytte IRMA-målet som kartlegger subtile voldtektsmyter innenfor kjente kategorier i litteraturen. Jeg vil også undersøke hvordan kjønn og foreldrenes utdanningsnivå påvirker aksept av disse mytene, samt forholdet mellom ambivalent sjåvinisme og aksept for voldtektsmyter.

Andre del av den overordnede problemstillingen er: *1) Hvor utbredt er aksepten for voldtektsmyter blant ungdommene? Varierer denne aksepten etter kjønn og foreldrenes utdanningsnivå? 2) Predikerer sjåvinistiske holdninger i form av ambivalent sjåvinisme mot kvinner og menn høyere aksept for voldtektsmyter?* For å besvare disse spørsmålene vil jeg først presentere deskriptive analyser for IRMA-målet. Denne analysen vil gi en oversikt over ungdommenes generelle holdninger til voldtektsmyter, og forskjeller mellom guttene og jentene i utvalget, og mellom de med og uten foreldre med høyere utdanning. Videre presenteres regresjonsanalyser av hvordan kjønn og foreldrenes utdanningsnivå påvirker aksept for voldtektsmyter. Jeg vil deretter fremstille deskriptive analyser av ambivalent sjåvinisme mot kvinner og menn, og utforske sammenhengen mellom slike holdninger og aksept for voldtektsmyter. Som en avslutning på analysekapittelet vil jeg utføre en analyse som undersøker om en økning i aksept for voldtektsmyter, som måles ved hjelp av IRMA, og sterkere ambivalente sjåvinistiske holdninger, er knyttet til lavere vurderinger av alvorlighetsgraden og definisjonen i vignettene og høyere grad av skyld på offeret.

5.6.1 Ungdommenes svar på IRMA

Tabell 12 viser den prosentvise frekvensfordelingen av evalueringene på det standardiserte målet for voldtektsmyter (IRMA). Svaralternativene varierer fra 1 = «Svært uenig» til 5 = «Svært enig», hvor høyere skår indikerer større aksept for voldtektsmyter. Kategoriene nevnt over hver påstand representerer velkjente områder innenfor voldtektsmyter. Disse ble ikke presentert til respondentene.

Tabell 12

Prosentvis frekvensfordeling på aksept for voldtektsmyter på IRMA.

Gjennomsnitt: 1.5	1 = Svært uenig	2	3	4	5 = Svært enig
Hun ba om det					
Hvis en jente blir voldtatt mens hun er full er hun i det minste litt ansvarlig for at ting kom ut av kontroll	73.10%	19.30%	4.09%	2.34%	1.17%
Når jenter blir voldtatt er det ofte fordi måten de sa "nei" på ikke var tydelig nok	55.88%	26.47%	12.35%	4.71%	1.17%
Han mente det ikke					
Det bør ikke regnes som voldtekt hvis en gutt er full og ikke visste hva han gjorde	85.96%	11.11%	1.75%	1.17%	
Det er ikke voldtekt hvis begge parter er fulle når det skjer	65.50%	18.71%	11.70%	4.09%	
Det var ikke egentlig voldtekt					
Hvis en jente ikke kjemper imot fysisk kan man ikke si at det var voldtekt	86.39%	8.28%	4.14%	1.18%	
Hvis en jente ikke har fysiske merker eller sår etter hendelsen har det trolig ikke skjedd en voldtekt	91.81%	7.02%	0.58%	0.58%	
Hun løy					
Mange ganger når jenter sier de er blitt voldtatt, har de først villet ha sex og så angret på det etterpå	24.26%	37.28%	25.44%	9.47%	3.55%
Mange ganger har jenter som påstår de er blitt voldtatt bare emosjonelle problemer	62.28%	26.95%	7.78%	2.40%	0.60%

Oversikten i tabell 12 viser at ungdommene svarer i gjennomsnitt 1.5 på tvers av alle påstandene i IRMA. Dette indikerer at de generelt uttrykker lav grad av voldtektsmyter. Blant påstandene ungdommene var mest enige i omfattet påstandene om at når jenter blir voldtatt, skyldes det ofte at de ikke sier «nei» tydelig nok, at det ikke er voldtekt hvis begge parter er fulle under hendelsen, og at jenter angret på at de har ønsket sex og derfor sier de har blitt voldtatt.

Ungdommene uttrykte minst enighet med påstandene om at det ikke bør anses som voldtekt hvis en gutt var full og ikke visste hva han gjorde, at det ikke er voldtekt uten fysisk motstand, og at fraværet av fysiske merker eller sår antyder at en voldtekt sannsynligvis ikke har skjedd. Kjønnsforskjellene i gjennomsnittsskårene presenteres i tabell 13.

Tabell 13

Gjennomsnitt for utbredelsen av voldtektsmyter blant jenter og gutter på IRMA.

Voldtektsmyter	Gjennomsnitt for jenter	Gjennomsnitt for gutter
Hvis en jente blir voldtatt mens hun er full er hun i det minste litt ansvarlig for at ting kom ut av kontroll	1.3	1.6
Når jenter blir voldtatt er det ofte fordi måten de sa «nei» på ikke var tydelig nok	1.6	1.8
Det bør ikke regnes som voldtekt hvis en gutt er full og ikke visste hva han gjorde	1.1	1.3
Det er ikke voldtekt hvis begge parter er fulle når det skjer	1.4	1.8
Hvis en jente ikke kjemper imot fysisk kan man ikke si at det var voldtekt	1.1	1.3
Hvis en jente ikke har fysiske merker eller sår etter hendelsen har det trolig ikke skjedd en voldtekt	1.1	1.1
Mange ganger når jenter sier de er blitt voldtatt, har de først villet ha sex og så angret på det etterpå	2.1	2.6
Mange ganger har jenter som påstår de er blitt voldtatt bare emosjonelle problemer	1.3	1.9

Guttene har et høyere gjennomsnitt enn jenter på tvers av påstandene. Mens gjennomsnittet for jentene ligger på 1.3, er det for guttene 1.7. Voldtektsmyten som fikk mest aksept var «*Mange ganger når jenter sier de er blitt voldtatt, har de først ville ha sex og så angret på det etterpå*», hvor gjennomsnittet blant guttene var 2.6, og 2.1 blant jentene. Selv om de generelle resultatene indikerer at ungdommene i utvalget overveiende viser lav aksept for voldtektsmyter, ser det ut til at gutter aksepterer disse mytene i høyere grad enn hva jentene gjør. I tabell 14 fremstilles gjennomsnittet for ungdommer med og uten en forelder med høyere utdanning.

Tabell 14

Gjennomsnitt for utbredelsen av voldtektsmyter blant ungdommer med og uten en forelder med høyere utdanning på IRMA.

Voldtektsmyter	Gjennomsnitt for forelder med høyere utdanning	Gjennomsnitt for forelder uten høyere utdanning
Hvis en jente blir voldtatt mens hun er full er hun i det minste litt ansvarlig for at ting kom ut av kontroll	1.4	1.5
Når jenter blir voldtatt er det ofte fordi måten de sa «nei» på ikke var tydelig nok	1.7	1.5
Det bør ikke regnes som voldtekt hvis en gutt er full og ikke visste hva han gjorde	1.2	1.3
Det er ikke voldtekt hvis begge parter er fulle når det skjer	1.5	1.6
Hvis en jente ikke kjemper imot fysisk kan man ikke si at det var voldtekt	1.2	1.4
Hvis en jente ikke har fysiske merker eller sår etter hendelsen har det trolig ikke skjedd en voldtekt	1.1	1.4
Mange ganger når jenter sier de er blitt voldtatt, har de først villet ha sex og så angret på det etterpå	2.3	2.3
Mange ganger har jenter som påstår de er blitt voldtatt bare emosjonelle problemer	1.5	1.8

Tabell 14 viser minimale forskjeller i gjennomsnittlig aksept for voldtektsmyter blant ungdommer med og uten en forelder med høyere utdanning. De påstandene hvor forskjellen mellom gruppene er mest markant, er «*Hvis en jente ikke har fysiske merker eller sår etter hendelsen har det trolig ikke skjedd en voldtekt*» og «*Mange ganger har jenter som påstår de er blitt voldtatt bare emosjonelle problemer*». For å utforske sammenhengen mellom kjønn og foreldrenes utdanningsnivå i forhold til aksept av voldtektsmyter, vil disse variablene bli inkludert i regresjonsanalyser i neste avsnitt.

5.6.2 Regresjoner av aksept for voldtektsmyter basert på kjønn og foreldrenes utdanningsnivå

Hypotesen som omhandler sammenhengen mellom kjønn og aksept for voldtektsmyter refererer til H4: *Gutter aksepterer voldtektsmyter i større grad enn jenter*. For å undersøke denne hypotesen, har jeg inkludert kjønn som en uavhengig variabel i en enkel OLS-regresjon med en justering for klyngerobuste standardfeil. Dette gjør at jeg kan ta hensyn til eventuelle «klyngeeffekter», siden elever fra samme skoler eller klasser kan ha lignende evalueringer i forhold til andre grupper. Den avhengige variabelen «IRMA» er representert ved den totale skåren på voldtektsmyter gjennom alle kategoriene, hvor høyere skår indikerer større aksept for voldtektsmyter. Kjønn er kodet 0 for gutter og 1 for jenter.

Tabell 15

Regresjon av aksept for voldtektsmyter og kjønn.

IRMA	Koef.	St.Err.	t-verdi	p-verdi	[95% Konf	Intervall]	Sig
Kjønn	-2.194	.585	-3.75	0	-3.35	-1.039	***
Konstantledd	13.081	.492	26.58	0	12.11	14.052	***
Gj.snitt avhengig var	11.836		SD avhengig var		3.795		
R-squared	0.082		Antall obs		513		
F-test	14.049		Prob > F		0.000		
Akaike crit. (AIC)	2783.042		Bayesian crit. (BIC)		2791.523		

*** $p < .01$, ** $p < .05$, * $p < .1$

I Tabell 15 viser koeffisienten for kjønn -2.194, og denne er signifikant på 0.001 nivå. Dette tyder på at jentene i utvalget har en gjennomsnittsskår som er 2.2 poeng lavere på IRMA-målet sammenlignet med guttene. Konstantleddet viser at gjennomsnittsverdien for den totale skåren for guttene er på 13.1 poeng¹⁴. Resultatene er i samsvar med interaksjonsmodellene i del 1, og tyder på at gutter aksepterer voldtektsmyter i større grad enn jenter. R-squared verdien på 0.082 indikerer at 8% av variasjonen i IRMA kan forklares av kjønn. For å undersøke om foreldrenes utdanningsnivå har en sammenheng med høyere skår på IRMA, inkluderes denne variabelen i tabell 16. Sammenhengen mellom foreldrenes utdanningsnivå og aksept for voldtektsmyter uttrykkes ved H5: *Ungdommer uten en forelder med høyere utdanning uttrykker større grad av aksept for voldtektsmyter.*

Tabell 16

Regresjon av aksept for voldtektsmyter og foreldrenes utdanningsnivå.

IRMAtotal	Koef.	St.Err.	t-verdi	p-verdi	[95% Konf	Intervall]	Sig
Foreldre høyere utd	-.582	1.025	-0.57	.571	-2.605	1.441	
Konstantledd	12.35	.979	12.61	0	10.417	14.283	***
Gj.snitt avhengig var	11.836		SD avhengig var		3.795		
R-squared	0.002		Antall obs		513		
F-test	0.322		Prob > F		0.571		
Akaike crit. (AIC)	2825.830		Bayesian crit. (BIC)		2834.311		

*** $p < .01$, ** $p < .05$, * $p < .1$

På lik linje med foreldrenes utdanningsnivå som interaksjonsledd, tyder ikke resultatene på at ungdommer med foreldre med høyere utdanning aksepterer voldtektsmyter i større grad enn ungdommer uten foreldre med høyere utdanning. Som tidligere nevnt er fordelingen på denne variabelen svært skjev. I tillegg har jeg begrenset med statistisk styrke i et lite utvalg og med lav variasjon i evalueringene. Jeg kan derfor ikke konkludere med at ikke-signifikante funn

¹⁴ Mulig totalskår på IRMA er 40 poeng.

betyr at det ikke er forskjeller for ungdommer med og uten foreldre med høyere utdanning. I neste avsnitt vil jeg utforske sammenhengen mellom aksept for voldtektsmyter og holdningsmålene ambivalent sjåvinisme rettet mot både kvinner og menn.

5.6.3 Sammenhengen mellom aksept for voldtektsmyter og ambivalent sjåvinisme

I denne delen vil jeg først presentere deskriptive analyser på fiendtlig og velvillig sjåvinisme mot kvinner og menn. Deretter følger en regresjonsanalyse som undersøker aksept for voldtektsmyter i forhold til ambivalent sjåvinisme mot kvinner og menn, og deretter spesifikt i forhold til fiendtlig og velvillig sjåvinisme.

Følgende hypoteser undersøkes:

H6: Ambivalent sjåvinisme er assosiert med høyere grad av aksept for voldtektsmyter.

H7: Fiendtlig sjåvinisme mot kvinner har en sterkere sammenheng med økt aksept for voldtektsmyter enn velvillig sjåvinisme.

H8: Fiendtlig sjåvinisme mot menn er assosiert med lavere grad av aksept for voldtektsmyter.

Tabell 17

Prosentvis frekvensfordeling på Ambivalence Sexism Inventory (ASI).

Ambivalent sjåvinisme mot kvinner	Svært uenig						Svært enig
Gjennomsnitt: 1.5	0	1	2	3	4	5	
Fiendtlighet							
Mange kvinner ønsker fordeler, f.eks. kjønnskvoltering som favoriserer dem fremfor menn, og kaller det for "likestilling"	25%	12%	15%	22%	15%	11%	
De fleste kvinner tolker uskyldige bemerkninger eller handlinger som kjønnsdiskriminerende	11%	30%	25%	18%	10%	6%	
Kvinner prøver å oppnå makt ved å få kontroll over menn	37%	26%	18%	11%	4%	4%	
Når kvinner taper i en rettferdig konkurranse med menn påstår de å ha blitt diskriminert	35%	24%	21%	11%	6%	2%	
Velvillighet							
Samme hvor dyktig en mann er, er han ikke en fullstendig person uten at han er elsket av en kvinne	66%	13%	6%	7%	4%	4%	
Kvinner burde vernes om og beskyttes av menn	33%	23%	12%	13%	9%	11%	
Enhver mann bør ha en kvinne han beundrer	51%	15%	12%	10%	6%	6%	
Menn bør være villige til å ofre helsen sin for å kunne forsørge kvinnen i sitt liv	53%	13%	10%	8%	7%	9%	

Målet på ambivalent sjåvinisme mot kvinner viser større variasjon i svarene enn det som ble observert for voldtektsmyter. For eksempel viser påstanden «*Mange kvinner ønsker fordeler,*

f.eks. *kjønnskvoltering som favoriserer dem fremfor menn, og kaller det for "likestilling"*» betydelig variasjon med 22% av respondentene som har svart 3 og 15% som har svart 4 på skalaen. Tilsvarende er det 18% som sier seg mer enige enn uenige i påstanden «*De fleste kvinner tolker uskyldige bemerkninger eller handlinger som kjønnsdiskriminerende*». Ungdommene uttrykker høyere grad av fiendtlighet enn velvillighet på ASI-målet. De svarer i gjennomsnitt 1.7 på fiendtlighet mot kvinner, og 1.3 på velvillighet. Guttene svarer i gjennomsnitt 2.1 på tvers av påstandene, mens jentene svarer 1.1. Selv om kjønnsforskjellene ikke er direkte illustrert her, er de tatt i betraktning i regresjonsanalysen presentert i tabell 21. Her utforsker jeg hvordan kjønnsforskjellene kan påvirke sammenhengen mellom ambivalent sjåvinisme og aksept for voldtektsmyter.

Tabell 18

Prosentvis frekvensfordeling på Ambivalence Toward Men Inventory (AMI).

Ambivalent sjåvinisme mot menn	Svært uenig						Svært enig
	0	1	2	3	4	5	
Gjennomsnitt: 1							
Fiendtlighet							
Når menn "hjelper" kvinner er det oftest for å bevise at de er bedre enn dem	54%	26%	14%	3%	3%	0.6%	
De fleste menn snakker om at de er for likestilling, men takler ikke å ha en kvinne som er likestilt	26%	25%	23%	13%	8%	5%	
I bunn og grunn er de fleste menn egentlig bare barn	47%	25%	9%	8%	6%	4%	
Når de er i posisjon til det vil de fleste menn trakassere kvinner seksuelt, om så bare på mindre åpenlyse måter	44%	31%	13%	6%	5%	0%	
Velvillighet							
Selv om begge parter i et parforhold er i arbeid, bør kvinnen være mer oppmerksom på å ta vare på mannen sin hjemme	68%	13%	8%	4%	4%	2%	
Enhver kvinne trenger en mannlig partner som beskytter henne	68%	14%	6%	5%	4%	4%	
En kvinne vil aldri være tilfreds i livet hvis hun ikke har et forpliktende, langvarig forhold til en mann	68%	18%	7%	4%	2%	2%	
Enhver kvinne burde ha en mann hun beundrer	57%	19%	6%	9%	4%	5%	

Fordelingen av ungdommenes svar på målet for ambivalent sjåvinisme mot menn, indikerer at mange er uenige i de fleste påstandene, både for fiendtlig og velvillig sjåvinisme. Den mest fremtredende påstanden ungdommene var mest enige i er: «*De fleste menn snakker om at de er for likestilling, men takler ikke å ha en kvinne som er likestilt*». Her svarte 23% av ungdommene 2 på skalaen. Det er likevel nærmere en uenighet enn en enighet i påstanden. Gjennomsnittsskårene viser en liten skjevhet med 1.1 for fiendtlig sjåvinisme og 1.0 for velvillig sjåvinisme mot menn. På tvers av påstandene svarer guttene i gjennomsnitt 0.8, og jentene svarer i gjennomsnitt 1.1. I den følgende regresjonsanalysen vil jeg utforske hypotese

H6, som undersøker om ambivalent sjåvinisme mot både kvinner og menn er assosiert med høyere grad av aksept for voldtektsmyter.

Tabell 19 inkluderer ambivalent sjåvinisme mot kvinner og menn samlet. Som nevnt i metodekapittelet, er det viktig å påpeke at skalaene i indeksene er forskjellige i betydningen av resultatene. Ambivalent sjåvinisme mot kvinner (ASI) og mot menn (AMI) inneholder en skala fra 0-5, hvor 0 = «Svært uenig», og 5 = «Svært enig». IRMA inneholder en skala fra 1-5 med samme verdier. H6 refererer til sammenhengen mellom ambivalent sjåvinisme samlet og aksept for voldtektsmyter.

Tabell 19

Regresjon av aksept for voldtektsmyter og ambivalent sjåvinisme samlet.

IRMA	Koef.	St.Err.	t-verdi	p-verdi	[95% Konf	Intervall]	Sig
ASI	.139	.038	3.68	0	.064	.213	***
AMI	.158	.075	2.10	.037	.009	.306	**
Kjønn	-1.411	.633	-2.23	.027	-2.66	-.162	**
Foreldre høyere utd	.744	.906	0.82	.413	-1.045	2.533	
Konstantledd	9.149	1.114	8.22	0	6.95	11.347	***
Gj.snitt avhengig var	11.836		SD avhengig var		3.795		
R-squared	0.295		Antall obs		513		
F-test	18.372		Prob > F		0.000		
Akaike crit. (AIC)	2654.061		Bayesian crit. (BIC)		2675.262		

*** $p < .01$, ** $p < .05$, * $p < .1$

I Tabell 19 presenteres koeffisientene for ambivalent sjåvinisme rettet mot kvinner (ASI) og menn (AMI) i sammenheng med IRMA-skåren, kontrollert for kjønn og foreldrenes utdanningsnivå. Resultatene indikerer at én enhets økning i totalskåren for ambivalent sjåvinisme mot kvinner (ASI), forventes å medføre en gjennomsnittlig økning på 0.1 poeng i totalskåren for voldtektsmyter (IRMA). Denne koeffisienten er signifikant med en p-verdi på 0.001. På samme måte observeres en tilsvarende sammenheng for ambivalent sjåvinisme mot menn, der en økning på én enhet i AMI-skåren forventes å føre til en økning på 0.2 poeng i IRMA-skåren. Koeffisienten for AMI er også signifikant, med en p-verdi på 0.05.

Sammenlignet med tabell 15, hvor kjønn alene forklarte omtrent 8% av variasjonen i IRMA, indikerer R-squared verdien i denne tabellen at de inkluderte variablene forklarer omtrent 30% av variasjonen i totalskåren for voldtektsmyter. Dette tyder på at ambivalent sjåvinisme spiller en vesentlig rolle i å forklare holdninger til voldtektsmyter. Når ambivalent sjåvinisme legges til i regresjonen forklarer kjønn en mindre andel av variasjonen, noe som kan tyde på at

ambivalent sjåvinisme delvis medierer effekten av kjønn på aksept for voldtektsmyter. Dette kan bety at en del av grunnen til at kjønn påvirket aksept for voldtektsmyter, er fordi kjønn også kan påvirke ambivalente sjåvinistiske holdninger. Dette undersøkes nærmere i interaksjonstabellen presentert i tabell 21.

Resultatene støtter hypotese H6, og indikerer en positiv sammenheng mellom ambivalent sjåvinisme mot kvinner og menn og høyere aksept for voldtektsmyter. Videre vil den påfølgende regresjonsanalysen skille mellom assosiasjonen mellom fiendtlig sjåvinisme og aksept for voldtektsmyter, samt velvillig sjåvinisme og aksept for voldtektsmyter, ved å inkludere totalskårer for begge former for sjåvinisme rettet mot både kvinner og menn. Dette vil gi ytterligere innsikt i sammenhengen mellom sjåvinisme og voldtektsmyter.

5.6.4 Aksept for voldtektsmyter og fiendtlig og velvillig sjåvinisme

I tabell 20 presenteres forskjellen mellom fiendtlig og velvillig sjåvinisme rettet mot både kvinner og menn når det gjelder aksept for voldtektsmyter. Vi tester to hypoteser: H7, som forventer at fiendtlig sjåvinisme mot kvinner har en sterkere sammenheng med økt aksept for voldtektsmyter enn velvillig sjåvinisme, og H8, som forventer at fiendtlig sjåvinisme mot menn er assosiert med lavere grad av aksept for voldtektsmyter.

Tabell 20

Regresjon av aksept for voldtektsmyter og fiendtlig og velvillig sjåvinisme mot kvinner og menn.

IRMA	Koef.	St.Err.	t-verdi	p-verdi	[95% Konf	Intervall]	Sig
Fiendtlig sjåvinisme K	.313	.067	4.70	0	.182	.444	***
Velvillig sjåvinisme K	-.107	.087	-1.23	.219	-.278	.064	
Fiendtlig sjåvinisme M	.137	.067	2.04	.043	.005	.27	**
Velvillig sjåvinisme M	.333	.122	2.72	.007	.091	.575	***
Kjønn	-1.026	.598	-1.72	.088	-2.207	.155	*
Foreldre høyere utd.	1.089	.849	1.28	.201	-.587	2.765	
Konstantledd	8.236	1.041	7.91	0	6.182	10.29	***
Gj.snitt avhengig var	11.836		SD avhengig var		3.795		
R-squared	0.358		Antall obs		513		
F-test	14.861		Prob > F		0.000		
Akaike crit. (AIC)	2609.616		Bayesian crit. (BIC)		2639.298		

*** $p < .01$, ** $p < .05$, * $p < .1$

Resultatene viser at en enhets økning i totalskåren på fiendtlig sjåvinisme mot kvinner, forventes å resultere i en gjennomsnittlig økning på 0.3 på IRMA-skåren. Koeffisienten er

signifikant på 0.001-nivå. Koeffisienten for velvillig sjåvinisme mot kvinner indikerer imidlertid at det ikke er noen signifikant sammenheng mellom velvillig sjåvinisme og aksept for voldtektsmyter. Dette støtter H7 om at fiendtlig sjåvinisme har en sterkere sammenheng med økt aksept for voldtektsmyter sammenlignet med velvillig sjåvinisme. Når det kommer til fiendtlig sjåvinisme rettet mot menn, viser koeffisienten at denne variabelen er assosiert med en positiv økning i IRMA-skåren, fremfor en negativ sammenheng som forventet. Funnet er signifikant på 10%-nivå. Dette betyr at for hver enhets økning i denne variabelen, øker den totale skåren på IRMA med 0.1 i gjennomsnitt. I motsetning til velvillig sjåvinisme mot kvinner, er velvillig sjåvinisme mot menn assosiert med høyere aksept for voldtektsmyter. Dette indikerer at for hver enhets økning i den totale skåren i påstander som «*Enhver kvinne trenger en mannlig partner som beskytter henne*», øker skåren på målet for voldtektsmyter med 0.3 i gjennomsnitt.

I sammenheng med H6, som forventer at ambivalent sjåvinisme predikerer høyere aksept for voldtektsmyter, indikerer resultatene at dette gjelder for fiendtlig sjåvinisme mot kvinner og både fiendtlig og velvillig sjåvinisme rettet mot menn. For å undersøke om effekten av fiendtlig og velvillig sjåvinisme mot både kvinner og menn på aksept for voldtektsmyter varierer etter kjønn, inkluderes kjønn som interaksjonsledd i regresjonen nedenfor.

Tabell 21

Regresjon av aksept for voldtektsmyter og fiendtlig og velvillig sjåvinisme mot kvinner og menn, med kjønn som interaksjonsledd.

IRMA	Koef.	St.Err.	t-verdi	p-verdi	[95% Konf	Intervall]	Sig
Fiendtlig sjåvinisme K	.336	.114	2.95	.004	.111	.56	***
Velvillig sjåvinisme K	-.087	.111	-0.78	.434	-.306	.132	
Fiendtlig sjåvinisme M	.298	.148	2.01	.046	.005	.59	**
Velvillig sjåvinisme M	.25	.15	1.67	.098	-.046	.546	*
Fiendtlig kvinner*kjønn	-.059	.136	-0.43	.665	-.327	.209	
Velvillig kvinner*kjønn	-.107	.213	-0.50	.616	-.527	.313	
Fiendtlig menn*kjønn	-.215	.165	-1.31	.193	-.541	.11	
Velvillig menn*kjønn	.2	.273	0.73	.464	-.338	.739	
Kjønn	-.078	.777	-0.10	.92	-1.612	1.456	
Foreldre høyere utd.	.867	.881	0.98	.326	-.871	2.605	
Konstantledd	8.01	1.057	7.58	0	5.924	10.096	***
Gj.snitt avhengig var	11.836		SD avhengig var	3.795			
R-squared	0.371		Antall obs	513			
F-test	11.967		Prob > F	0.000			
Akaïke crit. (AIC)	2607.641		Bayesian crit. (BIC)	2654.284			

*** $p < .01$, ** $p < .05$, * $p < .1$

I Tabell 21 presenteres først koeffisientene som viser effekten av fiendtlig og velvillig sjåvinisme rettet mot kvinner og menn for guttene i utvalget. De påfølgende fire koeffisientene representerer kjønn som interaksjonsledd. Som vi ser, er ingen av interaksjonsleddene signifikante. Dette indikerer at effekten av fiendtlig og velvillig sjåvinisme mot kvinner og menn på aksept for voldtektsmyter, ikke varierer signifikant mellom guttene og jentene i utvalget. Det er igjen viktig å påpeke utfordringene knyttet til en estimering av interaksjonseffekter i et lite utvalg og med lite variasjon i evalueringene. Jeg kan derfor ikke konkludere med nullfunn, som betyr at det fortsatt kan være forskjeller mellom jenter og gutter i denne sammenhengen.

5.6.5 Oppsummering av resultatene

I denne delen av analysen har jeg utforsket hvor utbredt aksept for voldtektsmyter er blant ungdommene, eventuelle variasjoner basert på kjønn og foreldrenes utdanningsnivå, samt hvorvidt ambivalent sjåvinisme kan forklare noe av denne aksepten. Generelt hadde ungdommene en lav aksept for voldtektsmyter med et gjennomsnitt på 1.5 på IRMA-målet. Den mest aksepterte påstanden var knyttet til ideen om at jenter lyver om voldtekt etter å ha angret på en seksuell handling, med 25% av ungdommene som svarte 3 på skalaen. Gutter aksept for voldtektsmyter var konsekvent høyere enn jentenes, reflektert i alle åtte påstandene. Videre viste regresjonsanalysene at gutter generelt har en høyere aksept for voldtektsmyter, selv når det tas hensyn til de ulike formene for sjåvinisme¹⁵. Foreldrenes utdanningsnivå viste ingen signifikant sammenheng med aksept for voldtektsmyter i noen av regresjonene. Analysene viser en sammenheng mellom aksept for voldtektsmyter og ambivalent sjåvinisme. I skillet mellom fiendtlig og velvillig sjåvinisme, var fiendtlig sjåvinisme mot kvinner og menn, samt velvillig sjåvinisme mot menn, assosiert med høyere aksept for voldtektsmyter.

¹⁵ Med unntak av regresjonen med kjønn som interaksjonsledd på fiendtlig og velvillig sjåvinisme rettet mot kvinner og menn.

5.7 Vignetteevalueringene, bakgrunnsvariabler, IRMA, ASI og AMI

Som en avslutning på analysekapittelet vil jeg presentere en analyse som robustsjekker forventningen om at økt aksept for voldtektsmyter og ambivalent sjåvinisme i de standardiserte målene, er assosiert med lavere vurderinger på voldtektens alvorlighetsgrad og definisjon, samt høyere vurderinger av skyld på offeret. Regresjonen er basert på «random intercept»-modellen.

Tabell 22

Regresjon med random intercept, som ser på sammenhengen mellom aksept for voldtektsmyter på IRMA, fiendtlig sjåvinisme mot kvinner og menn, kjønn, foreldrenes utdanningsnivå, og vignetteevalueringene på voldtektens alvorlighetsgrad, definisjon og skyld på offer på tvers av dimensjoner.

	(1)	(2)	(3)
	Alvorlighetsgrad	Definisjon	Skyld
IRMA	-0.0505* (0.0234)	-0.101* (0.0291)	0.216* (0.0310)
Fiendtlig sjåvinisme mot kvinner	-0.0174 (0.0204)	-0.0215 (0.0253)	0.0133 (0.0270)
Velvillig sjåvinisme mot kvinner	0.00414 (0.0221)	0.0147 (0.0275)	-0.00134 (0.0292)
Fiendtlig sjåvinisme mot menn	0.0121 (0.0228)	0.0159 (0.0284)	-0.0138 (0.0302)
Velvillig sjåvinisme mot menn	-0.0878* (0.0272)	-0.130* (0.0338)	0.106* (0.0359)
Kjønn	-0.0510 (0.203)	-0.243 (0.253)	-0.351 (0.269)
Foreldrenes utdanningsnivå	-0.250 (0.243)	-0.349 (0.302)	0.0918 (0.321)
Konstantledd	10.32* (0.392)	10.96* (0.487)	-1.390* (0.518)
Observasjoner	512	512	510
R-squared			
Standardfeil i parentes			
+ p<0.10, * p<0.05			

Tabell 22 viser hvordan svarene på de standardiserte målene for voldtektsmyter og ambivalent sjåvinisme har en sammenheng med vignetteevalueringene. Koeffisienten for IRMA viser en negativ sammenheng med evalueringene av voldtektsvignettens alvorlighetsgrad. Det betyr at for hver enhets økning i totalskåren for voldtektsmyter, reduseres den gjennomsnittlige vurderingen av voldtektsvignettens alvorlighetsgrad med 0.05 poeng. Vi ser samme trend når det kommer til hvordan ungdommene definerer vignettene som en voldtekt. Når totalskåren i IRMA øker med én enhet, reduseres evalueringene av definisjonen av voldtektsvignetten med 0.1 i gjennomsnitt. Når det gjelder fordelingen av skyld på offeret, viser resultatene at ungdommene tilskriver offeret skyld i gjennomsnitt 0.2 poeng høyere på evalueringsskalaen når totalskåren i IRMA øker med en enhet. Høyere skår på aksept for voldtektsmyter i IRMA

er altså assosiert med at ungdommene anser voldtekten som mindre alvorlig, i mindre grad som en voldtekt, og tilskriver offeret mer skyld.

For ambivalent sjåvinisme viser resultatene at en enhets økning i totalskåren på velvillig sjåvinisme mot menn, er assosiert med en lavere skår på voldtektens alvorlighetsgrad og definisjon, med henholdsvis 0.09 og 0.1 i gjennomsnitt. Tilsvarende vil ungdommene tilskrive offeret i gjennomsnitt 0.1 poeng mer skyld på evalueringsskalaen dersom skåren på velvillig sjåvinisme mot menn øker med en enhet. De andre formene for ambivalent sjåvinisme er ikke signifikant assosiert med lavere skår på voldtektens alvorlighetsgrad og definisjon og høyere skår på tildelingen av skyld på offeret. Koeffisientene for foreldrenes utdanningsnivå og kjønn er ikke signifikante i denne analysen. Dette tyder på at de andre inkluderte variablene forklarer variasjonen i vignetteevalueringene i større grad.

6.0 Diskusjon

6.1 Innledning

I dette kapittelet diskuterer jeg hovedfunnene i masteroppgaven. Innledningsvis presenteres de mest fremtredende resultatene, og hvordan disse ses i sammenheng med tidligere studier. Deretter gir jeg forlag til mulige tolkninger av resultatene, før jeg diskuterer begrensninger ved masteroppgaven. Til slutt gir jeg forslag til mulige retninger for videre forskning på feltet innenfor voldtektsmyter.

6.2 Hovedfunn fra eksperimentet

I første del av analysen har jeg undersøkt i hvilken grad kjente elementer innenfor voldtektsmyter påvirket ungdommenes evalueringer av voldtektens alvorlighetsgrad, definisjon og grad av skyld tildelt offeret. Resultatene av evalueringene av voldtektsvignettene har avdekket flere betydningsfulle funn. For det første viste resultatene at ungdommene vurderte voldtekten som mindre alvorlig når gjerningspersonen og offeret er gode venner. Tidligere studier tyder på at man tildeler offeret større grad av skyld når gjerningspersonen og offeret kjenner hverandre (Persson og Dhingra, 2022a). Mine resultater viste imidlertid at dette var knyttet til at ungdommene i større grad trivialiserte alvorlighetsgraden av voldtekten. Denne sammenhengen var ikke tilstede når gjerningspersonen og offeret er bekjente. For det andre vurderte ungdommene voldtekten som mindre alvorlig når gjerningspersonen er veldig full. Graden av alkohol (gjerningsperson som brisen) hadde ikke en signifikant effekt. Selv om dette aspektet hovedsakelig har blitt knyttet til spørsmål om skyld på gjerningspersonen, valgte jeg å utforske sammenhengen med vurderingene av voldtektens alvorlighetsgrad og definisjon. Effekten av gjerningspersonens alkoholpåvirkning var imidlertid ikke signifikant på ungdommenes definisjon av voldtekten. Videre viste resultatene at ungdommene tildelte offeret mindre skyld når hun gjør fysisk motstand. Dette resultatet er i samsvar med tidligere forskning (Gravelin, Biernat og Bucher, 2019).

6.2.1 Kjønnforskjeller i vignettevalueringene

I regresjonen som kun inkluderte vignettvariablene, var ingen av dimensjonene signifikante når det gjaldt vurderingen av definisjonen av voldtekten. Når kjønn ble tatt i betraktning i

interaksjonstabellen, ble det imidlertid avdekket at gutter vurderte vignetten i mindre grad som en voldtekt når gjerningspersonen og offeret er gode venner. Et overraskende funn var knyttet til gjerningspersonens bruk av verbal vold. Resultatene indikerte at gutter vurderte voldtekten som mindre alvorlig når gjerningspersonen bruker verbal vold, ved å be offeret om å være stille, sammenlignet med situasjoner der det ikke er verbal vold involvert. Dette aspektet er imidlertid ikke knyttet til økt aksept for voldtektsmyter i litteraturen, men er likevel et interessant funn. Guttene tildelte også offeret mer skyld enn jentene på tvers av voldtektsvignettene og tildelte mindre skyld hvis offeret gjør fysisk motstand sammenlignet med å fryse i situasjonen.

6.2.2 Foreldrenes utdanningsnivå i vignetteevalueringene

Selv om jeg hadde en forventning om at ungdommer med minst én forelder med høyere utdanning fra universitet eller høyskole skulle uttrykke større aksept for voldtektsmyter, viste hovedeffekten av foreldrenes utdanningsnivå ingen signifikant sammenheng med økt aksept for voldtektsmyter på tvers av voldtektsvignettene. I interaksjonstabellene viste resultatene at ungdommer med en forelder med høyere utdanning vurderte voldtekten som mindre alvorlig når gjerningspersonen er brisen og veldig full. Tilsvarende tildelte ungdommer med en forelder med høyere utdanning offeret mindre skyld når offeret er beskrevet som veldig full, og når gjerningspersonen er beskrevet som veldig full. Disse funnene gir ikke støtte til H5, som antydte at ungdommer uten foreldre med høyere utdanning ville akseptere voldtektsmyter i større grad.

6.3 Hovedfunn fra del 2

I del 2 av analysen, undersøkte jeg andre del av den overordnede problemstillingen som omhandlet utbredelsen av aksept for voldtektsmyter, eventuelle kjønnsforskjeller, påvirkning av foreldrenes utdanningsnivå og sammenhengen mellom aksept for voldtektsmyter og ambivalent sjåvinisme. For å undersøke disse spørsmålene brukte jeg Bendixen og Kennair (2017) sitt forkortede mål for voldtektsmyter (IRMA). Resultatene indikerte at det generelt var lav aksept for voldtektsmyter blant ungdommene i utvalget, med et gjennomsnitt på 1.5 på tvers av kategoriene. Påstandene som ungdommene var mest enige i tilhørte kategoriene «Hun ba om det» med påstanden: «*Når jenter blir voldtatt er det ofte fordi måten de sa «nei» på ikke var tydelig nok*», hvor gjennomsnittsskåren var 1.7, og kategorien «Hun løy» med påstanden: «*Mange ganger når jenter sier de er blitt voldtatt, har de først villet ha sex og så angret på det etterpå*», hvor gjennomsnittsskåren var 2.3.

6.3.1 Kjønnforskjeller og foreldrenes utdanningsnivå

Som observert i evalueringen av vignettene, bekrefter resultatene fra del 2 at gutter uttrykker større aksept for voldtektsmyter enn jenter. Guttene hadde høyere gjennomsnittlige poengsummer på alle påstandene i IRMA, og regresjonsanalysene støtter denne trenden. Dette er i tråd med tidligere forskning (Anderson, Cooper og Okamura, 1997; Bendixen, Henriksen og Nøstdahl, 2014; Suarez og Gadalla, 2010; Gravelin, Biernat og Bucher, 2019).

Tidligere studier indikerer at personer med lavere sosioøkonomisk status, som ofte er definert som lavere utdanning, uttrykker en høyere grad av aksept for voldtektsmyter (Anderson, Cooper og Okamura, 1997; Suarez og Gadalla, 2010; Bendixen, Henriksen og Nøstdahl, 2014). Resultatene fra denne studien viste imidlertid ikke en slik sammenheng. I likhet med funnene fra eksperimentet, tyder resultatene på at ungdommer uten foreldre med høyere utdanning ikke nødvendigvis aksepterer voldtektsmyter i større grad.

6.3.2 Ambivalent sjåvinisme og aksept for voldtektsmyter

Analysene viste en sammenheng mellom ambivalent sjåvinisme rettet mot både kvinner og menn, og aksept for voldtektsmyter. I oppdelingen mellom fiendtlig og velvillig sjåvinisme, viste resultatene at fiendtlig sjåvinisme mot kvinner og velvillig sjåvinisme mot menn var assosiert med økt aksept for voldtektsmyter. Velvillig sjåvinisme mot kvinner viste imidlertid ikke en sammenheng med aksept for voldtektsmyter. Disse funnene støtter tidligere forskning som har funnet en sterkere sammenheng mellom fiendtlig sjåvinisme mot kvinner og aksept for voldtektsmyter, sammenlignet med velvillig sjåvinisme mot kvinner (Persson og Dhingra, 2022a). I motsetning til forventningene basert på Chapleau, Oswald og Russel (2007) sin studie, viste ikke resultatene at fiendtlig sjåvinisme mot menn var assosiert med lavere aksept for voldtektsmyter. Tvert imot indikerte funnene at fiendtlig sjåvinisme mot menn var knyttet til en høyere aksept for slike myter.

6.4 Vignetteevalueringer, bakgrunnsvariabler, IRMA og ambivalent sjåvinisme

Som en avslutning på analysekapittelet, gjennomførte jeg en kvalitetssikring av den forventede sammenhengen mellom høyere skår på IRMA og evalueringene på tvers av dimensjoner i voldtektsvignetten. Resultatene bekreftet at ungdommene med høyere skår på IRMA også

vurderte voldtekten som mindre alvorlig, var mindre tilbøyelige til å definere hendelsen som en voldtekt og tildelte offeret mer skyld.

Når det gjelder forholdet mellom vignetteevalueringene og ambivalent sjåvinisme, indikerte resultatene at en høyere skår på velvillig sjåvinisme var assosiert med høyere vurderinger av alvorlighetsgraden av voldtekten, definisjonen av hendelsen som en voldtekt, og graden av skyld tilskrevet offeret i en voldtektsituasjon. De andre aspektene av sjåvinisme viste ingen sammenheng med vignetteevalueringene. Denne analysen bidrar til å underbygge hvordan inkluderingen av voldtektsvignetter med variabler som alvorlighetsgrad, definisjon og skyld, som utfallsvariabler i eksperimentet, korrelerer med IRMA som et standardisert mål på aksept for voldtektsmyter.

6.5 Diskusjon av resultatene

6.5.1 Relasjonen mellom gjerningsperson og offer

Voldtektsmyter relatert til relasjonen mellom gjerningsperson og offer er et viktig område å studere nærmere, ettersom de fleste rapporterte voldtektene faktisk skjer innenfor kjente relasjoner (Dale mfl., 2023). Resultatene viser at ungdommene vurderer voldtekten som mindre alvorlig dersom gjerningsperson og offer er gode venner, sammenlignet med når de er fremmede. En mulig forklaring på dette kan være at ungdom har stereotypiske oppfatninger av hva som utgjør en «ekte» voldtekt. Dette kan føre til at voldtekt begått av en fremmed gjerningsperson betraktes som normen, og derfor blir ansett som mer «legitimt». Kvinner som kjenner gjerningspersonen kan derfor oppfattes som avvik fra denne normen (Persson og Dhingra, 2022a, s. 804). Guttene i utvalget vurderte voldtektsvignetten i mindre grad som en voldtekt når relasjonen mellom gjerningspersonen og offeret ble beskrevet som gode venner. Dette kan også knyttes til ønsket om å distansere seg fra ideen om at voldtekt kan skje i nære relasjoner. Aksept for voldtektsmyter er ofte assosiert med stereotypiske oppfatninger om voldtektsofferet og gjerningspersonen som bestemte «typer». Dette antyder at ungdom kan ha tendens til å tro at voldtekt kun skjer med visse typer mennesker, noe som kan føre til at de vurderer voldtekt i en vennskskapsrelasjon som mindre sannsynlig.

6.5.2 Alkohol

Involveringen av alkohol i tilknytning til voldtekt er et vesentlig aspekt i studien av voldtektsmyter blant unge. Statistikken indikerer at omtrent halvparten av seksuelle overgrep involverer alkohol, enten at offeret, gjerningspersonen eller begge har vært påvirket av alkohol før voldtekten (Tutenges, Sandberg og Pedersen, 2020, s. 407).

Resultatene viser at voldtekten blir vurdert som mindre alvorlig når gjerningspersonen er veldig full sammenlignet med edru. Dette kan forklares med en tendens til å unnskyldes gutters atferd når alkohol er involvert. Ungdomstiden innebærer ofte fester og sosiale arrangementer hvor alkohol brukes til eksperimentering og testing av grenser. Det kan også være mer akseptabelt for gutter å utforske grenser i denne sammenhengen enn for jenter (Tokle mfl., 2023). Dette kan føre til at handlinger blir bagatellisert når gjerningspersonen er veldig beruset.

Resultatene fra studien til Fjær, Pedersen og Sandberg (2015) gir viktig innsikt at jenter og gutter kan oppleve ulike forventninger og normer når de navigerer i drikkemiljøer. Det blir tydelig at det eksisterer en seksuell dobbeltmoral, hvor gutter kan delta i seksuelle aktiviteter uten særlige konsekvenser, mens jenter føler behovet for å balansere mellom å unngå å bli stigmatisert som «løs» samtidig som de ikke ønsker å bli oppfattet som «kjedelige». Selv om denne dobbeltmoralen ikke nødvendigvis direkte knyttes opp til ideen om en ukontrollerbar mannlig seksualdrift som teoretisert i litteraturen, gir den et innblikk i hvordan gutters seksuelle handlingsfrihet oppfattes som mer akseptabel enn jentenes. Dette kan bidra til å forklare hvorfor ungdommene i studien vurderer voldtekten som mindre alvorlig, og guttene vurderer det i mindre grad som en voldtekt, når gjerningspersonen er veldig beruset. En aksept for gjerningspersonens atferd på grunn av alkohol kan føre til at man lettere kan unnskyldes handlingene, inkludert en voldtekt, fordi det skjedde i «fylla».

6.5.3 Vold og motstand

Endringene i samfunnets og rettssystemets oppfatning av voldtekt og samtykke, har gjort det relevant å undersøke bruk av vold og motstand nærmere. Ifølge straffeloven inkluderer voldtekt penetrering ved bruk av vold eller truende atferd, eller seksuell omgang med noen som ikke kan motsette seg handlingen (Voldtekt, 2009, § 291). Det er interessant at ingen av ungdommene vurderte voldtekten som mer alvorlig, definerte det i større grad som voldtekt, eller tildelte

offeret mer skyld når gjerningspersonen brukte fysisk vold. Tilsvarende var påstandene i IRMA «*Hvis en jente ikke kjemper imot fysisk kan man ikke si at det var voldtekt*» og «*Hvis en jente ikke har fysiske merker eller sår etter hendelsen har det trolig ikke skjedd en voldtekt*», de som fikk minst aksept blant ungdommene. Dette er i samsvar med studien til Bendixen, Henriksen og Nøstdahl fra 2014. Dette tyder på at unge er klar over at voldtekt ikke nødvendigvis involverer fysisk makt, og at dette er en mer åpenbar voldtektsmyte enn de andre dimensjonene og påstandene.

Når det gjelder gjerningspersonens bruk av verbal vold, som et uttrykk for «truende atferd», viser resultatene at guttene tildeler offeret mer skyld hvis gjerningspersonen ber offeret om å være stille, enn situasjonen som ikke involverer verbal vold. Dette går imot forventningen om at offeret tilskrives mer skyld hvis det ikke brukes fysisk eller verbal vold. En mulig forklaring kan være at guttene forventer at offeret skal reagere eller si noe når gjerningspersonen gir beskjed om å være stille, mens de kanskje ikke har samme forventning når gjerningspersonen ikke gir «muligheten» til at offeret kan si ifra, som når det ikke brukes makt. Dette kan også forklare hvorfor påstanden «*Når jenter blir voldtatt er det fordi måten de sa «nei» på ikke var tydelig nok*» var en av de to påstandene i IRMA som fikk mest aksept blant ungdommene. Selv om dette resultatet ikke knyttes direkte til litteraturen innenfor voldtektsmyter, kan det si noe om en forventning om at offeret skal gjøre aktiv motstand.

I forbindelse med offerets motstand, viser resultatene at offeret tilskrives mindre skyld hvis hun gjør fysisk motstand sammenlignet med å fryse til. De nye bestemmelsene for voldtekt anerkjenner manglende samtykke som tilstrekkelig for påtale. GREVIO (2022) påpeker at det fremdeles er uklarhet rundt tolkningen av bestemmelsen, spesielt når det gjelder definisjonen av samtykke og hvordan samtykke skal formuleres. Dette inkluderer spørsmål om hvorvidt samtykke skal baseres på en «bare ja betyr ja»-modell, eller en «nei betyr nei»-modell. Diskusjonen inkluderer også om loven bør kriminalisere seksuelle aktiviteter med noen som ikke har uttrykt et ønske om det, eller om loven bør legge til grunn en uttrykt motvilje (NOU, 2022: 21, s. 20).

GREVIO fremhever videre at voldtektsbestemmelsen ikke fullt ut tar hensyn til virkeligheten til kvinner som opplever seksuell vold, inkludert situasjoner der de fryser til (2022, s. 53). Dette var et aspekt jeg ønsket å utforske, hvor effekten av å fryse til sammenlignet med fysisk motstand (å kjempe imot) og verbal motstand (å be gjerningspersonen slutte), skapte ulike

vurderinger. Resultatene som viser at ungdommene tilskriver mindre skyld til offeret når hun gjør fysisk motstand, tyder på at det fremdeles eksisterer en forventning om at offeret skal gjøre aktiv motstand. Dette støtter opp under behovet for diskusjoner rundt ulike former for responsreaksjoner i voldtektsituasjoner.

6.5.4 Ambivalent sjåvinisme og aksept for voldtektsmyter

I sammenheng med ambivalent sjåvinisme mot kvinner og menn, viser resultatene at dette er assosiert med høyere aksept for voldtektsmyter. Når det gjelder fiendtlig sjåvinisme mot kvinner, innebærer dette holdninger som nedsetter kvinner og rettferdiggjør mannens makt. Ungdommene i utvalget som uttrykker mer enighet med påstander som «*Mange kvinner ønsker fordeler, f.eks. kjønnskvotering som favoriserer dem fremfor menn, og kaller det for "likestilling"*», og «*De fleste kvinner tolker uskyldige bemerkninger eller handlinger som kjønnsdiskriminerende*», er mindre avvisende til voldtektsmyter. Dette kan delvis skyldes oppfatninger om at både voldtektsmyter og fiendtlig sjåvinisme innebærer en form for kvinners privilegium som går på bekostning av menns rettigheter. I tillegg kan det henge sammen med generell misnøye mot det som noen ser som en «rettferdighetskultur», noe som kan føre til utvikling av fiendtlige holdninger mot kvinner og mindre avvisning av voldtektsmyter. Velvillig sjåvinisme mot kvinner, som innebærer idealisering av kvinner som skal beundres og beskyttes av menn, var ikke assosiert med aksept for voldtektsmyter blant ungdommene.

I relasjon til ambivalent sjåvinisme mot menn, var både fiendtlig og velvillig sjåvinisme positivt assosiert med aksept for voldtektsmyter. Velvillig sjåvinisme mot menn hadde en positiv sammenheng med høyere aksept for voldtektsmyter blant ungdommene. Den velvillige sjåvinismen omfatter en rasjonalisering av mannens dominans gjennom å blant annet tillegge kvinnen ansvaret om å passe på mannen hjemme, og at hun trenger et langvarig forhold til en mann for å være tilfreds i livet. At velvillig sjåvinisme mot menn er signifikant, kan være fordi det er mer knyttet til kvinnens avhengighet til menn, som setter kvinnen i en underdanig rolle mer eksplisitt enn velvillig sjåvinisme mot kvinner. Velvillig sjåvinisme mot menn kan derfor mer direkte knyttes opp mot hva målet på voldtektsmyter illustrerer.

Fiendtlig sjåvinisme rettet mot menn var ikke assosiert med mindre aksept for voldtektsmyter, som var i strid med hypotesen. Dette betyr at en avvisning av mannens makt ved å nedsette mannens posisjon med oppfatninger som «*Når de er i posisjon til det vil de fleste menn trakassere kvinner seksuelt, om så bare på mindre åpenlyse måter*», og «*De fleste menn snakker*

om at de er for likestilling, men takler ikke å ha en kvinne som er likestilt», faktisk assosieres med større aksept for voldtektsmyter. Dette kan indikere at ungdommene har oppfatninger som knytter «voldtektsmenn» til bestemte typer menn som generelt onde mennesker, og at kvinner tillegges ansvar for å være oppmerksomme på og unngå potensielle seksuelle overgrepere.

6.5.5 Kjønnforskjeller

Både eksperimentet og vurderingene i del 2 indikerer at gutter aksepterer voldtektsmyter i større grad enn jenter. Dette kan ha sammenheng med hvordan samfunnet sosialiserer gutter og jenter inn i ulike kjønnsroller. Tradisjonelle maskuline normer kan oppfordre gutter til å se på seksuell «erobring» og dominans som viktige aspekter av deres maskuline identitet. Dette kan føre til at de er mer tilbøyelige til å akseptere voldtektsmyter som støtter opp under slike oppfatninger. Det er også viktig å merke seg at sosialiseringen av gutter og jenter kan påvirke hvordan de oppfatter voldtekt og seksuelle overgrep generelt. Jenter kan være mer oppmerksomme på risikoen for slike hendelser og derfor mer skeptiske til voldtektsmyter, mens gutter kan potensielt undervurdere denne risikoen.

Det er en betydelig andel av voldtekter som begås av menn, og mye av forskningen om voldtektsmyter fokuserer på menn som voldtar kvinner. En mulig forklaring på at gutter er mer tilbøyelige til å akseptere voldtektsmyter, kan også være en måte å distansere seg fra muligheten for at de selv kan havne i slike situasjoner. Ved å opprettholde ideen om at gjerningspersoner er bestemte «typer» av menn, kan de unngå å se seg selv som en del av problemet. I tillegg kan det være et betydelig press blant unge gutter når det gjelder sosiale forventninger om å være «seksuelt aktive» i ungdomsårene (Houtte, 2021). Dette presset kan føre til at de undervurderer risikoen for voldtekt, og at samtykke og grenser derfor kan bli oversett i slike situasjoner. Det er viktig å påpeke at det ikke er tatt høyde for andre seksuelle eller romantiske orienteringer her, og tolkningene er derfor begrenset med hensyn til dette.

6.5.6 Foreldrenes utdanningsnivå

Når det gjelder foreldrenes utdanningsnivå, viser resultatene at det særlig var spørsmålet om skyld som førte til variasjon i evalueringene. Ungdommer uten en forelder med høyere utdanning tildeler betydelig mindre skyld dersom offeret er veldig full sammenlignet med når offeret er edru, sammenlignet med ungdommer med en forelder med høyere utdanning.

Resultatene viser ikke støtte til hypotesen om at de aksepterer voldtektsmyter i større grad, men effekten av dimensjonen gjør at de tilskriver offeret betydelig mindre skyld når hun beskrives som veldig full. Dette kan bety at ungdommer uten foreldre med høyere utdanning er mer kategoriske når det gjelder spørsmål om rett eller galt. En mulig forklaring kan være at familier med høyere sosioøkonomisk status bruker flere ressurser og mer tid på å akkumulere og videreføre *kulturell kapital* (Wilken, 2014, s. 59). Kulturell kapital refererer til verdier og evnen til å uttrykke disse mentalt og sosialt, som blir internalisert gjennom sosialiseringprosesser, primært innad i familien (Bourdieu, 2002). Disse prosessene kan argumenteres for å være mer til stede i familier hvor foreldrene har høyere utdanning. Slike familier kan fremme mer nyanserte og kritiske innvendinger om sosiale fenomener enn de fra andre sosiale grupper, som i familier uten høyere utdanning. Dette kan føre til at ungdommer uten foreldre med høyere utdanning lettere kan ty til kategoriske eller prinsipielle vurderinger, for eksempel å tilskrive offeret mindre skyld når alkohol er involvert.

6.6 «Jenter lyver om voldtekt»

Påstanden som fikk mest aksept i IRMA tar opp et aspekt som ikke ble behandlet i eksperimentet. Dette omhandler ideen om at jenter lyver om å ha blitt voldtatt, noe som faller inn under kategorien om å trivialisere alvorlighetsgraden av voldtekt i litteraturen. Her svarte guttene i gjennomsnitt 2.6, og jentene 2.1 på påstanden «*Mange ganger når jenter sier de er blitt voldtatt, har de først villet ha sex og så angret på det etterpå*». Dette kan tyde på at det er en forventning om at jenter skal delta i seksuelle aktiviteter, noe som kan være i tråd med en mer liberal seksuelt frigjort kultur. Samtidig kan det være mer akseptert eller tillat for gutter å ha «uformell» eller «tilfeldig sex» enn det er for jenter, og at dette kan påvirke oppfatninger om kvinner eller jenter som blir utsatt for voldtekt. Dette kan assosieres med funnene i studien til Fjær, Pedersen og Sandberg (2015), som antyder at det eksisterer en seksuell dobbeltmoral hvor gutter har en større handlingsfrihet når det gjelder seksuelle aktiviteter. På den annen side forsøker jenter å navigere i en kultur som tillater økt seksuell frigjøring, samtidig som det fremdeles finner sterke kulturelle normer som «irettesetter» og «korrigerer» jenters atferd i forbindelse med seksuell aktivitet.

6.7 Lav aksept for voldtektsmyter

Ungdommene viste generelt sett en lav grad av aksept for voldtektsmyter, både basert på resultatene fra del 1 og del 2 av analysekapittelet. Dette samsvarer med den generelle nedadgående trenden i stereotypiske oppfatninger om voldtekt og voldtekts ofre, som har vært observert i vestlige kulturer (McMahon og Farmer, 2011). Denne trenden kan tyde på en faktisk nedgang i slike holdninger, eller den kan skyldes en mer «politisk korrekt» kultur som ikke lenger aksepterer slike holdninger som sosialt akseptable. Det kan også være andre voldtektsmyter blant ungdom i Norge som ikke ble fanget om i denne studien.

Hovedformålet med eksperimentet var å identifisere elementer innenfor voldtektsmyter som kunne skape variasjoner i evalueringer av en voldtektsituasjon. Eksperimentet fokuserte på å beskrive en voldtekt basert på manglende samtykke, som gjenspeiler dagens diskusjoner om hva som utgjør en voldtekt. Det ble ikke tatt stilling til en «bare ja betyr ja»-modell, eller en «nei betyr nei»-modell for samtykke, for å unngå å påvirke oppfatningen av hva samtykke skal være. Definisjonsspørsmålet ble brukt som en utfallsvariabel for å undersøke om voldtektsmytene hadde en effekt på den faktiske definisjonen av voldtekt, og ikke bare på aspekter som trivialisering og skyldfordeling. Samtidig var det ønskelig å undersøke om ungdommene faktisk definerte en seksuell situasjon uten samtykke som voldtekt, uavhengig av voldtektsmytene. Dermed hadde eksperimentet også en eksplorerende dimensjon, i tillegg til å være testende.

Resultatene viser at flertallet av ungdommene vurderte voldtekten som alvorlig, definerte situasjonen som voldtekt i stor grad, og tilskrev offeret lav grad av skyld. Selv om resultatene indikerte en generell lav aksept for voldtektsmyter blant ungdommene, var det likevel forskjeller i vurderingene når voldtekten involverte nære venner, når gjerningspersonen var veldig full, når verbal vold ble brukt, og når offeret gjorde fysisk motstand. Dette tyder på at det fortsatt eksisterer voldtektsmyter innenfor relevante og kjente områder for denne gruppen av ungdommer i Norge.

6.8 Begrensninger

I likhet med de fleste studier, er heller ikke denne masteroppgaven uten begrensninger. Resultatene viser at det er relativt lav variasjon i ungdommenes evalueringer av voldtekten på tvers av vignettene. Med et lite utvalg kombinert med lav variasjon, fører det til lav statistisk styrke i analysene, noe som igjen kan føre til mindre signifikante funn. Jeg kan imidlertid ikke konkludere med nullfunn, ettersom jeg ikke har gjennomført en power-analyse i forkant av studien.

6.8.1 Operasjonalisering

Når det gjelder operasjonaliseringen av voldtekt som en seksuell situasjon uten samtykke, kan det medføre at noen kombinasjoner av vignettvariablene faller utenfor en juridisk definisjon av voldtekt. Dette betyr imidlertid ikke nødvendigvis at de fleste beskrivelsene ikke kunne blitt kriminalisert. En svakhet her er at noen ungdommer kan vurdere vignetten som mindre alvorlig eller som mindre grad av voldtekt på grunn av manglende samsvar med straffelovens definisjon. Dette handler ikke nødvendigvis om evalueringer som representerer myter om voldtekt, men om en kategorisering basert på juridiske rammer. Det er også mulig at noen ungdommer kunne anse situasjonene som svært alvorlige uten å nødvendigvis definere dem som voldtekt. Resultatene indikerer likevel at ungdommer som vurderer situasjonene som alvorlige, også i stor grad definerer dem som voldtekt. Noen ungdommer kan også sannsynligvis klassifisere situasjonene som andre former for seksuelle overgrep.

Det var ikke like enkelt å operasjonalisere alle dimensjonene. Dimensjonene som inkluderte gjerningspersonens og offerets alkoholpåvirkning, var enkle i den forstand at de lett kan sammenlignes («*edru*», «*brisen*», «*veldig full*»). Det samme gjelder for relasjonen mellom gjerningsperson og offeret («*fremmede*», «*bekjente*» og «*gode venner*»).

Operasjonaliseringen av handlingsforløpet er knyttet til å tillegge offeret bestemte egenskaper (som «*pågående*») ved å beskrive offeret som initiativtakeren til intim kontakt. Med denne dimensjonen ønsket jeg å undersøke i hvilken grad effekten av at offeret kler av gjerningspersonen, noe som antyder at hun ønsker intim kontakt, påvirker ungdommenes evalueringer. Referansekategori ble beskrevet som en situasjon hvor det ikke var intim kontakt i forkant av hendelsen. En av grunnene til å inkludere hendelsesforløpet var også for å

beskrive en situasjon hvor samtykke, eller mangel på samtykke, kan uttrykkes når som helst, uavhengig av om offeret antyder at hun vil i starten. En utfordring med denne dimensjonen er at beskrivelsene av den intime kontakten i forkant av hendelsen (både med offer som initiativtaker, og gjerningspersonen som initiativtaker), er vanskelig å sammenligne med referansekategorien. Denne situasjonen beskrives som at offeret sovner, men våkner av at gjerningspersonen prøver seg. I tillegg til at de er vanskelig å sammenligne med referansekategorien, er forskjellen mellom offerets og gjerningspersonens initiativ kun basert på hvem som kler av den andre personen. Disse verdiene kan representere situasjoner som kanskje ungdommene ikke oppfatter som vesentlig forskjellige. En forbedring av denne dimensjonen ville være å tydeliggjøre operasjonaliseringen av voldtektsmyten om at «det kun er bestemte kvinner som blir voldtatt» (tillegge offeret bestemte egenskaper), slik at den i større grad kunne sammenlignes med de to andre verdiene.

Videre var det utfordrende å operasjonalisere dimensjonene knyttet til gjerningspersonens bruk av vold og offerets motstand. Dette gjelder spesielt for bruken av verbal vold og verbal motstand. Den verbale volden beskrives som en situasjon der gjerningspersonen ber offeret om å være stille. Denne beskrivelsen er ment å fange opp gjerningspersonens «truende atferd». Det kan stilles spørsmål ved om å «be» offeret om å være stille er tilstrekkelig for å klassifisere det som truende atferd. Alternativt kunne en tydeligere beskrivelse vært å «beordre» offeret til å være stille. Referansekategorien i vignetten beskrives som «uten å bruke makt», som er ment å representere en situasjon uten tydelig bruk av fysisk eller verbal vold. Spørsmålet er om en situasjon uten fysisk eller verbal vold kan oversettes til en situasjon uten bruk av makt. Problemet her er at begrepet «makt» ikke nødvendigvis tilsvarende verbal vold. Som med dimensjonen om handlingsforløpet, er disse verdiene vanskelig å sammenligne direkte.

6.8.2 Valg av respondentvariabler

En annen begrensning ved masteroppgaven er knyttet til valget av respondentvariabler. I spørreskjemaet inkluderte jeg opprinnelig en måling av ungdommenes erfaringer med romantiske og intime relasjoner. Målingen var basert på åtte spørsmål som ble brukt i studien til de Lemus, Moya og Glick (2010). Denne målingen har hovedsakelig blitt brukt i sammenheng med ambivalent sjåvinisme, men den har også blitt knyttet til voldtektsmyter (Bendixen og Kennair, 2017). En Cronbachs alfa-test i Stata viste imidlertid at indeksen hadde lav indre konsistens, noe som betyr at sammenhengen mellom spørsmålene i indeksen ikke var

tilfredsstillende (Stensen og Lydersen, 2022). Ingen av variablene i målingen var for øvrig signifikant på noen av utfallsvariablene. På grunn av den lave konsistensen i målingen, i tillegg til det allerede omfattende datagrunnlaget, valgte jeg å ekskludere dette som respondentvariabel i analysene.

Når det gjelder sosioøkonomisk status, inkluderte jeg foreldrenes utdanningsnivå som en variabel for å undersøke om dette påvirket ungdommenes vurderinger. En begrensning knyttet til denne variabelen er at utvalget mitt er relativt homogent, ettersom ungdommene kommer fra samme skole og sannsynligvis fra lignende sosiale miljøer. Dette kan forklare den skjeve fordelingen mellom ungdommer med og uten foreldre med høyere utdanning.

6.8.3 Heteroseksualitet og menn som gjerningspersoner

Et annet forbehold med studien er at den er begrenset til heteroseksualitet. Dette blir spesielt tydelig i forbindelse med ambivalent sjåvinisme. Påstandene i disse målingene, som for eksempel «*Enhver kvinne bør ha en mann hun beundrer*», eller «*En kvinne vil aldri være tilfreds i livet hvis hun ikke har et forpliktende, langvarig forhold til en mann*», antas sannsynligvis å bli avvist av respondenter med andre seksuelle eller romantiske orienteringer enn heteroseksualitet. Det ville derfor vært gunstig å utforske hvordan ulike seksuelle og romantiske orienteringer påvirker aksept for voldtektsmyter, og om dette modererer sammenhengen mellom aksept for voldtektsmyter og ambivalent sjåvinisme.

Videre er fokuset i studien begrenset til situasjoner der menn voldtar kvinner. Et interessant bidrag til forskningen innenfor voldtektsmyter hadde vært å inkludere en situasjon der mannen er offeret og kvinnen er gjerningspersonen. Avgrensningen knyttet til heteroseksualitet og menn som gjerningspersoner og kvinner som voldtekts ofre, gjenspeiler generelle begrensninger i litteraturen innenfor voldtektsmyter (Persson og Dhingra, 2022b).

6.8.4 Styrker og svakheter knyttet til Intern og ekstern validitet

Som beskrevet i metodekapittelet, kan det multifaktorielle designet oppnå høy grad av intern validitet. Dette betyr at det er lagt til rette for å sikre at variasjonen i ungdommenes evalueringer skyldes de eksperimentelle manipulasjonene. Gjennom randomisering, bruk av et anbefalt antall dimensjoner og vignetter per respondent, en balansert fordeling av verdier per dimensjon, og valget av et V-design som eliminerer toveis-korrelasjoner mellom dimensjonene og

hovedeffektene, bidrar dette til å styrke den interne validiteten i studien. I tillegg har det vært viktig å vurdere konstruktvaliditeten av studien, som handler om hvorvidt målingene i eksperimentet faktisk reflekterer de teoretiske konseptene de er ment å representere (Auspurg og Hinz, 2015, s. 114). Selv om det kan være utfordringer knyttet til operasjonaliseringen av noen dimensjoner, som tidligere diskutert, er eksperimentdesignet basert på et solid teoretisk fundament som er forankret i etablert forskning om voldtektsmyter. Dette gir tillit til konstruktvaliditeten i studien. Pilotstudiene ga også muligheten til å justere metoden for å sikre at den var nøye utformet og egnet for formålet.

En begrensning ved designet er at det måler ungdommenes vurderinger av hypotetiske beskrivelser av en voldtektsituasjon, og det er derfor ikke nødvendigvis en direkte overføring av disse evalueringene til ungdommenes «virkelige» oppfatninger om voldtekt. Dette kan påvirke den eksterne validiteten som handler om i hvilken grad resultatene kan generaliseres til andre aldersgrupper eller til andre forhold. For å forbedre den eksterne validiteten i designet, forsøkte jeg å oppnå såkalt psykologisk realisme, som refererer til hvor likt de psykologiske prosessene som oppstår i eksperimentet er i forhold til de som oppstår i den virkelige verden (Auspurg og Hinz, 2015, s. 115). Dette ble forsøkt oppnådd ved å konstruere vignetten på en realistisk måte, slik at ungdommene kunne relatere seg til lignende situasjoner i sitt virkelige liv.

Utfallsvariablene alvorlighetsgrad, definisjon og skyld på offeret, kan fange opp sentrale aspekter av voldtektsmyter som kan være relevante i virkelige situasjoner. Dette bidrar også til å styrke den eksterne validiteten. Med et begrenset utvalg og lite variasjon i evalueringene, er det viktig å anerkjenne at denne studien har begrenset statistisk styrke, og kan derfor ikke generalisere funnene til en større populasjon. Fokuset for denne studien var imidlertid å undersøke aksept for voldtektsmyter blant ungdommer. Funnene her kan gi verdifull innsikt i denne spesifikke aldersgruppen innenfor lignende geografiske områder.

6.9 Forslag til videre forskning

Forskningen innen voldtektsmyter har tradisjonelt fokusert på en juridisk definisjon av voldtekt uten å ta eksplisitt hensyn til aspektet om samtykke. Denne masteroppgaven tar sikte på å undersøke i hvilken grad ungdommer aksepterer voldtektsmyter knyttet til en seksuell situasjon uten samtykke. Funnene viser at uavhengig av de ulike dimensjonene i vignettene, vurderer

ungdommene voldtektsituasjonene som alvorlig, de definerer vignettene i høy grad som voldtekt og de tilskriver offeret lav grad av skyld. Likevel er det noe aksept for voldtektsmyter innenfor visse områder som ungdom kan relatere seg til. Dette inkluderer relasjonen mellom gjerningsperson og offer, gjerningspersonens alkoholpåvirkning og offerets motstand (eventuelt også bruk av verbal vold). Disse områdene bør utforskes nærmere. Resultatene tyder på at det eksisterer subtile voldtektsmyter knyttet til voldtekt definert ut fra mangel på samtykke. Dette aspektet bør være sentralt i fremtidig forskning for en mer helhetlig forståelse av voldtekt.

Videre har forskning vist konsekvent støtte for at gutter aksepterer voldtektsmyter i større grad enn jenter. Noe av forklaringen på dette kan potensielt handle om at tidligere forskning primært har fokusert på menn som voldtar kvinner. I videre studier er det derfor verdifullt å utforske situasjoner der menn er ofre og kvinner er gjerningspersoner, og undersøke om dette påvirker aksepten av voldtektsmyter blant jenter og gutter i ulik grad.

Siden tidligere forskning hovedsakelig har vært rettet mot studenter i Nord-Amerika, gir denne studien gir økt innsikt i aksept for voldtektsmyter blant en yngre aldersgruppe i en kultur preget av høy grad av likestilling. Videre forskning bør utforske denne aldersgruppen nærmere med eksperimentelle metoder, for å bedre forstå de underliggende mekanismene som opprettholder subtile voldtektsmyter blant ungdom. I tillegg er en viktig del av denne studien dimensjonen om samtykke. Videre forskning kan inkludere ulike former for samtykke, for eksempel «bare ja betyr ja»-modellen og «nei betyr nei»-modellen, for å undersøke hvordan ulike forståelser av samtykke påvirker oppfatningen av voldtekt og aksepten for voldtektsmyter.

Oppgaven fokuserer på en relativt homogen gruppe ungdommer. Til eksperimentets fordel minimerer dette uobservert variasjon. I videre studier er det imidlertid viktig å utvide forskningen til å inkludere et bredere spekter av ungdommer med ulik sosioøkonomisk bakgrunn. Videre studier bør også inkludere målinger av aksept for voldtektsmyter blant personer med ulike seksuelle orienteringer enn heteroseksualitet. Dette vil gi en mer nyansert forståelse av hvordan ulike grupper aksepterer voldtektsmyter.

7. 0 Konklusjon

I denne masteroppgaven har jeg undersøkt i hvilken grad ungdommer aksepterer voldtektsmyter i Norge. Hensikten med denne studien var å fange opp subtile myter om voldtekt, voldtekts ofre og gjerningspersoner innenfor sentrale områder for ungdom. Denne masteroppgaven gir verdifull innsikt i hvilke faktorer som bidrar til denne aksepten, og gir indikasjoner på hvordan ungdommer forstår begrepene voldtekt og samtykke i Norge i dag. Resultatene viser en generell lav aksept for voldtektsmyter i dette utvalget. De vurderer voldtekt, definert som en seksuell situasjon uten samtykke, i høy grad som alvorlig, de definerer situasjonen i høy grad som voldtekt og de tildeler offeret lav grad av skyld. Likevel eksisterer det noe mer aksept innenfor sentrale områder. Ungdommene vurderer voldtekten som mindre alvorlig når gjerningspersonen og offeret er gode venner, de vurderer voldtekten som mindre alvorlig når gjerningspersonen beskrives som veldig full, og de tilskriver offeret mindre skyld dersom det blir gjort fysisk motstand. Etersom det er mest vanlig at voldtekt skjer i relasjoner hvor offeret og gjerningspersonen kjenner hverandre, at voldtekt ofte inkluderer alkohol, og at det å fryse til er en vanlig responsreaksjon i slike situasjoner, belyser disse funnene viktigheten og behovet for å utforske disse områdene nærmere.

8.0 Referanser

Aronson, E., Wilson, T. D. og Brewer, M. B. (1998) Experimentation in social psychology, i D. T. Gilbert, S. T. Fiske og G. Lindzey (red.) *The handbook of social psychology*. New York: McGraw-Hill, s. 99-142.

Auspurg, K. og Hinz, T. (2015) *Factorial survey experiments*. Los Angeles, Calif: Sage (Quantitative applications in the social sciences).

Anderson, L.A. og Whiston, S.C. (2005) Sexual Assault Education Programs: A Meta-Analytic Examination of Their Effectiveness, *Psychology of women quarterly*, 29(4), s. 374-388.

Anderson, K.B., Cooper, H. og Okamura, L. (1997) Individual Differences and Attitudes Toward Rape: A Meta-Analytic Review, *Personality & social psychology bulletin*: 23(3), s. 295-315. doi: 10.1177/0146167297233008

Amnesty International UK (2005) UK: New poll finds a third of people believe women who flirt partially responsible for being raped. Tilgjengelig fra: <https://www.amnesty.org.uk/press-releases/uk-new-poll-finds-third-people-believe-women-who-flirt-partially-responsible-being> (Hentet: 01. oktober 2023).

Amnesty (2022) Endelig! Norge får en samtykkelov! Tilgjengelig fra: <https://amnesty.no/endelig-norge-far-en-samtykkelov> (Hentet: 18. august 2023).

Amnesty (2023) Aksjonsveiledning 8. mars 2023. Tilgjengelig fra: <https://amnesty.no/aksjonsveiledning-8-mars-2023> (Hentet: 18. august 2023).

Bakken, A., Andersen, P.L., Frøyland, L.R. og Abebe, D.S. (2019) Rekkefølgeeffekter i spørreundersøkelser blant ungdom: Resultater fra et split-ballot-eksperiment, *Norsk sosiologisk tidsskrift*, 3(1), s. 66-82. doi: [10.18261/issn.2535-2512-2019-01-](https://doi.org/10.18261/issn.2535-2512-2019-01-)

Bendixen, M., Henriksen, M. og Nøstdahl, R. K. (2014) Attitudes toward rape and attribution of responsibility to rape victims in a Norwegian community sample, *Nordic Psychology*, 66(3), s. 168-186.

Bendixen, M. og Kennair, L.E.O. (2017) When less is more: Psychometric properties of Norwegian short-forms of the Ambivalent Sexism Scales (ASI and AMI) and the Illinois Rape Myth Acceptance (IRMA) Scale, *Scandinavian journal of psychology*, 58(6), s. 541-550.

Bohner, G., Eyssel, F., Pina, A., Siebler, F. og Viki, G. T. (2009) Rape myth acceptance: Cognitive, affective and behavioural effects of beliefs that blame the victim and exonerate the perpetrator, I A.H, M, Horvath og Brown, J.M (red.), *Rape: Challenging contemporary thinking*. Cullompton, UK: Willan, s. 17-45.

Bordens, K.S. og Abbot, B.B. (2017) *Research design and Methods: A process approach* (10th ed.). McGraw-Hill Education.

Bourdieu, P. (2002) The Forms of Capital, i Biggart, N.W. (red.) *Readings in Economic Sociology*. Oxford, UK: Blackwell Publishers Ltd, s. 280-291.

Brownmiller, S. (1975) *Against out will: men, women and rape*, New York: Simon and Schuster.

Burt, M.R. (1980) Cultural myths and supports for rape. *Journal of personality and social psychology*, 38(2), s. 217-230.

Campbell, R., Greeson, M. R., Bybee, D., Raja, S. og La Greca, A. M. (2008) The Co-Occurrence of Childhood Sexual Abuse, Adult Sexual Assault, and Intimate Partner Violence, and Sexual Harassment: A Mediation Model of Posttraumatic Stress Disorder and Physical Health Outcomes. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 76(2), s. 194-207.
doi:10.1037/0022-006X.76.2.194

Hockett, J. M., Smith, S. J, Klausning, C. D. og Saucier, D. A. (2016) Rape myth Consistency and Gender Differences in Perceiving Rape Victims: A Meta-Analysis, *Violence against women*, 22(2), s. 139-167. doi: 10.1177/1077801215607359

Campbell, A.M. (2017) *Rape myth acceptance: a vignette approach*. Masteravhandling. USA: University of Kentucky. Tilgjengelig fra: <https://doi.org/10.13023/ETD.2017.301> (Hentet: 05. september 2022).

Chapleau, K.M., Oswald, D.L. og Russell, B.L. (2007) How ambivalent sexism toward women and men support rape myth acceptance, *Sex roles*: 57(1-2), s. 131-136.

Colburn, A. (2008) The Prepared Practitioner: What Is an Experiment? *The Science Teacher (National Science Teachers Association)*, 75(8), 10–11.

Cunningham, D.W. og Wallraven, C. (2012) *Experimental design: from user studies to psychophysics*. 1st edn. Boca Raton, Fla.: CRC Press.

Dale, M.T.G., Aakvaag, H.F., Strøm, I.F., Augusti, E. og Skauge, A.D.N (2023), *Omfang av vold og overgrep i den norske befolkningen*. 1. Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress.

Danbolt, I. (2022) *Historisk ILO-rapport: Mer enn én av fem har opplevd vold på jobben*. Tilgjengelig fra: <https://www.fn.no/nyheter/historisk-ilo-rapport-mer-enn-en-av-fem-har-opplevd-vold-paa-jobben> (Hentet: 21. februar 2023).

de Lemus, S., Moya, M. og Glick, P. (2010) When Contact Correlates with Prejudice: Adolescents' Romantic Relationship Experience Predicts Greater Benevolent Sexism in Boys and Hostile Sexism in Girls, *Sex roles*, 63(3-4), s. 214-225.

Europarådet (u.å.) Europarådets konvensjon om forebygging og bekjempelse av vold i nære relasjoner. Tilgjengelig fra: <https://rm.coe.int/168047a36f> (Hentet: 5. oktober 2023).

Fisher, B. S., Cullen, F. T. og Turner, M. G. (2000) *The sexual victimization of college women*. Washington DC: U.S. Department of Justice. Tilgjengelig fra: <https://www.ojp.gov/pdffiles1/nij/182369.pdf> (Hentet: 27. august 2023).

Fjær, E.G., Pedersen, W. og Sandberg, S. (2015) "I'm Not One of Those Girls": Boundary-Work and the Sexual Double Standard in a Liberal Hookup Context, *Gender & Society*, 29(6), s. 960-981. doi: 10.1177/0891243215602107.

FN-sambandet (u.å.) *Internasjonal dag for avskaffelse av vold mot kvinner*. Tilgjengelig fra: <https://www.fn.no/om-fn/fn-dager-kalender/kalender/internasjonal-dag-for-avskaffelse-av-vold-mot-kvinner> (Hentet: 21. februar 2023).

Gerber, A.S. og Green, D.P. (2012) *Field experiments: design, analysis, and interpretation*. New York: W. W. Norton & Company.

Glick, P. og Fiske, S.T. (1996) The Ambivalent Sexism Inventory: Differentiating Hostile and Benevolent Sexism, *Journal of personality and social psychology*, 70(3), s. 491-512. doi: 10.1037/0022-3514.70.3.491

Glick, P. og Fiske, S.T. (1999) The Ambivalence Toward Men Inventory: Differentiating Hostile and Benevolent Beliefs About Men, *Psychology of women quarterly*, 23(3), s. 519-536. doi: 10.1111/j.1471-6402.1999.tb00379.x

Glick, P., Lameiras, M. og Castro, Y.R. (2002) Education and catholic religiosity as predictors of hostile and benevolent sexism toward women and men, *Sex roles*, 47(9-10), s. 433-441. doi: 10.1023/A:1021696209949

Golding, J.M., Siegel, J.M., Sorenson, S.B., Burnam, M.A. og Stein, J.A. (1989) Social Support Sources Following Sexual Assault. *Journal of Community Psychology*, 17(1), s. 92-107. doi: 10.1002/1520-6629(198901)

Gravdal, L. og Sandal, G.M. (2004) Sosial ønskverdighet: Marlowe-Crowne Social Desirability Scale i norsk forkortet utgave, *Tidsskrift for Norsk psykologforening*, 41(9), s. 729-730.

Gravelin, C. R., Biernat, M. og Bucher, C. E. (2019) Blaming the victim of acquaintance rape: Individual, situational, and sociocultural factors. *Frontiers in Psychology*, 9:2422, s. 1-22. doi: 10.3389/fpsyg.2018.02422

Group of Experts on Action against Women and Domestic Violence (2022) *GREVIO Baseline Evaluation Report Norway*. 30. GREVIO: Strasbourg Cedex.

Hegg, P-E. (2023) *6 av 10 mener woke har gått for langt. Kun 16 prosent mener det motsatte.* Tilgjengelig fra: <https://subjekt.no/2023/03/27/seks-av-ti-mener-woke-har-gatt-for-langt-kun-16-prosent-mener-det-motsatte/> (Hentet: 01. oktober 2023).

HelseNorge (2022) *Vold og overgrep.* Tilgjengelig fra: <https://www.helsenorge.no/psykisk-helse/vold-og-overgrep/> (Hentet: 06. april 2023).

Houtte, M. V. (2021) Boys keep swinging? Sex-composition of the school and pressure for gender-conformity, *Gender and Education*, 33(3), s. 355-371. doi: 10.1080/09540253.2020.1765995

Ja til samtykkelov (u.å.) *Hvorfor samtykkelov.* Tilgjengelig fra: <https://samtykkelov.no/hvorfor-samtykkelov> (Hentet: 21. oktober 2023).

Jackson, M. og Cox, D.R. (2013) The Principles of Experimental Design and Their Application in Sociology, *Annual review of sociology*, 39(1), s. 27-49. doi: [10.1146/annurev-soc-071811-145443](https://doi.org/10.1146/annurev-soc-071811-145443)

Jones, K.P., Peddie, C. I., Gilrane, V. L., King, E.B. og Gray, A. L. (2016) *Journal of management*, 42 (6), s. 1588-1613. doi: 10.1177/0149206313506466

Kelly, L. (1987) The Continuum of Sexual Violence, i Hanmer, J. og Maynard, M. (red) *Women, Violence and Social Control.* London: Macmillan Press Limited, s. 46-60.

Koss, M. P. og Oros, C. (1982) Sexual experiences survey: A research instrument investigating sexual aggression and victimization, *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 50 (3), s. 455-457. doi: 10.1037/0022-006X.50.3.455

Lee, Y. R. og Pustejovsky, J. E. (2023) Comparing random effects models, ordinary least squares, or fixed effects with cluster robust standard errors for cross-classified data. *Psychological Methods.* Advance online publication. doi: 10.1037/met0000538

- Lister, R. (2009) A Nordic Nirvana? Gender, Citizenship, and Social Justice in the Nordic Welfare States, *Social Politics*, 16(2), s. 242-278. doi: 10.1093/sp/jxp007
- Lonsway, K. og Fitzgerald, L. (1994) RAPE MYTHS: In Review, *Psychology of women quarterly*, 18(2), s. 133-164. doi: 10.1111/j.1471-6402.1994.tb00448.x
- Maier, S. L. (2008) I Have Heard Horrible Stories . . . Rape Victim Advocates' Perceptions of the Revictimization of Rape Victims by the Police and Medical System. *Violence Against Women*, 14(7), s. 786-808. doi: 10.1177/1077801208320245
- Maydeu-Olivares, A. og Coffman, D. L. (2006) Random intercept item factor analysis. *Psychological Methods*, 11(4), 344-362. doi: 10.1037/1082-989X.11.4.344
- McMahon, S. og Farmer, G.L. (2011) An Updated Measure for Assessing Subtle Rape Myths. *Social Work Research*, 35(2), s. 71-81. doi: 10.1093/swr/35.2.71
- NOU 2022: 21. *Strafferettslig vern av den seksuelle selvbestemmelsesretten: Forslag til reform av straffeloven kapittel 26.*
- O'Connor J. (2021) The Longitudinal Effects of Rape Myth Beliefs and Rape Proclivity. *Psychology of Men Masculinities*, 22(2), s. 321-330. doi: 10.1037/men0000324
- Payne, D.L., Lonsway, K.A. og Fitzgerald, L.F. (1999) Rape Myth Acceptance: Exploration of Its Structure and Its Measurement Using the Illinois Rape Myth Acceptance Scale, *Journal of research in personality*, 33(1), s. 27-68. doi: 10.1006/jrpe.1998.2238
- Persson, S. og Dhingra, K. (2021) Moderating Factors in Culpability Ratings and Rape Proclivity in Stranger and Acquaintance Rape: Validation of Rape Vignettes in a Community Sample, *Journal of Interpersonal Violence*, s. 1-28. doi: 10.1177/0886260521991294
- Persson, S. og Dhingra, K. (2022a) Attributions of Blame in Stranger and Acquaintance Rape: A Multilevel Meta-Analysis and Systematic Review. *Trauma, Violence, & Abuse*, 23(3), s. 795-809, doi: 10.1177/1524838020977146

Persson, S. og Dhingra, K. (2022b) *Rape myths: understanding, assessing, and preventing*. Bingley, England: Emerald Publishing (Feminist Developments in Violence and Abuse Ser).

Regjeringen (2020) *Ti fakta om Europarådet*. Tilgjengelig fra:

<https://www.regjeringen.no/no/tema/utenrikssaker/menneskerettigheter/innsikt/europaradet1/fakta/id578548/> (Hentet: 17. august 2023).

Regjeringen (2022) *Rapport fra Europarådet om vold mot kvinner og vold i nære relasjoner*.

Tilgjengelig fra: <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/rapport-fra-europaradet-om-vold-mot-kvinner-og-vold-i-naere-relasjoner/id2948771/> (Hentet: 17. august 2023).

Regjeringen (2022) *Mehl fikk Straffelovrådets utredning om seksuallovbrudd og samtykke*.

Tilgjengelig fra: <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/mehl-fikk-straffelovradets-utredning-om-seksuallovbrudd-og-samtykke/id2952244/> (Hentet: 18. august 2023).

Reneflot, A., FHI. (2019/2020) *Vold og seksuelle overgrep*. Tilgjengelig fra:

<https://www.fhi.no/nettpub/hin/skader/vold/> (Hentet: 21. juni 2023).

Rennison C. M. og Rand, M. R. (2003) *National crime victimization survey: Criminal*

victimization, 2002. Tilgjengelig fra: <http://www.bjs.gov/content/pub/pdf/cv02.pdf> (Hentet: 13. februar 2023).

Seehuus, S. (2021) Gender differences and similarities in work preferences: Results from a factorial survey experiment, *Acta Sociologica*, 66(1), s. 5-25. doi:

10.1177/00016993211060241

Straffeloven. *Lov 19. juni 2009 nr. 74 om Voldtekt*.

Straffeloven. *Lov 19. juni 2015 nr. 74, endret ved lov 19. juni 2015 nr. 65 om Minstestraft for voldtekt til samleie mv.*

Straffeloven. *Lov 19. juni 2009 nr. 74 om Seksuell handling uten samtykke*.

Sex og samfunn (2022) *Første gang*. Tilgjengelig fra: <https://sexogsamfunn.no/sex/hva-er-sex/forste-gang/> (Hentet: 06. april 2023).

Smith, S.G., Zhang, X., Basile, K.C., Merrick, M.T., Wang, J., Kresnow, M. og Chen, J. (2018). *The National Intimate Partner and Sexual Violence Survey: 2015 Data Brief - Updated Release*. Tilgjengelig fra: <https://www.cdc.gov/violenceprevention/pdf/2015data-brief508.pdf> (Hentet: 15. november 2023).

Stefansen, K., Løvgren, M. og Frøyland, L.R. (2019), Making the case for ‘good enough’ rape-prevalence estimates Insights from a school-based survey experiment among Norwegian youths, i Heinskou, M.B, Skilbrei, M.L.S. og Stefansen, K. (red.) *Rape in the Nordic Countries*, London: Routledge, s. 66-82. doi: 10.4324/9780429467608

Steine, I. M., Milde, A. M., Bjorvatn, B., Grønli, J., Nordhus, I. H., Mrdalj, J. og Pallesen, S. (2012). Forekomsten av seksuelle overgrep i et representativt befolkningsutvalg i Norge, *Tidsskrift for Norsk Psykologforening*, 49, 951-957.

Stefansen, K. og Solstad, G. M. (2021) Festovergrep, i Ødegård I.G og Pedersen W. (red.). *UNGDOMMEN*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk. doi:10.23865/noasp.142.ch10

Stensen, K., og Lydersen, S. (2022) Indre konsistens: fra alfa til omega? *Tidsskrift for den norske legeforening*, 142(12). doi: 10.4045/tidsskr.22.0112

Suarez, E. og Gadalla, T.M. (2010) Stop Blaming the Victim: A Meta-Analysis on Rape Myths, *Journal of interpersonal violence*, 25(11), s. 2010-2035. doi: 10.1177/0886260509354503

Teigen, M., og Skjeie, H. (2017) The Nordic Gender Equality Model, I: Knutsen, O.P. (red.), *The Nordic Models in Political Science. Challenged, but Still Viable?* Bergen: Fagbokforlaget, s. 125-147.

Thelan, A.R. og Meadows, E.A. (2022) The Illinois Rape Myth Acceptance Scale—Subtle Version: Using an Adapted Measure to Understand the Declining Rates of Rape Myth Acceptance, *Journal of interpersonal violence*, 37(19-20), s. NP17807-NP17833. doi: 10.1177/08862605211030013

Thoresen, S., og Hjemdal, O. (2014). Vold og voldtekt i Norge: En nasjonal forekomststudie av vold i et livsløpsperspektiv. Oslo: Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress.

Tokle, R., Buvik, K., Stefansen, K., og Solstad, G.M. (2023) Safety strategies, status positioning and gendered double standards: adolescents' narratives of sexual risk in alcohol intoxication contexts, *Journal of Youth Studies*. doi: 10.1080/13676261.2023.2174010

Tutenges, S., Sandberg, S. og Pedersen, W. (2020) Sexually violent effervescence: Understanding sexual assault among youth, *Sexualiteies*, 23(3), s. 206-421. doi: 10.1177/1363460719830342

Ullman, S. E. (1996) Social reactions, Coping Strategies, and Self-Blame Attributions in Adjustment to sexual Assault. *Psychology of Women Quarterly*, 20(4), s. 505-526. doi: 10.1111/j.1471-6402.1996.tb00319.x

UN Women (2021) *Facts and figures: Ending violence against women*. Tilgjengelig fra: <https://www.unwomen.org/en/what-we-do/ending-violence-against-women/facts-and-figures> (Hentet: 13. februar 2023).

Wilken, L. (2011) *Bourdieu for begyndere. 2. udgave*. Fredriksberg: Samfundslitteratur.

Alle kilder som er brukt i denne oppgaven er oppgitt.

Antall ord i oppgaven: 35332

9.0 Vedlegg

9.1 Vedlegg A - Etiske retningslinjer

I tråd med NESHs (2021) forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap og humaniora, har jeg tatt hensyn til punkt 15, som omhandler samtykke til å delta i forskning, og punkt 20, som omhandler anonymitet. For å sikre at respondentene var informerte om at deltakelsen i undersøkelsen var frivillig, ble dette formidlet tydelig i spørreskjemaet og ble også kommunisert muntlig før undersøkelsen. Når det gjelder å gi tilstrekkelig og forståelig informasjon om hva det innebærer å delta i forskningen, forklarte jeg at formålet med undersøkelsen var å støtte min masteroppgave, og at jeg forsikret deltakerne om at deres identitet ville forbli anonym. Følgende informasjon ble inkludert i spørreskjemaet: «Deltakelse i undersøkelsen er frivillig, og alle deltakere er anonyme. Dette betyr at du kan være trygg på at din identitet er beskyttet, og ingen opplysninger kan spores tilbake til deg». Ettersom jeg kun behandlet anonyme opplysninger, var det ikke nødvendig å søke godkjenning for å gjennomføre prosjektet. Videre unngikk jeg å inkludere informasjon som kunne knyttes til enkeltpersoner, for eksempel navn på skoler eller studieretninger i masteroppgaven. Ettersom alle deltakerne var over 18 år, var det heller ikke nødvendig å innhente samtykke fra foreldre. Siden evalueringene omhandlet holdninger og ikke deltakernes egne erfaringer, ble ingen sensitiv informasjon behandlet.

Spørreundersøkelse om ungdommers oppfatninger om kvinner og menn

LES DETTE FØR DU STARTER !	• Bruk kulepenn, og skriv tydelig.• Kryss av slik: ☒ i de mindre boksene, og slik: ☐ i de større boksene.• Hvis du gjør om svaret ditt, fyller du hele feltet med kulepennen. Kryss så i rett felt.• Sett kun ett kryss på hvert spørsmål om ikke annet er oppgitt.

Denne spørreundersøkelsen handler om ungdommers oppfatninger om kvinner og menns atferd. På neste side kommer noen spørsmål jeg ønsker at du skal besvare. I den første delen vil jeg stille et par spørsmål som handler om deg, og deretter skal du svare på noen spørsmål relatert til tre liknende historier. I del to skal du vurdere en rekke påstander som du skal si deg enig eller uenig i.

Det er ingen riktige eller gale svar – jeg er kun ute etter din ærlige oppfatning. Du kan når som helst gå tilbake og endre svaret ditt.

Det er frivillig å delta i undersøkelsen, og alle som deltar er anonyme. Det betyr at du kan være trygg på at identiteten din er beskyttet, og at ingenting kan spores tilbake til deg.

Takk for at du er villig til å delta!

1. Kjønn?

- ₁ Jente
- ₂ Gutt
- ₃ Annet

2. Har minst en av dine foreldre/foresatte utdanning fra universitet eller høyskole?

- ₁ Ja
- ₂ Nei
- ₃ Vet ikke

Nedenfor vil du bli stilt noen spørsmål om personlige relasjoner

3. Har du noen gang vært forelsket?

- ₁ Ja
- ₂ Nei

4. I så fall, hvor gammel var du?

- ₁ Jeg har ikke vært forelsket
- ₂ Over 15 år
- ₃ Under 15 år

5. Er du i en intim relasjon på nåværende tidspunkt? (Med intim relasjon menes om du har kjæreste, er «friends with benefits» eller «holder på» med noen).

- ₁ Ja
- ₂ Nei

6. Hvis ja, hva slags intim relasjon er det? (Du kan sette flere kryss). Hvis nei, gå til spørsmål 8.

- ₁ Kjæreste
- ₂ «Friends with benefits»
- ₃ «Holder på» med noen

7. Hvis ja, hvor lenge har det vart? (Sett flere kryss hvis du er i flere).

- ₁ Mindre enn to uker
- ₂ Mindre enn seks måneder
- ₃ Mer enn seks måneder

8. Har du vært i en intim relasjon tidligere?

- ₁ Ja
- ₂ Nei

9. Hvis ja, hva slags intim relasjon var det? (Du kan sette flere kryss). Hvis nei, hopp over spørsmål 9 og 10.

- ₁ Kjæreste
- ₂ «Friends with benefits»
- ₃ «Holdt på» med noen

10. Hvis ja, hvor lenge varte det? (Sett flere kryss hvis du har vært i flere).

- ₁ Mindre enn to uker
- ₂ Mindre enn seks måneder
- ₃ Mer enn seks måneder

Du vil nå bli bedt om å vurdere tre liknende historier. Sørg for at du leser historiene nøye, og gjerne flere ganger hvis det er nødvendig. Til hver av historiene skal du besvare noen spørsmål på en skala fra 0-10, hvor 0 = ingen grad, og 10 = i svært høy grad.

Det er viktig å påpeke at historiene ikke nødvendigvis speiler virkeligheten. Jeg minner om at det ikke er noen riktige eller gale svar – jeg er kun ute etter dine faktiske meninger. Du kan når som helst gå tilbake og endre svarene dine.

V1 Julie er 18 år, og er på fest hos en venninne fra videregående. Der møter hun Anders som er en veldig god venn. Hun er veldig full og han er edru, og de har en flørtende tone gjennom kvelden. Mot slutten av festen ender de opp på et gjesterom sammen. Han begynner å kle av henne imens de kysser, men hun velger å trekke seg unna. Han legger seg oppå henne, og penetrerer henne imens han holder henne fast. Hun kjemper imot.

Hvor alvorlig vurderer du denne situasjonen?

Ingen grad					Middels							Svært høy grad
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10		
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

I hvilken grad vurderer du dette som en voldtekt?

Ingen grad					Middels							Svært høy grad
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10		
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

I hvilken grad har Julie skyld i det som skjedde?

Ingen grad					Middels							Svært høy grad
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10		
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

V2 Ida er 18 år, og er på fest hos en venninne fra videregående. Der møter hun Kristian som er en kjent. Hun er edru og han er veldig full, og de har en flørtende tone gjennom kvelden. Mot slutten av festen ender de opp på et gjesterom sammen. Hun sovner, men våkner av at han prøver seg. Han legger seg oppå henne, og penetrerer henne imens han ber henne være stille. Hun fryser til.

Hvor alvorlig vurderer du denne situasjonen?

Ingen grad					Middels							Svært høy grad
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10		
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

I hvilken grad vurderer du dette som en voldtekt?

Ingen grad					Middels					Svært høy grad
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

I hvilken grad har Ida skyld i det som skjedde?

Ingen grad					Middels					Svært høy grad
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

V3 Maria er 18 år, og er på fest hos en venninne fra videregående. Der møter hun Jonas som hun ikke kjenner fra før. Hun er edru og han er brisen, og de har en flørtende tone gjennom kvelden. Mot slutten av festen ender de opp på et gjesterom sammen. Hun begynner å kle av ham imens de kysser, men velger etter hvert å trekke seg unna. Han legger seg oppå henne, og penetrerer henne uten å bruke makt. Hun ber ham om å slutte.

Hvor alvorlig vurderer du denne situasjonen?

Ingen grad					Middels					Svært høy grad
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

I hvilken grad vurderer du dette som en voldtekt?

Ingen grad					Middels					Svært høy grad
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

I hvilken grad har Maria skyld i det som skjedde?

Ingen grad					Middels					Svært høy grad
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Del 2: Vennligst kryss av for om du er enig/uenig i påstandene under. 0 = svært uenig, 5 = svært enig. Forsøk å ikke tenke for lenge på hver påstand – er du i tvil, er ofte den første tanken den beste.

	Svært uenig			Svært enig		
	0	1	2	3	4	5
Mange kvinner ønsker fordeler, f.eks. kjønnkvotering som favoriserer dem fremfor menn, og kaller det for "likestilling"	☐	☐	☐	☐	☐	☐
De fleste kvinner tolker uskyldige bemerkninger eller handlinger som kjønnsdiskriminerende	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Kvinner prøver å oppnå makt ved å få kontroll over menn	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Når kvinner taper i en rettferdig konkurranse med menn påstår de å ha blitt diskriminert	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Samme hvor dyktig en mann er, er han ikke en fullstendig person uten at han er elsket av en kvinne	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Kvinner burde vernes om og beskyttes av menn	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Enhver mann bør ha en kvinne han beundrer	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Menn bør være villige til å ofre helsen sin for å kunne forsørge kvinnen i sitt liv	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Når menn "hjelper" kvinner er det oftest for å bevise at de er bedre enn dem	☐	☐	☐	☐	☐	☐
De fleste menn snakker om at de er for likestilling, men takler ikke å ha en kvinne som er likestilt	☐	☐	☐	☐	☐	☐
I bunn og grunn er de fleste menn egentlig bare barn	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Når de er i posisjon til det vil de fleste menn trakassere kvinner seksuelt, om så bare på mindre åpenlyse måter	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Selv om begge parter i et parforhold er i arbeid, bør kvinnen være mer oppmerksom på å ta vare på mannen sin hjemme	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Enhver kvinne trenger en mannlig partner som beskytter henne	☐	☐	☐	☐	☐	☐
En kvinne vil aldri være tilfreds i livet hvis hun ikke har et forpliktende, langvarig forhold til en mann	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Enhver kvinne burde ha en mann hun beundrer	☐	☐	☐	☐	☐	☐

De følgende påstandene inneholder en svarskala fra 1-5 (og ikke 0-5). Vennligst vurder hvorvidt du er enig/uenig i påstandene. 1 = svært uenig, og 5 = svært enig.

	Svært uenig			Svært enig	
	1	2	3	4	5
Hvis en jente blir voldtatt mens hun er full er hun i det minste litt ansvarlig for at ting kom ut av kontroll	☐	☐	☐	☐	☐
Når jenter blir voldtatt er det ofte fordi måten de sa «nei» på ikke var tydelig nok	☐	☐	☐	☐	☐
Det bør ikke regnes som voldtekt hvis en gutt er full og ikke visste hva han gjorde	☐	☐	☐	☐	☐
Det er ikke voldtekt hvis begge parter er fulle når det skjer	☐	☐	☐	☐	☐
Hvis en jente ikke kjemper imot fysisk kan man ikke si at det var voldtekt	☐	☐	☐	☐	☐
Hvis en jente ikke har fysiske merker eller sår etter hendelsen har det trolig ikke skjedd en voldtekt	☐	☐	☐	☐	☐
Mange ganger når jenter sier de er blitt voldtatt, har de først villet ha sex og så angret på det etterpå	☐	☐	☐	☐	☐
Mange ganger har jenter som påstår de er blitt voldtatt bare emosjonelle problemer	☐	☐	☐	☐	☐

Tusen takk for at du kunne delta!

Om du har en kommentar til denne undersøkelsen, for eks til temaene som tas opp, kan du skrive her.